

1911

XV/1,2 – Konečný, Filip Jan – *Mravní velikost Kristova – důkazem Jeho božství*, s. 1-72 (BK, MVČ)

XV/3 – Slovák, Alois – *Pohřbívati či spalovati mrtvoly?*, s. 1-31 (BK, MVČ)

XV/4 – Navrátil, František (Rymnický, František) – *Autorita a svoboda*, s. 1-22 (MVČ)

XV/4 – bez autora – *Pastýřský list arcibiskupů a biskupů rakouských*, s. 23-38 (MVČ)

XV/5,6 – Blaťák, František – *Obrana školy katolické*, s. 1-62 (MVČ, SVK)

XV/7,8 – Hradecký, V. H. – *Volná myšlenka se stanoviska náboženského, filosofického a sociálního*, s. 1-55 (BK, MVČ, SVK)

XV/9 – Navrátil, František – *Život lidský s náboženstvím a bez něho* (překlad od R. S.), s. 136 (SVK)

XV/10-12 – Sahula, Jiří – *Jest náboženství věcí soukromou?*, s. 1-96 (BK, MVČ, SVK)

katolíky. 4. Katolíci, organisujme! 5. 6. 7. a 8. Útok prof. Masaryka na církev katolickou. 9. a 10. Katolickým jinýchům — spolky katolické. 11. Řím a university. 12. Proti Volné myšlence.

Ročník XII.

1. a 2. Proti volné škole. 3. Volby do českého anemmu 4., 5., 6. Inkvisice církevní. 7. Vlastenectví v duchu křesťanském. 8. a 9. Z porýnských missií. Slovo k rekrutům 10., 11., 12. Z domácnosti sociálních demokratů. Rada III.

Ročník XIII.

1. O duši lidské. 2., 3. a 4. Domáci výchova. 5., 6. Nemléte! Alkohol nepřítel. 7. Machar a křesťanství. 8.—11. Karel IV., otec vlasti. 12. Klášter v Podlažicích a město Chrást.

Ročník XIV.

1. Starý a nový názor světový. 2. Jesuité a česká literatura. 3. Blahoslavený Jan Sarkander. 4., 5. Boj o Lourdy. 6. Obrana úcty Svatojanské. 7. a 8. Příčiny sociální nespokojenosti. 9. Čechové prohlédněte! 10., 11. „Justiční vražda: Ferrerova ve světle rozumu a pravdy. 12. Dělnické zahrady.

Rozšiřujte

spis dra Novotného:

Index a věda.

Stran 210. Cena 2 K 40 h.

Objednávky vyřizuje Biskupská knih-tiskárna v Hradci Králové.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník
* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor Karel Kepl.

Ročník XV. 1911. Čís. 1. a 2.

Mravní velikost Kristova -
- důkazem Jeho božství.

— Napsal —
Filip Jan Konečný,
— farář na Pouhově. —

V Hradci Králové.
1911.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

VYŠLÁ ČÍSLA ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.*
3. Encyklika Lva XIII.* O otázkách dělnické.* 4. O ultramontanismu. — Atheista.* — Bílá Hora.* 5. K přístupu volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu.*
8. Mají rodiče právo na školu dětí svých? 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ku škole.*
11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řečí sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu a on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.*
4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* 6. Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové.* 8. Otázka rolnická.* 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.*
11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.*

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirák.* 2. Jan Hus (3 vydání o 15000 výtiscích).*
3. Církev a církev.* 4. Pastýřský list. Náboženství věcí soukromou?*
5. Kněz a politika.* 6. O spovědi (2 vydání v 8000 výtiscích).*
7. Ovoce husitismu.* 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní.* 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se s dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.* 2. O významu katolických spolků.*
3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku).*
5. Husitství a protestantství.* 6. Štěstí katolíka.* 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu.
9. Primát a neomylnost Říma.* 10. Oslava Husova.
11. Lourdy.* 12. Zruší-li církev celibát.

Ročník V.

1. Hradecká kolej Tov. Ježíšova r. 1636. 2. Žaloba vydědence XX. věku. 3. O trestu smrti. 4. Zrušení řádu jesuitického. 5. Husitství a svoboda.* 6. Vláda židovstva 7. Pryč od Říma.* 8. Blíže k Římu. 9. a 10. Zrušíme penta mravnosti?*
11. Žena křesťanská a pohanská* 12. Moderní cherocha a její protilek.

*) Rozsahem.

Časové Úvahy.

Periodický měsíčník

— věnovaný časovým otázkám. —

Redaktor Karel Keppl.

Ročník XV.

1911

Číslo 1. a 2.

Čeloroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K.
Jednotlivá čísla stojí 8 h.

Mravní velikost Kristova — důkazem Jeho božství.

Napsal Filip Jan Konečný, farář na Pouchově.

Úvod.

Otázka všech otázek o Kristu jest Jeho božství.

Od okamžiku, kdy položena byla otázka — a již je tomu hnedle 1900 let — »Co se vám zdá o Kristu? či jest Syn?« (sv. Matouš 22, 42.), od okamžiku toho stala se správná na ni odpověď cílem všech myslících hlav věřících i nevěřících. Není na světě člověka ani národa, jehož by se tato otázka nedotýkala, od něhož by určité odpovědi nežádala. Dvojí odpověď je zde možná: 1. buď že Kristus jest pouhým člověkem, anebo 2. že Kristus je Synem Božím. Kdo této základní odpovědi vyhnouti se chce poukazováním na

lepší čili vyšší vlastnosti Kristovy, než mívají lidé, nazýváje Krista lepším člověkem, velikánem, nebo svatým prorokem, mudrcem a nadčlověkem, marně se domnívá, že se vyhnul žádané odpovědi, neboť kdo neuznává Krista *Bohem*, uznává Ho jen pouhým člověkem, ať jakkoli nad ostatní lidi svatostí, učeností a dobrotivostí vynikajícím; staví se tedy i touto odpovědí *proti* Kristu, jenž nikdy nespokojil se pouhým titulem »lepší člověk, prorok, divotvůrce« atd., ale jenž žádal, aby uznán byl *Synem Božím*. Když židé, jež Kristus vyzval (sv. Mat. 22, 41.—42.), aby pověděli, zač Ho považují, odpověděli, že jest »syn Davidův«, tedy vznešený potomek *královský*, ale přitom *pouhý člověk*, nepřijal tuto odpověď Kristus za správnou, nýbrž odmítl ji novou otázkou (sv. Mat. 22, 43.): »Kterakž pak ho David v duchu (prorockém, v žalmu 109. 1.) nazývá *Pánem*?« Jako by řekl: Je-li Kristus pouhým potomkem Davidovým a ne Synem Božím, měl by Kristus nazývati Davida pánem — jak činívají synové královští, mluvíce o svých předcích — a ne David Krista prohlašovati »Pánem«. Na toto upozornění zůstali tehdejší židé odpověď dlužni, jakož i na další: »Ponevadž tedy David ho (= Krista) *Pánem* nazývá, kterakž jest (Kristus) jeho synem? A žádný nemohl jemu odpověděti slovo — přidává Písmo (u sv. Mat. 22, 46.) — aniž se kdo více od toho dne osmělil Jeho se tázati.« Jak docela jinak zachoval se Kristus, když na Jeho otázku, zač Ho považují apoštolové, sv. Petr odpověděl: »*Ty jsi Kristus, Syn Boha*

živého.« Tehdy, odpovídaje Ježíš, neopravoval odpovědi Petrovy — jak učinil nahoře židům, když Ho prohlásili »synem Davidovým«, tedy pouhým člověkem, byť i vznešeným, — nýbrž chválil ji a velebil za ni Petra, ano ustanovil ho za ni prvním v církvi, jak viděti u sv. Matouše (16, 16.—19.): »A odpovídaje Ježíš řekl mu (= sv. Petru): »Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův, nebo tělo a krev nezjevilo toho tobě, ale Otec můj, kterýž jest v nebesích. I *jáť* pravím *tobě*, že ty jsi Petr, to jest skála, na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné ji nepřemohou. A *tobě* dám klíče království nebeského« ...

Tak bylo tedy již před staletími s otázkou »Co jest Kristus«, zdaž pouhý člověk či pravý Bůh? Otázku tu položil Kristus svým nepřátelům i přátelům a neuspokojil se odpovědí fariseův, že je lepším člověkem čili »synem Davidovým«, ale bojoval proti ní a ukazoval z Písem nesprávnost její do té míry, že oněměli odpůrcové Jeho, neodvažující se více opakovati ani otázky té ani nedostatečné na ni odpovědi své. A rozuměli odpovědi Kristově velmi dobře, neboť použili jí jako hlavního důvodu proti Němu, když, chtěje, aby byl usmrcen, položili Mu ústy nejvyššího kněze (Mat. 26, 63.) otázku přísežnou: »Zaklínám tě skrze Boha živého, abys nám pověděl, jsili ty Kristus, *Syn Boží*?« Načež Pán Ježíš odpověděl: »Ty jsi řekl.« ... Tehdy kníže kněžské roztrhl roucho své, řka: »*Rouhal se!*« (Sv. Mat. 26, 64.—65.)

Kristus výslovně se přiznal, že jest Synem Božím, a byl za to ukřižován.

Volnomyšlenkáři, když slavili v roce 1907 v Praze »světový« kongres, pozvali na debatní večírek pět katolických kněží. Když jeden z nich, P. Albán Schachleiter, nynější opat Emauzský v Praze, tvrdil v řeči, k níž byl připuštěn, že Kristus Pán výslovně se nazval *Synem Božím*, spustili volnomyšlenkáři rámus a jeden z nich (Lederer) povídal, že prý takového místa v bibli není. Z toho, co jsme uvedli nahoře o sv. Petrovi a co jsme uvedli zde z úst Kristových a Kaifášových, vysvítá, že místo takové v Písmě jest — ve všech evangeliiích jest — a správný jeho smysl určili tehdejší židé úředně se svým veleknězem, jenž, když položil otázku Pánu Ježíši: »Jsi-li ty Kristus, *Syn Boží*«, a uslyšel od Něho odpověď: »Ty jsi řekl«, čili jak sv. Marek 14, 62. zřejmě píše: »*Já jsem*«, — roztrhl roucha svá, volaje: »*Rouhal se!* Což ještě potřebujeme svědků? Aj, nyní slyšeli jsme *rouhání* jeho! Co se vám zdá? A oni odpovídajíce, řekli: hoden jest *smrti!*« Kdyby Pán Ježíš nebyl dal na otázku veleknězovu určitou odpověď slovy: »Ty jsi řekl«, totiž »jsem Kristus, *Syn Boží*« (Mat. 22, 63.—64.), a kdyby ji židé v tomto smyslu nebyli brali, nebyli by dle starozákonních předpisů (IV. Mojž. 14, 6. a IV. Král. 19, 1.) směli volati: »rouhal se... hoden jest smrti«, neboť dle Mojžíše jen ten byl rouhačem smrti hodným, kdo tupil Hospodina. Kdyby Pán Ježíš, odpověděv veleknězi na otázku: »Jsi Kristus, *Syn Boží*?« slovy: »Ty's to řekl... Já

to jsem«, nebyl skutečně vydával se za *opravdového* Syna Božího, nýbrž jen za přítele čili miláčka a věrného služebníka Božího, nebylo by se Mu nic stalo, jelikož synem Božím v nevlastním slova toho smyslu, čili přítelem a věrným sluhou Božím, *dítětem* nebeského Otce *duchovním* považoval se každý pravověrný žid, jakož i my křesťané považujeme se za dítky (*duchovní*) Boží, volajíce: »*Otče náš*, jenž jsi na nebesích«, a přece víme, že nejsme Kristové a že nás k vůli tomu nikdo nesmí nazývati rouhači ani odsuzovati k smrti. Je tedy smysl Kristovy odpovědi — *Ját jsem Syn Boží* — jiný, než když my se zoveme syny Božími. O nás to platí v nevlastním smyslu, o Kristu to platí v *doslovném* smyslu. Na to se Ho tázal velekněz, na to Kristus odpovídal, za to Kristus rouhačem byl nazván. »I řekli všichni: Ty jsi tedy *syn Boží*? A on řekl: Vy pravíte: *já jsem*« ... (sv. Lukáš 22, 70.—71.). Za ten výrok vedli Krista k Pilátovi, žádajíce, aby byl ukřižován, poněvadž: »My zákon máme a podle zákona má umřítí, neboť *Synem Božím se činil*« (sv. Jan 18, 7.). Týž důvod uváděli židé již před tím jednou Pánu Ježíši (viz u sv. Jana, hlavu 10. verš 33.). Když se jich totiž otázal, pro který skutek dobrý, jichž mnoho mezi nimi byl udělal, chtějí Ho kamenovati, odpověděli: »Pro dobrý skutek tebe nekamenujeme, ale pro *rouhání: a že ty, jsa člověk, děláš se Bohem!*«

Vidíme tedy, že *božství* Kristovo rozhoduje v otázce »Co je Kristus?« Za vyznání: »*Ját jsem Syn Boží*«, umřel Kristus. Z té příčiny protiví se Kristu odpověď, že jest Kristus lepším

člověkem, svatým mudrcem, nadčlověkem a podobně, jelikož Kristus jest mnohem víc a výš — je opravdový Syn Boží, pravý sice člověk, ale zároveň také i pravý Bůh, čili zkrátka: Boho-člověk. Tuto víru vyznávali Apoštolové a umírali za ni, za tuto víru bojovali odjakživa věřící křesťané, této víře sloužili svatí mučedníci a horliví vyznavači; na této víře zbudováno jest celé křesťanství, Kristova církev, pozemský i nebeský život náš. Kdo není zde s Kristem za jedno, kdo nehlásá, nevěří, netrpí a neumírá za Kristovo božství, není Jeho učedníkem, ale jest Jeho protivníkem čili pravým Antikristem. »Kdo není se mnou, proti mně jest«, praví Pán.

Kristovo božství a jeho veliký praktický důsledek v životě lidském.

Tolik jest a musí býti rozumnému člověku z předchozího jasným: Je-li Ježíš Kristus pravý Bůh, musím Mu věřiti, Jeho nade vše milovati, v Něho doufati, čili: musím vše za pravdu míti, co Ježíš učil, a musím to také skutky osvědčovati čili dle toho žíti. Vše, co se nauce Kristově protiví, musím zavrhnouti. Mým životním i posmrtným ideálem jest a bude Kristus. V božství Kristovo věřiti a dle Kristova učení nežíti, to jest nevynasnažovati se tak žíti, jest zřejmá nedůslednost a odporný nerozum. *Sv. Tomáš* apoštol, sotva ze zmrtvých vstání Kristova poznal Ježíšovo božství, padna na kolena volal: »Pán můj a Bůh můj!« Tím vyznal: Poněvadž věřím nyní v božství Kristovo, stávám se Jeho služebníkem. Celý život svůj zasvěcují

službě Kristově, a nejen život, ale i smrt moje náleží Kristu. A tak tomu opravdu v životě a smrti Tomášově bylo. *Sv. Pavel* tak velice Kristu sloužil, že napsal: »Žiji již ne já, ale žije ve mně Kristus.« Učený protestant anglický *Manning* slyšel kdysi na kázání vykládati nadšeně nauku Kristovu. Po kázání tázal se přítele Gladstogna, pozdějšího ministra: »Co soudíte o tomto kázání?« — »Bylo velmi pěkné«, odvětil tázaný. — »Co tedy učiníme?« zvědál *Manning*. — »Já neučiním nic; zůstanu, jak jsem«, odvětil Gladstogne. — »Za to však já změním zcela život a hned«, odpověděl *Manning*. A změnil! Vystoupil z vlivuplné státní služby, stal se anglickánským duchovním a později knězem katolickým, ba i arcibiskupem a kardinálem církve římské. Celý život *Manningův* byl ode dne obrácení věnován Bohu a lidstvu dle nauky Kristovy. V celé Anglii truchlili, když *Manning* umřel, říkajíce: »Umřel nám světec!« Hle, co působí v životě lidském praktický důsledek víry v božství Ježíše Krista! Jest ovšem pravda, že nejsme všichni *Pavlové*, *Tomášové* a *Manningové*; jsme jen slabí a velice křehcí lidé, kterých přirozeným údělem jest více dobro poznávati, než dělati. Proto vyskytují se na nás, kteří v Krista věříme, chyby a křehkosti lidské velmi často a více než téměř omluvitelno jest. Ale zdaž i my nemáme povinnosti *snažiti se* po křesťanské dokonalosti dle návodu Kristova? Zdaž i my nemůžeme po příkladě věrných Jeho služebníkův odkládati chyby, stávat se lepšími? Najednou člověk nevyrostl tělesně ani duševně; najednou nevy-

roste také nábožensky a mravně. S pomocí Boží opravdové naše přičinění také zde něco dovede. Při nejhorším bude aspoň našich chyb méně, než by jich bylo, kdybychom v Krista nevěřili a se nesnažili. Každodenně chybujes a klesáš? Každodenně povstávej a se snaž! Tak stali se z hříšných Augustinů svatí Augustinové — tak stanou se i z nás slabých silní křesťané.

Kdo se vyhne odpovědi na otázku »Co se vám zdá o Kristu?«, a kdo jí nedbá, děláje, jako by o Kristu a o Bohu nikdy nic neslyšel, jedná pošetile, nesprávně a neomluvitelně. Otázka ta jest zde a všichni ji známe. Snad divoch v Africe neb v Asii o Kristu neslyšel a neví, co jest Kristus — ten omluvitelným jest, nezachovával-li zákona Jeho a držel-li se toho, co Bůh do přirozenosti lidské neshladitelně vepsal zákonem přirozeným do duše divochovy) — ale my »osvícení a vzdělání« v Evropě, kdež v každé řeči tolik vychází knih náboženských i nenáboženských o Kristu a proti Kristu jednajících, kde tolik se řeční pro Krista a proti Němu, takže kdekdo může každé chvíle a kdekoli slyšeti o Kristu a o Jeho božství, čím my liknavost a nedbalost svoji omluvíme, nemáme-li jasna v otázce »Co se vám zdá o Kristu?« Lenost a povrchní život v otázkách náboženskomravních jest hlavním hříchem a tak neomluvitelný, ba ještě více,

*) Je to vlastně a podstatně též nauka Kristova, ovšem velice zkrácená a naruživostmi divochovými velice znešvařená, takže není sice nemožno, ale je velmi nesnadno a nebezpečno, touto cestou dojiti nebe — ale jde to přece.

než v kterýchkoli jiných každodenních otázkách životních. Pán Ježíš často stěžoval si do národa židovského, že Ho *nechtěli* poznati, ačkoli je důstojností vábil, pravdou poučoval a trpělivostí v údiv přiváděl. Běda tobě, Korasain, běda tobě, Betsaido, že jsi mne nepoznalo a nepřivítalo: v den soudný bude ti hůře než městům pohanským. Tak mluví podnes Pán všem, kdož se o otázky náboženské nezajímají, božství Kristova lehkověrně nedbají a nedbale nábožensky žijí ani Boha nepopírajíce ani v Něho silně nevěříce.

Kdo si zodpoví: otázku »Co se vám zdá o Kristu?« v opačném smysle, to jest, kdo neuzná Ježíše Krista Bohem, nýbrž jen pouhým lepším člověkem a nedostižitelným ctnostným ideálem, divotvůrcem, jenž suggestcí a tajnými silami přírodními konal zázraky a podobně, nebo kdo dokonce sníží Krista pod vynikající lidi a prohlásí Ho za svůdce lidu (jak učinili před Pilátem židé), nebo kdo udělá Krista chlebovým socialistou (jak činí demokraté) nebo kdo prohlásí Krista nevzdělaným blouznilem a »petrolejníkem« (jak učinil Machar, jehož »Čítanku« bezbožeckou již ve 3. vydání u nás vzdělanci hltají, ač obsahuje hrozné potupy na Krista-člověka a ne jen na Krista-Boha), nebo kdo prohlásí, že mu Kristus v tom a v tom, zvláště v manželství »nepostačuje« (jak učinil Masaryk ve spisku »V boji o náboženství«), nebo kdo prohlásí, že se Kristus mýlil, když učil o zániku »tohoto pokolení«, nebo že se má Jeho učení »pokoře se světa vymrskat, nauka o poslušnosti z lidstva odstranit, jelikož

pravou mravnost ohrožuje (jak dělají volno-myšlenkáři Loskot a Kunte), ten ovšem neuzná, že by každá a všecka nauka Kristova byla *božská*, tedy tak pro lidi závazná, že ji každý věřiti a plniti musí pod ztrátou věčné a (namnoze) i časné *pravé* blaženosti; ten nechá zákony Kristovy i Jeho evangelium i Jeho církev pohrdavě neb snad i zlostně stranou a upraví si životosprávu, jak *sám* za dobré uzná — bude sám sobě »bohem«. Ale otázkou zůstává stále otevřenou: Je tento názor o Kristu *správný* či mají pravdu, kdož věří, že Ježíš Kristus je víc než člověk jakýkoli, víc než anděl kterýkoli, že jest *pravý Bůh*, to jest, druhá božská osoba člověkem učiněná a za lidi obětovaná? Zde tedy třeba bedlivě zkoumati, všecko uvážiti a poznanou pravdu přijmouti, ať je milá nebo nemilá. Všecka nedbalost, polovičitost, nevědomost, nerozhodnost jest neomluvitelná. Zkušenost učí, že lidé, kteří zůstali v této otázce na poloviční cestě státi, považující Krista ne sice jen pouhým, obyčejným člověkem, nýbrž přesvatým mužem-prorokem a divotvůrcem Nazaretským, ale ne plně a cele *pravdivým Bohem*, zkušenost učí, že časem i o tento zbytek úcty ke Kristu přišli — jestliže včas zcela ke Kristu se nepřidali — a stali se Jeho nepřáteli, potírajíce Jeho dílo: církev i křesťanství. Podívejte se na lidi, kteří nevěří v božství Kristovo, a řekněte, kolik z nich vášnivě nemluví a ne jedná proti církvi, proti křesťanství a vůbec proti náboženství? Poslechněte i řečníky těchto lidí a přečtěte si noviny těchto osvícencův, a poznáte, že tma čiré nevěry zahnízdila se v jich

duši, takže mnozí ani v Boha vůbec nevěří a veškeré náboženství vášnivě zamítají, považují je zbytkem pověry a nevědomosti starých časů. Tato nepopíratelná událost, že totiž nevěra v božství Kristovo vede v nevěru v Boha vůbec, prakticky ukazuje, jak Kristus a Bůh jedno jsou a jakou nesmírnou důležitost má odpověď na otázku: »Co se vám zdá o Kristu? Cí jest Syn?«

Nuže, zkoumejme důvody, pro které věříme, že Pán Ježíš není pouhý syn tesařův čili pouhý lepší *člověk* (ať mudrc nebo divotvůrce), ale že jest cele pravý Bůh, v čase člověkem z Marie Panny učiněný, tedy: *bohočlověk požeňmaný*.

Zkoumejme o tom ve světle zdravého rozumu, neberouce zatím na pomoc víru a také nedávajíc se ovládati nevěrou, jež předem všecko odmítá, co jest nadpřirozené, božské. Zdánlivými důkazy nevěry, jež se ráda přiodívá pláštíkem dělané vědy, ač se jen opírává o nedokázané domněnky a pavědecké předpoklady, nechávají se mnozí velmi snadno unášeti k nesprávnostem a zavrhuji, co by zavrhovati neměli, neb za pravdu proti víře přijímají, co vědecky dokázáno není. Takových lidí jest mezi dnešními vzdělanci veliké množství i mezi obyčejným lidem podobně. Nejvíce o tento neutěšený stav nynější doby přičiňují se u nás sociální demokraté s národními dělníky ve svých novinách »Právo lidu, Červánky, Lid, Zář, Plameny, Pochodeň« a j. Vedle nich pracují časopisy realistických odpadlíkův »Cas«,

»Naše doba« a »Knihovnička Času«, »Otázky a názory« atd. Nejvíce však zuří internacionální volnomyšlenkáři ve »Volné Myslence a Volné Škole a v Havlíčku«, jakož i ve všech knihách a brožurkách, jež velmi četné a laciné vydávají, posmívajíce se víře v Boha, upírajíce nesmrtnost duše, božství Kristovo, nebe, peklo atd.

Zkoumání naše o božství Krista Pána bude se zde dítí prostince, aby každý čtenář snadno rozuměl. Z té příčiny vynecháme (jinak velmi důležité) pojednání o zázracích a proroctvích Kristových, o nichž ve sbírce »Obrana víry« v Praze při »Vlasti« čp. 570.-II. vyšlo několik velmi pěkných rozprav, zvláště o »Z mrtvých vstání Pána Ježíše« a nejnověji (r. 1910) *Fährichova* práce »O božství Kristově«, a budeme se zde zabývatí hlavně *charakterem* Ježíše Krista *mravním*, tedy Jeho etnostmi a vlastnostmi, jež takofka diváka do očí bijí.

Najdeme-li v nich víc než pouze lidského, najdeme-li v nich všecko tak vynešené a veliké, že jen Bohu přiměřené a možné, potom máme v mravním charakteru Ježíše Krista nejzřejmější důkaz Jeho nadpozemské velikosti čili božství. Takový způsob zkoumání odvede nás od nevěry a přivede nás k víře v Krista, od níž jsme z počátku proto nevycházeli, bychom se k ní na konci dostali. Taková víra jest opravdu rozumná a ne slepá, jest člověka důstojná a nanejvýše blaživá.

Pojednání.

Osobní charakter Ježíše Krista jest neskonale vznešenějším a dokonalejším než kteréhokoliv nejlepšého a nejslechetnějšího pouhého člověka.

Chceme-li poznati charakter některého člověka, je třeba, bychom si dobře všimnuli *všech* jeho vlastností, bychom pozor dávali na jeho slova i skutky, na život veřejný i soukromý v mládí, v mužném věku i ve stáří a za všech okolností života, ať dobrých ať zlých; je třeba, bychom pozorovali člověka toho v radosti jeho i v žalu, v blahobytu i v nouzi, v utrpení i slávě, ve zdraví i v nemoci, ba i ve smrti, abychom neztráceli jeho obcování s lidmi (chudými a bohatými, šlechetnými i mrzkými) a s Bohem. Jen tím způsobem získáme si pravý obraz reka, jehož charakter a mravní velikost chceme vystihnouti. Dobře bývá, když k této práci přibereme si na pomoc také pozorovatele jiné: více očí více vidí a více bystrých kritiků víc vypozeruje než člověk jeden, třebas i nejbystřejší a nejspolehlivější. Někdy i nepřátelé hrdinovi mnoho dobrého svými odsudky přinášívají ku pravému ocenění a správnému rozpoznání jeho charakteru a mravní velikosti.

Těchto zásad přidržíme se, zkoumajíce o charakteru Ježíšově. »Kristus býval vždycky ideálem mým a podnes neznám z lidstva nikoho, jemuž bych se více podívoval, jehož bych více ctil a miloval, jenž by mne více ke ctnosti táhl, před hříchem varoval a od něho svojí svatostí odpuzoval, než Kristus. Proto věřím

v Jeho božství«, pravil kdysi pisateli těchto řádků mladý státní úředník, jenž od té doby dodělal se v Čechách významného veřejného postavení. Magnet přitahuje železo, ctnost vábí k sobě ctnost: Kristus táhne k sobě lidi šlechtné, odpuzuje hříš — pravý to magnet duchovní, středobod a srdce lidstva. Zdaž i to nemluví pro Jeho božství? Ovšem že táhli k ctnosti lidi různé také muži jiní než Kristus, ale jak táhli a kolik jich trvale k pravé ctnosti přitáhli? Známe v Čechách universitního profesora, který veřejně se vychloubal, že atheistické mladíky osobností a učením svým odtáhl od ateismu, ale zdaž v nepravu byl moravský »Hlas«, když k šedesátiletému jubileu narozenin téhož muže napsal otázku: Jak to, že pan professor věří Boha a jeho žáci nikoli, ač je prý od ateismu odtáhl? Kdy bývalo v Čechách mezi intelligencí středoškolskou více pohrdačů náboženských a církevních než dnes za éry páně professorovy? Neupíráme muži tomu zásluh o otázku náboženskou v české veřejnosti a intelligenci, ale komu a čemu získal pan professor bývalé atheisty a k jakému Bohu je přivedl, když dosud sám ještě »hledá Boha«? Ať nám pan professor ukáže, že se mu podařilo jeho *realistickou* naukou jednu jedinou hříšnici Maří Majdalenu získati ctností a přeměnění ve svatou kajnicnici Maří Majdalenu, jak to učinil Kristus svým vznešeným zjevem a učením? Kdo z nevěrců v božství Kristovo pohnul jediného nepoctivého boháče, aby jako Kristem získaný Zachaeus prohlásil: Ošídil-li jsem koho, vrátím mu čtyřnásobně a polovici

statků svých rozdám chudým?! Vidíte rozdíl, jak táhne magnet lidský a jak táhne magnet božský — Kristus? V tom to právě vězí!

Nejlepší zprávy o Kristu podávají nám čtyři evangelia, jež jsou zcela hodnověrna.

Váha čtyř evangelií je v naší záležitosti bezesporna. Kdyby i nevěrec neuznával evangelií knihami Bohem vnuknutými a neporušeně zachovalými, nýbrž jen dílem lidským, jiným knihám podobným a zvláštním charakterem božského v nich vlivu (inspiratione) neobdařenými, přece by rozhodovala evangelia o mravní velikosti Ježíšově, protože obsahují o Něm nejstarší, nejvěrohodnější a nejzevrubnější zprávy od bezprostředních svědkův Jeho života, působení, slov, činů, utrpení a smrti, takže bez těchto knih evangelních nelze ani nevěrci o Ježíši přemýšleti, psáti a božství mu odepřítí.

Byly ovšem doby, ve kterých nevěrecká »kritika« proklašovala evangelia nevěrohodnými bajkami a pozdními padělkami, ale doby ty v odborně vzdělaných kruzích biblických minuly! Dnes mluví pohrdlivě o evangeliích jen nedouk neb záštiplný odpadlík. Znalci Písem hájí bible a zvláště čtyř evangelií. Právě teď, co to píši (v květnu 1910) řekl to v Berlíně *prof. dr. Harnack* nevěreckým pochybovačům o existenci Kristově (Kalthoffovi a Drerosovi), zdůrazniv, že jen vědecká kritika literárně-historická vede ho k tomu, aby

proti nim vystoupil na obranu historické existence Kristovy a čtyř evangelií, kteráž o ní píší a z té doby pocházejí, o níž píší. Není na světě knihy, která by byla tolik a tak ostré kritiky vítězně přestála jako naše čtyři sv. evangelia. Ode chvíle, kdy poprvé evangelia na světě se objevila — a bylo to brzo po smrti Kristově, — obrátily se k nim oči všech lidí věřících i nevěřících. Kolikrát byly tyto posvátné knihy přepisovány, aby se dostaly do rukou křesťanských obcí, jichž v prvním století po Kristu stále přibývalo? Kolikrát bývaly tyto posvátné knihy s největší pozorností a úctou v kostelích a při bohoslužbách předčítávány, vykládány? Stálým užíváním a opisováním trpěly ovšem původní spisy tak velice, že časem vzaly za své: ale jich původní a pravá podoba zachovala se ve sterých spisech před zánikem prvopisův učiněných, zachovala se původní podoba evangelií i ve sterých překladech, takže z těchto druhotných pramenů — z opisův a překladův evangelií — lze zcela jistě *znalcům* poznati původní text a smysl evangelií, jich neporušenost, pravost. Nejstarší spisovatelé církevní a proticírkevní, zvláště však *bludaři* starých dob velmi často užívali různých slov a míst Písem svatých, takže i z těchto památek *písemných* mimokřesťanských a protikřesťanských možno poznati pravý text sv. evangelií a jich původnost. Stálá, nepřetržitá tradice církevní byla takoruka živým hlasatelem původnosti, neporušenosti a pravosti evangelií, odlišující od nich všechny jim podobné padělky lidské. Kde

máte něco podobně dosvědčeného, literárně-historicky dosvědčeného o knihách jiných starodobých, ku př. o knihách Herodotových, Liviových a Caesarových? Kolik opisův a překladův neb aspoň citátův z nich zachovalo se v současné literatuře tehdejší (kdy knihy ty rukopisně vznikly?) v takové hojnosti a textové přesnosti, jako se zachovaly opisy, překlady a citáty biblické? Není podobně ověřené ani jediné knihy světské, jako je ověřena neporušenost a pravdivost Písma svatého; ověřena ne snad pouze autoritou církevní neb náboženskou, ale autoritou literárně-historickou a nepřátelskou. Pěkný spis napsal o tom *univ. prof. Dr. Sýkora* v Praze, takže každý Čech může se o tom poučiti důkladně v mateřském jazyce*). Kdo všem těmto vědecky zjištěným a znalci prozkoumaným dokladům literárně-historickým nevěří a věrohodnost evangelií zamítá, nemá důvodu, aby věřil *sobě* — či jsou jeho úsudky a poznatky tak všestranně ověřeny různou kritickou vědou, jako údaje biblické? — neb kterékoli knize světské starodávné, jelikož není knihy světské tak literárně a vědecky podepřené poznatky věd kritických a historických, jako je bible. *Dr. Podlaha* přeložil o tom do češtiny krásnou knihu francouzskou od *Vigorouze* a též obšírné *Úvody* do Písem svatých od *prof. dr. Sýkory* a *prof. Sedláčka*, jež právě vycházejí v »Dědictví

Viz v *Podlahovi a Tumpachovi* „Vzdělavací knihovně katolické“, dílo Sýkorovo „Pravost, neporušenost, věrohodnost a příslušná vážnost novozákonních knih vůbec a evangelií zvláště.“ V Praze u Václ. Kotrby. Cena 1 60 K.

sv. Prokopa«, podávají o tom podivuhodné doklady. Komu vše to nestačí, ačkoli snad ani řeči nezná, v němž evangelia byla původně sepsána a později přeložena, ačkoli snad nezná starožitností biblických a nemá nižádných odborných studií z pomocných věd světských — z jazykovědy výhodní, z dějepisu a místopisu atd. — ten ovšem nezasluhuje, aby se vážný muž zabýval jeho námitkami proti bibli. Nedouk ať se nejdříve učí, než o něčem mluví: dokud nic kloudného neví, ať mlčí a veřejně ostudu si netropí! Bohužel, že právě nedoukové a domýšliví frázisté neb redaktori »všecko« vědoucí (a málo důkladně rozumějící) nejvíce na bibli jezdívají a z ní smíchy činívají, ohánějí se beztrestně vědou, pravdou a kritikou, ač z nich velmi málo znají a jen několika domněnkami a protináboženskými frázemi sebe i posluchače živí. S takovými lidmi škoda o bibli a jakékoli jiné vědě mluvit — nejsou věcné rozpravy schopni. Všimněte si, co v »Havlíčku« tropí s oříškami biblickými (dle Ingersolla a Voltaira) volnomyšlenkáři, z nichž (mimo Loskota a Kunteho) bibli ani jeden pořádně nestudoval a pro nedostatečná předběžná studia vůbec ani studovati nemohl, všimněte si toho a užasnete, jak se u nás »šíří v lidu pravda« frivolním způsobem o věcech nejvážnějších. Co máme říci, když učitelka z obecných škol vykládá »vědecky« o zmrtvých vstání Páně dle Bradlougha, ač její průpravné studie na učitelském ústavě nepřesahovaly biblické dějpravy a ač snad ani kloudně anglicky neumí, aby si pletinice auktorovy přečetla v originále.

Prof. Sýkora posvítíl ve »Vlasti« přede 3 lety na tohoto anglického neznalce bible — a volnomyšlenkáři počítají Bradlougha k nejlepším svým průkopníkům! — a zničil ho v pravém slova smyslu. Koho věc zajímá, přečti si článek Sýkorův a uvidíš, jací pidimužičkové staví se proti biblickému obru a co jim schází!

Velikým svědkem pravosti evangelíí jsou také židé. Od časů slídivých farizeů, kteří rádi by byli polapili Krista v něčem nepravém a nesprávném, vymýšlejíce na Něho titěrné obžalobné lži a křiklavé nepravdy — uzdravuje v sobotu, obcuje s hříšníky atd. — od časů těch neustali židé dodnes slíditi po Kristu a zostuzovati Jeho díla, kde a jak jen mohli. A tu naskytá se otázka: Proč nepodali židé a vůbec nepřátelé Kristovi jiného obrazu o Kristu vítězně, než jaký nepřemožitelně namalovali evangelisté o životě a smrti Páně? Zlé vůle a podvodnické chuti bylo jistě u nepřátel Kristových vždy dosti, aby znetvořili obraz Kristův; ale, proč nepodařilo se jim toho vítězně a všeobecně — kdežto čtyři evangelisté strhli za sebou svět? Kdykoli židé a nevěrci snižovali Krista a jiný obraz o Ném malovali, než jak jej v evangelíích podali učenci Páně, vždy bouřil se proti nim souvěký svět a věřil apoštolům. Očividná, naprostá nemožnost usvědčiti Krista z chyby a evangelisty z nesprávnosti, zmařila a maří všecky židovské snahy pošpiniti božsky velebný charakter Kristův. Tato historická událost křičí proti židům a jich pomáhačům podnes velice a zároveň dává silnou oporu pravosti evangelistů, jimž ani takoví od-

půrcové, jakými byli souvěcí židé, nemohli vyvrátiti, co evangelisté ke cti *božského* Krista a Jeho vznešeného charakteru byli vítězně napsali. Pravda vítězí. To platí též o Kristu a Jeho evangelích.

Marné snahy proti Kristu usvědčují nevěru ze lži a hlásají vítězně Kristovo božství.

Proč však židé, nevěrci a odpadlíci nikdy dosud vzdělanému světu křesťanskému i nekřesťanskému nepodali přijatelného důkazu o nepravdivosti nad slunce jasnějšího charakteru Krista, jak jej prostince a zcela srozumitelně i přesvědčivě podávají čtyři evangelia? Dábelské chuti, záštlpné vůle a nepřátelské vášnivosti bylo a jest u židů proti Kristu věru nazbyt. Proč se jim tedy nepodařil podnes vítězný důkaz proti *božskému* životu, učení, smrti a zmrtvých vstání Páně? Překroucenin a ohyzdných znetvoření vznešené nauky a osoby Kristovy spáchali židé a jich pomocníci nevěrečtí přátelé proti Kristu velmi mnoho, skoro bez konce; *ale, kdo jim věřil* doopravdy jako vědecké skutečnosti? Nač strašlivá zášť a odporná jizlivost proti Kristu, když na vědecký důkaz stačí pouhá pravda? Zdaž tento dějinný důkaz proti židovské nevěře v Krista a proti moderní bezbožnosti nekřičí po celá století křesťanská a zdaž nehlásá vítězně *nepřemožitelné božství* Kristovo? Zamysli se, čtenáři, a uvažuj, co se dnes děje proti Kristu (a křesťanství) v politice, v umění, ve vědě, na divadle, v novinách, na schůzích, ve spolicích atd., a rei mi, která dnešní strana, který stát, která nauka obstála by jen

19 let, kdyby se proti nim tak útočilo, jako se útočí proti Kristu a Jeho dílu? A přece trvá Kristus a jeho dílo 1900 let a nemá chuti uložiti se do hrobu, ač mu nepřátelé tolikrát předpovídali zánik a zkázu. Asi přede třemi lety napsal kterýsi odpadlík (Pelant?) ve »Volné Myšlence«, že prý k nevyplněnému proroctví *Voltairovu*, že církev katolická za sto let pomine, — Voltaire to předpověděl ke konci osmnáctého století — nutno dnes přidati ještě jednu nulu, tedy místo 100 že jest ještě třeba 1000 let na zánik církve, jež prý se už ukládá do muzeí (francouzských), ale ať se i tento prorok o »jednu nulu« nezmylí, neboť církev má slib devatenácti sty lety pověřený, že »nebe i země pominou, ale slova Má nepominou«. Tak to řekl Kristus, tak to podnes jest, bylo a bude! Do hrobu uloží se zatím bezmocný hněv židovský, ošklivá štvance odpadlická a do muzeí odnesou i Volnou Myšlenku (budou-li ji tam vůbec chtít přijmouti — tak je ušlechtilá!), jež jest na světě od věřejška a nedožila se vlastně (obrazně řečeno) zítřka! V polemice, kterou přináší »Věstník Volné Myšlenky« v několika číslech (od listopadu 1910 počínaje) proti spisu mému »Volná Myšlenka a její boj proti katol. církvi v Čechách«, tvrdí se, že prý již jen nepatrný »zlomek svedených lidí« přidržuje se ještě nás katolických kněží, kdežto ostatní že již od církve se odtrhli atd., a že tedy máme v Čechách na kahánku. Odpovídám zcela klidně:

*) Vyšlo v Praze 1910, nákladem »Katol. polit. jednoty« v tiskárně »Vlasti« čp. 570. II.

Počkajte, odpadlíci, až to přijde a — *budete pod káňkem* jako váš Voltaire! Mně za to ručí Kristus; vám našeptává to vaše zloba na církve, a ta nestačí na udolání božského díla. Před sedmi lety byli jste všichni vy nynější volnomyšlenkářští odpůrcové *božství* Kristova členy Jeho církve katolické; za sedm let kde budete a co z vás bude? Kdybych chtěl volnomyšlenkářsky proklovati, řekl bych: »samé nuly někde v museích«, ale protože nepředpovídám budoucích věcí, odvracím se od vášnivých *kontratheistů* volnomyšlenkářských a pravím: Nepřekonají-li ani tito *na celém světě sjednocení odpůrcové Kristovi* Jeho díla — církve — jak nemáme věřiti v Jeho nepřekonatelné *božství*? Právě malý »zlomek« *obhájců božství* Kristova a právě veliké »ohromné množství vzdělancův a lidu osvíceného«, jež tak krutě a všude spojenými silami bijí do *božství* Kristova — o to hlavně a vlastně v celém sporu mezi námi jde — právě ty budou nejlepším novým nepřekonatelným důkazem budoucímu pokolení, že Kristus žije a kraluje nezničitelně v lidských duších, že jest tedy, zač se vydával: Syn Boží. Čím více a dále vynasnažuje se nevěra zvrátiti tuto pravdu — Ježíš jest Bůh a člověk, Spasitel světa — a čím méně se jí to daří (i v jejím vlastním táboře *před smrtí* mnozí vracejí se ke Kristu!), tím větší jest tu důkaz pravdy pro Kristovo božství. Zběsilejšího, soustavnějšího a všeobecnějšího boje, než jaký v posledních časech zuří proti božskému charakteru Ježíše Krista, nelze si již téměř ani představit. Nevěra a odpadlictví používají *všech* prostředků hmotných i

duševních, aby zničili křesťanství, církve, Krista, *ba vůbec náboženství a Boha.**) Nestačí-li ani tato děsná snaha, v níž odpadlíčtí kněží Kristovi — moderní to Jidáši — spojují se s atheisty socialistickými, s odpadlickými bezvyznáníky a se žido-zednářskými světovými sdruženími, zkrátka s každým, kdo vůbec jest proti Bohu a náboženství, nestačí-li ani tato zběsilá, vše-světová, ohromná snaha na zničení náboženství a Krista-*Boha*, potom nestačí proti Kristu nikdy nic, protože budoucí odpůrcové Krista budou již jen *opakovati*, co zde bylo a selhalo. Ano, můžeme říci, že již nynější nepřátelé Kristovi jen opakuji, co před nimi dávno proti Bohu přinesli mužové jiní. Tak příkladem v listopadové »Volné Myšlence« *r. 1910 vykládá se o »vzniku křesťanství« z buddhismu, v němž prý jsou nápadné podoby s různými názory, podobenstvími a výroky Kristovými, ač buddhismus je mnohem starší než křesťanství. Kristus prý přejal tedy své učení od Buddhy. Znalci vědí, že tyto námitky jsou již hodně staré a že byly často vyvráceny. U nás přinesl je před 25 lety prof. Masaryk a já mu odpověděl ihned.***) Volnomyšlenkáři tedy již jen *opakuji* námitky proti Kristu, snad ani nevědouce, co proti tomu v odborné literatuře »Srovnávací vědy náboženské« *bylo uvedeno. Přede dvěma lety vydal jesuita P. Dahlmann spis o tom, studovav buddhismus přes čtvrt*

*) Viz spisek „Co je to Volná myšlenka“ na str. 12.

**) Ve spise: „Jak píše o katolické vědě a víře prof. dr. Masaryk?“ Vyšlo v Praze roku 1894.

století v zemích buddhistických a zjistiv, že nejstarší památky buddhistické (literární i výtvarné) *nemají* oněch nápadných podob s křesťanstvím, ale že čím jsou *novější*, tím více nesou na sobě stopy vlivu řeckého a římského, tudíž i *křesťanského*! Nejen podoby, ale i nepodoby a veliké rozdíly jsou mezi buddhismem a křesťanstvím; toho si však nevěrci nevěšmají, aby říci mohli: křesťanství povstalo z buddhismu. — Tak vyhlíží důkazy proti křesťanství a taková jest jejich vědecká cena! Předě dvěma lety ukázal jsem ve »Vlasti« třem volnomyšlenkářským učencům (pardon!), že každý z nich ve »Volné Škole« psal o začátku bible a jejího prý jedině pravého znění původního — Pelant, Niemajowski a Kalivoda — *něco docela jiného*; poněvadž každý z nich mluvil jménem »přesné« vědy, neměl pravdu ani jeden! Opi-sovali z různých pramenů (Pelant z Chamberlaina) a nemajíce odborného vzdělání napsali věci, které jeden druhému popírali! Takových odpůrců sneslo a snáší křesťanství mnoho a snese je vítězně všechny — na ostudu nevěry a na vítězství náboženské pravdy!

Kristova nehříšnost a svatost.

Mezi všemi velikými muži, které nacházíme v dějinách světových, není jediného, o němž by dle pravdy bylo lze říci, že byl bez chyby a hany. Dějiny a důvěrní přátelé našli na všech velikánech lidských chybičky a chyby. Vedle velikých a dobrých vlastností našly a nacházejí se také vždy nedostatky na *každém* pouhém člověku. Vzpomeňme na př. z doby

nové velikého Napoleona I. Měl neobyčejně vynikající dobré vlastnosti: vynikal jako vojevůdce a státník. Ale, zdaž Napoleon I. byl bez chyb? Sám se k nim přiznával v různých oborech velikolepé činnosti své; měl chyby politické, mravní, náboženské. Vezměte některého filosofa nebo vědce, jenž má veliké jméno, ku př. Darwina. Jistě byl Darwin velikým přírodním badatelem; předčil své vrstevníky o celá desetiletí a vyzoroval věci, jež ušly a ucházejí statisícům. Ale zdaž i Darwin nemá na sobě slabiny osobní a vědecké? Dnes opouštějí učenci (i nevěrečtí) jeho systém, podržujíce si z něho jen některé myšlenky. Kde je tedy Darwinova vědecká velikost »bez vrásků«? Darwinův život nábožensko-mravní *jaký* byl? Jistě jen lidský, tedy chybám a nedokonalostem podrobený, jak bývá u všech synů lidských. Jaké bylo působení nauky Darwinovy v nábožensko-mravní život jeho následovníků? Téměř všichni atheističtí bezvěrci dovolávají se pro svou nevěru otcovství Darwinova, i když snad ne vždy dosti právem. Ale smutný tento fakt jest zde *všobecně* známý a mluví velice nahlas v neprospěch Darwinovy nábožensko-mravní *vědecké* velikosti. O osobních Darwinových chybách ať soudí vedle Boha ti, kteří je dobře znali a snad pod nimi trpěli! Vezměte si *Galileia*, objevitele (nebo aspoň budovatele) nové světové soustavy, a tažte se na jeho velikost bez hany a chyby! Ani jeho vědecká síla není bez slabosti; učenci mu vytýkali a vytýkají právem, že svých velikolepých myšlenek nedovedl přírodovědecky správně dokázati.

A charakter Galileiův nábožensko-mravní? Jistojistě je nejen světlý, ale i chybný — a hodně! Galileo měl nemanželské děti, byl nestálým, popudlivým, hašteřivým, závistivým (viz jeho styk s *Keplerem*, mužem výtečným!) a snad i krivopřísežným, jak ukazuje nejnovější jeho životopisec *P. Müller S. J.* ve spise: »Galileo Galilei und sein Prozeß.«¹⁾

Vezměte Husa nebo filosofa Masaryka, a rcete, zdaž vedle slunných a zářivých míst nenalzáte na nich také stíny a tmy osobních nedokonalostí, ba i křiklavých chyb? Ani hrubých nadávek a záštiplných proticírkevních štvanic neuchovali se čistými oba tito mužové, o nichž se u nás tolik mluví a píše! Vezměte si zkrátka kohokoli chcete z lidí, na každém něco chybného najdete. »Chyba lidmi vládne«, dí pravdivě české přísloví. »Posvěť si na něho z blízka, a každý je malým«, řekl vtípně kdysi básník Vrchlický. Ano, každý *pouhý člověk* jest vadný a mnohdy víc vadný než ctnostný.

Kterak tedy směl Kristus volati ku svým nepřátelům: »Kdo z vás může Mne trestati z hříchu?« čili: Kterak mohl právem o sobě tvrditi Kristus, že jest chyb a vad prost, byl-li pouhým člověkem? Proč nikdo z nepřátel ani z přátel neopovážil se Ježíši Kristu vytknouti aspoň jednu chybu, aspoň jeden hřích právem? Tolik očí žárlivých i láskyplných — a očí žárlivé dobře vidí, očí láskyplné i nejmenších po-

¹⁾ Viz mou brožurku: „Galileo Galilei a jeho spor s církví“. Vyšlo ve „Hlasích svatováclavských“, X. ročník, č. 1.—2. V Praze ve „Vlasti“, č. 570-II.

drobností si všímají! — a nic špatného nemohly nalézt! Věru, zde máme úkaz v celých dějinách lidstva *ojedinelý*. Na slunci jsou skvrny, na liliích usazuje se prach, na Kristu jediném není chybičky. Zdaž již to neukazuje, že Kristus jest *nade všechny tvory* čistší, ctnostnější a lepší, tak vznešený a krásný, že pouhý člověk, i nejvzornější mezi námi, musí klopiti před vznešenou dokonalostí Kristovou stydlivě oči a volati: »Pane, nejsem hoden, abych pozvedl zraky své k Tobě — Ty jediný jsi celý a povždy neposkvrněný, svatý, dobrotivý, neskonale dokonalý!« — Tato myšlenka pronikne srdce i ledví naše přesvědčením skálopevným, uvážíme-li následující:

Sta, ano tisíce sourodáků míval Pán Ježíš takměř denně kolem sebe a kázával jim věrouku i mravouku, které nejen ku podivu nutily posluchače zbožností, hloubkou, vznešeností, pravdivostí, počestností, ale ukládaly jim také těžká břemena různých povinností stavovskynáboženských, zvláště však boj proti hříchu, účinnou snahu po ctnosti. Mravouka Kristova — ať ji jen svět prováděti zkusí! — prostá, vážná, srdečná a svědomitá, takových obětí od smyslého člověka žádá, že jen stateční duchové, kteří umějí vládnouti tělu, dovedou zapíratí náruživosti a konati ctnosti, odvažují se za ideály křesťanské mravouky. Lidé slabí, polovičatí, nedůslední, náruživí a tělesným chtíčům hoviící odvracejí se zoufale od morálky Kristovy a cítíce svou slabost a její převahu, zanevívají na nauku Kristovu, hledí se všelijak »vědou, svobodou, pokrokem« vymlouvatí,

jež prý se s křesťanstvím nesnášejí, aby nemusili doopravdy dle nauk Kristových žítí. Jak je dnes, tak bývalo dřívě, bývalo i za časů Kristových. Co tu smyslnému člověku bližšího, než že jal se srovnávat s naukou život Kristův, s teorií celoživotní Ježíšovu praksi. Ó jaký by to byl býval nepřekonatelný důkaz proti Kristu a Jeho mravouce (i věrouce, protože mravouka zakládá se konec konců na víře), kdyby byli něco vadného, opravdu vadného na praktickém životě Páně odkryli, co by se nebylo srovnávalo s Jeho morálkou vznešenou! Zdaž ihned nebyli by jásavě křičeli: Ejhle! Ani Kristus nemůže uskutečniti na sobě mravouky své! Proč by ji tedy zachovával někdo jiný? Zdaž by nebyli do světa jásavě křičeli: Ejhle, i Kristus je chybujícím, není tedy Bohem — a my nemáme povinnosti podrobiti se Jeho nauce? Proč se to nestalo? Poněvadž nebylo na Kristu ani poskvrny hříchu ani stínu nedokonalosti. Co kázal, též činil. »Incepit facere et docere — začal dělati a učiti«, praví sv. evangelium. Ani skutku, ani slova, ani žádosti, ani pohledu vadného nemohli Kristu Pánu vyčísti právem a podnes nemohou, ač se o to hodně snaží.

Ani nepřátelé Kristovi, závistiví a slídíví fariseové, jež zpřímá vyzval (sv. Jan 8, 46.), aby Ho někdo z nich obvinil z nějakého hříchu (a dokázal toho), ani fariseové nemohou nic naléztí nedobrého na Kristu, leč vyhané nepravdy, které dopadají konec konců na hlavy svých strůjcův a ne na Krista, na něhož byly mířeny. Rozpomeňme se, kterak kdysi tito závistníci (sv. Matouš 11, 18.) chtěli Krista po-

raziti tím, že mu předhodili za chybu: »jí a pije jako ostatní lidé a nepostí se jako se postíval Jan Křtitel«, nebo že Mu ve zlou brali, že obcuje s hříšníky, chudasy a různými neduživci, nebo že Mu vyčítali, že prý nezachovává soboty (sv. Jan 19, 12.), že se dělá králem, že chce rozbořiti chrám, že nechce dávatí císaři daně (ač víme, že daň skutečně platil a zcela opačně učil), nebo že odpouští hříchy a neodmítá ani veřejných hříšnic (Maří Magdalena), uvažme všechny tyto překrouceniny — více fariseové proti Kristu sehnati nemohli — spojme je s doznáním židovským: »Tento člověk (= Kristus) mnohé divy činí«, a pochopíme, jaký dosah a význam mají slova Pilátova (sv. Jan 18, 38.), tedy soudce úředně povoláného a židy dožadného: »žádné viny nenalézám na Něm.« Mohl a může někdo lépe dokázati vznešenost Kristovu a Jeho mravní velikost, než dokázal zde Pilát a vlastně i fariseové, zákoníci a knížata lidu židovského? Tolik se namáhali usvědčiti Krista z chyby nějaké, tolik »důkazů« sháněli ve všech možných věcech, a výsledek pro ně tak žalostný; před soudem povolaným, židům nadřuzujícím, vše se rozběhlo v nivec a Kristus stál před celým národem bez hany ja vady, prohlášen jsa ve všem všudy čistým, neuhonným a nedotknutým! Ukažte nám v dějinách lidstva podobný příklad, a nebudeme mluvití o *božství* Kristově ani o nedostižitelné Jeho mravní velikosti. Nemůžete-li ukázati z celých tisíciletých dějin lidstva ani jediného výtečníka jenž by vyrovnával se bezhříšností a ctnosí osobní vznešenému charakteru Kristovu, vo-

lejte s námi: Věřím v Ježíše Krista, *Syna Božského* a kořím se Jemu! Obdivuji se vznešené morálce Kristově a žasnu údivem, pozorují-li přečistý život Ježíšův, na němž všecko jas a zář, nic temného a poskvrněného. Jak zvláštní, obtížný a nebezpečný byl život Kristův! Jednou chtěli Ho ukamenovati, podruhé Ho chtěli králem udělati; jednou Ho vítali jásavým »hossannah«, podruhé rouhali se a křičeli: »ukřižuj Ho!« a Kristus pořád stejně tichý a velebný, stejně pevný ve všem — v radosti i v žalosti, v životě i ve smrti, mezi přáteli i nepřáteli, mezi chudobnými i bohatými, mezi hříšnými i ctnostnými! Ani jedenkrát nechybil proti svým zásadám, ani jednou jich nezapřel; vždy a všude zůstal si věren a důsledným do nejmenšího; pořád byl stejně dobrý, stejně přísný, stejně laskavý, spravedlivý, milosrdný, prozíravý, pevný, sebevědomý, pokorný, obětavý, majestátní, lidumilný. Ani jedenkrát neukázala se na Ném pochybnost, nedůtklivá domýšlivost, vypínavost, samoláska, netrpělivost, malomyslnost, tvrdost, nedovolená povolnost! Jaká to síla a vznešenost nadlidská! Jaká výše a velebnost božská! Od počátku až do konce zůstal Kristus na stejné nedostižitelné této výši mravní dokonalosti a nedostižitelnosti. *Jen Bůh jest pořád stejný, nezměnitelný a nedostižitelně dokonalý. Takovým jest Kristus*, — tedy Bůh pozeňnaný na věky! *K vyznání tomuto nuť nás mravní velikost a nedostižitelná dokonalost Kristova.*

Přirovnejme ke Kristu ostatní vynálezce náboženstev a na nich zbudované morálky, přirovnejme ke Kristu na př. Mohameda,

Buddhu, Konfutse atd. a uvažujme, co nám o jich životě osobním a o předpisech jich mravouky hlásají jich velebitelé. Jak ihned padne váha mravní velikosti těchto mužů náboženských *dolů pod čáru* úměrnou, povážíme-li vše náležitě! Jeden hlásá mnohoženství a zavádí neuprosný osud do života lidského, čímž smyslnosti a malomyslnosti lidské otevírá dokořán bránu zkázy. Druhý vidí vrchol dokonalosti v nirvaně, čili v ponenáhle samovraždě a ničení sebe; dává směšné předpisy o vdechování vzduchu nozdrami a počítání výdechů z nosu, vidí *v tom* mravní dokonalost ba i filosofickou hloubavost, ač jest to maličerné a zralého muže nedůstojné! Třetí zavádí mnohobožství, obřady ukrutné i směšné, jež vedou až i ku zmrzačování lidských údů, k odkládání chorých novorozeňátek. Jak vše to přičí se morálce Kristově, jak vše to nesmírně stojí pod ní! Jak všichni tito zakladatelé náboženstev nekřesťanských *osobně* stojí ve věrouce i v éthice pod Kristem, ukazující ne jednu, ale steré chyby osobní a tisíce nedostatků nauky věroučné i náboženské, kterou proti Kristovu učení staví. Je sice pravda, že i v jejich životě a v jejich soustavách nábožensko-mravních nacházejí se jasné body, pěkné výroky a důmyslné průpovědi, jež někdy až nápadně podobají se výrokům Kristovým; ale vedlo těchto jasných stránek vykazují všechny protikřesťanské systémy mravo- a věroučné tolik stínů nepravdy, malichernosti, ukrutnosti a směšnosti, ano i očividné nemorálnosti, že dobré průpovědky a dobrá naučení takměř se

v nich ztrácejí a chybami předchozími znešvařeny bývají, takže ve čtenáře dosti silně nepůsobí, zvláště když ví, že i zakladatel této morálky byl chybám podroben a hříchy pokálen, jsa buď hněvivý, smilný, ukrutný, nepravdomluvný — jako jeho následovníci. Úpadek národů mohamedánských, buddhistických a Konfuceiových, úpadek tisíciletý na celé čáře života mravně-náboženského a vůbec kulturního, jest jistojistě z veliké části zaviněn chybnou věroukou a nedostatečnou morálkou těchto nekřesťanských náboženských systémů. Jež podnes v krajinách zmíněných mají takměř výlučný vliv, netrpíce vedle sebe pokojně a bez pronásledování názorů cizích, zvláště však ne nauky křesťanské. Poukazuje-li se v novější době na veliký materiální pokrok různých pohanských národů v praktických otázkách života, zvláště ve válečnictví (Japonci), v národohospodářství (Čína) a v průmyslu atd., třeba na to odpověděti, že pokrok ten namnoze odkoukán byl od národů křesťanských a namnoze že jest výsledkem šťastných poměrů časových, mezinárodních, jakož i že jest smutným výsledkem všesvětové snahy konkurenční v boji o život a pak ovšem i výsledkem přirozených vloh a bohatství zemského neb námořního krajů těch a hlavně i tím že je způsoben, že mnozí národové křesťanství (Rusové, Francouzi atd.) *odpadli* vlastně namnoze *od pravého křesťanství*, nechávajíce se vésti vůdcům nevěreckým a protikřesťanský zaslepeným, čímž veliká slabost a rozháranost těchto národů jest z veliké části vyložena, a tím i vítězství a pokrok,

kterých nad nimi dobyli národové nekřesťanství (Japonci, Číňané atd.), jichž snad dokonce Bůh uražený použil za trestající metlu na poloodpadlíky — na *výstražné znamení* ostatním *křesťanům* — jako svého času činíval židům, když je vydával pro jich nábožensko-mravní zpronevěru různým utiskovatelům pohanům. Připouštíme i to, že ve zkalených soustavách nekřesťanské éthiky a víry mnohé jsou zachovány *přirozené* pravdy nábožensko-mravní, jež občas vytryskují značně na povrch a působí mnoho dobrého. Takové pravdy přirozené nacházíme ve všech náboženstvích a počítáme je za *součástku křesťanství*; nedivno tedy, že i ony mnoho dobrého způsobují. Pravda každá jest neb bude užitečná. Kde by však byli národové mohamedánští, čínští a indiští, kdyby vznešená nauka Kristova byla u nich po tisíciletí se ujala, veřejný i soukromý život opanovala? Vidíme-li, kterak národové evropští od počátků, v nichž přijali křesťanství, vynikali do nekonečna nad národy nekřesťanské mnohem starší a silnější, než jsou různé národy evropské, vidíme-li to, nemůžeme se ubrániti přesvědčení, že národové nekřesťanství byli by na cestě vzdělanosti, pokroku, umění, svobody, mravnosti a blahobytu mnohem dále a snadněji pokročili, kdyby vznešenými naukami víry a mravnosti křesťanské byli odchováni bývali a kdyby nedostatečnými soustavami Mohamedovými, Buddhovými a Konfuciovými nebyli bývali udržováni v omylu a v blud zavádění. Možná, že v nedaleké budoucnosti se to změní na naši škodu a na jich prospěch. Národové evropští zpronevěřují se

Kristu a Jeho mravouce i věrouce, přijímající místo nich výmysly pohanské, nevěrecké, odpadlické a bezbožecké; národové nekřesťanství v Asii a v Americe přijímají ponenáhlu křesťanskou osvětu, víru i mravouku — katolické missie činí v těch zemích *veliké* pokroky — a na ten způsob může se státi, že krajiny africké obživnou a zplodí nám nové Augustiny a Athanáše, zatím co my v Evropě duchovně i mravně v pouště obraceti se budeme. Dejte ohromným zástupům národů čínských víru a mravouku Kristovu a uvidíte, že »poslední budou prvními«. Znalci to aspoň tvrdí a prorokují národům východním velikou neďalekou budoucnost, zvláště obrátí-li se národové ti ke Kristu, odvrhnou-li od sebe báhorky náboženských svých dosavadních svědcův a přijmou-li do srdce ušlechťující mravouku křesťanskou. Stane-li se tak, budou mítí křesťané i pohané opět nový důkaz o síle a vznešenosti morálky Kristovy, jako jej měli před námi naši předkové — a my jej máme v dějinách podnes — když viděli, kterak národové západní (evropští) povznegli se a vynikali celá staletí nad ohromnými národy východními. Západní národové evropští vynikali nad pohanské národy východní od té chvíle, v níž přijali a do níž si uchovali křesťanství proti východnímu pohanství. Podívejme se na naše *novopohany* »křesťanské«, kteříž odvrhli od sebe Krista, zkoumejme jejich mravy a spokojenost, a uvidíme denně hrůzy, rozvraty, obraz bídý na všech stranách, i když veliký záblesk tělesné a materiální kultury je u nás nepopíratelný —

avšak není lidstvu dostatečný, jelikož lidstvo vedle tohoto pokroku chce též pokrok mravní, osvětový a náboženský, a těch moderní a nekřesťanský pokrok neskýtá dostatečně a jistě.

Prostota, pokora a sebekázeň Kristova.

Jakási světlozáře poletuje kolem hlavy všech skutečných velikánů tohoto světa. Mnozí z nich to věděli, rádi měli, zpyšněli a také velikost svoji poddaným, ba i přátelům a milcům, tvrdě často pocítiti nechali ano i dali. Kdo by vypočítal rozmery a nelidské jednání různých velikánů světských — králův a boháčů, spisovatelů, vědců, básníkův a umělcův, nebo jen »vůdců strany«? Noviny vypravují nám o tom kroniky! Pokora a jednoduchost, prostota a srdečnost upřímná, obětavost nezištná, trpělivost odhodlaná, spravedlnost neporušená bývají světským velikánům když ne cizími, tedy aspoň nevítanými a obtížnými věcmi, jimž se nejraději osobně vyhýbají. Ano zdá se, že velikáni tohoto světa (nejsou-li křesťanstvím osvíceni, příkladem a milostí Krista Pána, svého vzoru a učitele povzbuzování atd.) považují vlastnosti jmenované, zvláště poslušnost, pokoru, sebezapírání, čistotu a upřímnost za záležitosti potřebné »lidu« (by ho mohli líp a jistěji ovládati), nikoliv však »geniům«. Světští velikáni domnívají se, že křesťanských ctností nepotřebují, ba že by se snížili a si zadali před světem, kdyžby se hluboko pokořili, prostě žili, křivdu trpělivě snesli, k chybě se přiznali a ji napravili! — *mnozí* tak smýšlejí špatně!

Docela jinak učil a činil požehnaný Kristus! Na třicet let dobýval si vezdejšího chleba prací rukou svých, pomáhaje pěstounu svému při jeho řemesle. Když po té veřejně vystoupil, putoval jako prostý učitel ode vsi ke vsi, od města k městu, nevyhledával mocných tohoto světa, nebyl ctižádostivý, tvrdý a netrpělivý; nikoho neodpuzoval ani nezavrhoval (viděl-li dobrou vůli), laskavě jednal se všemi, spravedlivým byl ke každému (chudému i bohatému), miloval chudobu v jídle, v oděvu a v nápoji; vytýkal chyby bohatým i chudobným (nekořil se velikým; aby pohrdal malými; nekořil se malým, aby šval proti velkým; nelál měšťákům, aby se zalichotil lidu, jak to činívají velmi mnozí předáci lidové, šlechtičtí a měšťanští za našich dob), cele věnoval se spásnému dílu, zapomněv takřka sám na sebe, na svůj klid a odpočinek. Nevyhledával domů knížecích, netoužil po přízni mocných tohoto světa, nemlčel k jejich chybám, připomínal jim jejich povinnosti, kladl důraz na niternou hodnotu člověka, miloval ctnost, nenáviděl hřích; káral, povzbuzoval, odpouštěl, pomáhal duším i tělu — nikomu v ničem nebyl na obtíž, spokojen jsa málem. Plniti vůli Otce nebeského — to jest, zachraňovati nesmrtelné duše pro nebe — bylo Mu pokrmem. V komnatách královských nevidíme Ho, leč když přivlečen byl k Herodesovi od Piláta, kdež se Mu dostalo pohany a křivdy, které hrdinsky snášel, až se divili odpůrcové Jeho. Nejraději obcoval s prostým lidem venkovským, vyhledával nemocné duševně i tělesně, uzdravoval oboje, poučoval

všecky, zdůrazňoval pomíjitelnost všeho časného a tělesného, ukazuje stále na duši, na věčnost, na nebeskou blaženost, k níž se máme rádně připravovati. Byl vpravdě cele *duchovním*, žil na světě pro nebe a učil lidi žiti pro nebe, ne aby zanedbávali časných povinností a záležitostí světských, ale aby je tak plnili, tak jich užívali, aby jedenkrátě věčných dober skrze ně dosáhli. Kristus nechce býti oslavován, skrývá se, když Ho chtějí učiniti králem. Miluje svůj národ, pláče nad ním vida jeho zatvrzelost a předvídaje jeho zkázu, poučuje, varuje, vyhrožuje důtklivě a spravedlivě. Dvanáct jednoduchých mužů vyvolil si za důvěrníky, vyučil je v náboženství, opatřil trojím úřadem a velikou mocí, očistil, posvětil a posílil je k velikému úkolu všesvětovému — kázat evangelium všemu stvoření — zařídil si náboženskou společnost čili církev až do skonání světa a dal jí nejvyšší vrchní viditelnou hlavu (za sebe) v muži prostém, sv. Petru, pomínuv knížat a mudrců tohoto světa. Slabé si vybíral, aby zahanbil silné; neučeným učené poučovati nařizoval a — nejlepší z lidí světských tímto způsobem své nauce a nebi získával. Opravdu! Dodnes příklad ojedinělý, nenapodobitelný. Divy konal a nauky hlásal, jichž nižádný před Ním ani po Něm nevykonal a nevynalezl, takže i odpůrcové chvátili k Němu, vyznávající: »Ty máš slova života«, učíš, nehleď na osoby a konáš skutky, jichž nikdo z nás vykonati nemůže — co tedy máme činiti? Při všem tom jest Kristus tak prostince živ, takové pokory a chudoby, že ani vlastního

příbytku nemá, pocty nevyhledává, rád všude pomáhá nezištně, ano i posluhuje přátelům (umývá jim na př. nohy při poslední večeři) a — neztrácí velebné majestátnosti, jež, čím více se skrývá, tím mocněji probleskuje, údiv a poctu božskou si vynucuje i ve smrti Ježíšově.

Podivuhodná jest Jeho láska k Bohu a ku bližnímu. Pořád a ve všem hledá Boha, k němuž chce celý svět přivést; pořád a ve všem hlásá a koná divy lásky bliženské. Nejraději má nemocné, slabé, chudobné, a obzvláště miluje neumělé, zanedbané, jimž pomáhá tělesně i duchovně. Jde-li o lásku k Bohu a ku bližnímu, nezná únavy; ve dne sloužil lidem, v noci na modlitbách slouží Bohu. Nevinné dítky jsou Jeho miláčkové. »Nechte maličkých přijít ke mně, neboť jejich jest království nebeské«, volá slavnostně. Co velicí mužové tohoto světa nenáviděli a čím pohrdali, to Ježíš miluje a k sobě vábí. Opravdu! Zvláště tím, mimosvětovým, ba protisvětovým jest Ježíš ve slovích i ve skutcích — a přece Ježíš náleží svou láskou, naukou i příkladem cele světu a svět (dobré vůle) náleží cele Jemu! I odpůrcové nemohou se obejít bez Ježíše. Pořád jednají o Ném a proti Němu — Ježíš jest jejich Pánem dodnes!

Tak žil a působil Kristus skrytě i veřejně. Jaká jednoduchost, prostota, pokora, lidumilnost, horlivost, láska, sebezapírání, vedle nesmírné dokonalosti, majestátnosti, moudrosti a moci! Velicí tohoto světa nechápali Krista; malí tohoto světa namnoze stranili se Ho,

a Kristus pořád stejně myslí, stejně horlivosti, stejného sebevědomí!

Kristova mírnost, trpělivost a dobrosrdečnost.

Velicí mužové svěští bývají milovníci velikých činů. Vykonávají je důrazně, mocně a bezohledně. Kdo se jim na odpor staví, toho sráživají k zemi. Ne aby lidem sloužili, ale aby lidé sloužili jim, k tomu jsou zde velikáni světovi. Čím větší velikán, tím bývá bezohlednějším a »železnějším« ku spolubližním, jež považuje za pouhé služebníky a takořka nástroje své vůle, svých plánů. Po kupách mrtvol a potoky krve brodívali se velikáni svěští k trůnům moci své, neslyšíce nářku utlačených, nedbajíce proseb ujařmených, nevidouce slz nešťastných. Ohněm, mečem, podvodem*) a násilím budují přemnozí svou slávu, svůj blahobyt.

Docela naopak jednal Kristus! Je pravda, že byl velmi přísný sám na sebe všude a vždycky; mírným však a shovívavým býval k jiným, zvláště měl-li před sebou slabochy tělesné, duševní a mravní. Životním úkolem Jeho jest *dobře činiti* všem; »pertransiit benefaciendo = procházel dobře čině« (sv. Matouš 10, 38.). Našel-li jen trochu dobré vůle v lidech, s nimiž Mu činiti bylo, hned byl ochoten ra-

*) Když *Bismarkovi* předhodil ministerský kollega, že kancléř *lže*, odpověděl Bismark: »Beze lži není politiky. Ministr, jenž nelže, hodí se nanejvýše za ministra orby neb vyučování, ale ne za ministra zahraničního — ten musí obelstít i své kollegy.« („Korresp. des kathol. Klerus“, červen 1910.)

dití, pomoci, poučiti, odpouštěti. Slabost povahy lidské a náklonnosti naší přirozenosti znal Kristus dokonale a měl s nimi nejen trpělivost, ale i soucit; vyznává, že nepřišel dolomit třtiny nalomené, ani zhasnout knotu doutnajícího (Is. 42, 3.), ale zachovat a zdokonalit vše, co zachovati a zdokonaliti možná bylo. Nemíval nikdy ve zvyku, aby po způsobu světských velikánů velikolepé činy provázel násilím, vzácné myšlenky aby vnucoval ukrutenstvím, příchýlnost a poslušnost aby si vynucoval mocí, nemiloval vůbec náhlé prudkosti, ale vše chtěl míti provedeno klidně, dobrovolně, z upřímného přesvědčení, bez násilí a nespravedlivých hrozeb. Jako učitel vede si Pán vážně, ale ne krutě; hledí přesvědčiti krásou a pravdivostí podávané nauky. Tu a tam užívá divův a zázraků, zřídka prorocství, aby také zevními úkazy potvrzoval vnitřnou pravdu své nauky a svého božského poslání. Na odměnu a trest, zvláště věčný, poukazuje důrazně a spravedlivě, vidí-li, že všechny mírné přesvědčovací prostředky minuly se u zatvrzelých očekávaným účinkem. Nesvědomitosti a nevědomosti Ježíš nikde a nikdy sněsti nemůže. Majestátně vystupuje všude jako Vykupitel světa a chce, aby Ho svět slyšel a uznal Spasitelem svým. Z této velikosti a důstojnosti při veškeré pokoře a dobrotě neslevuje nikde a nikdy, před nikým ani nejmenšího — k vůli božskému poslání svému pracuje, strádá, dobročinní a umírá. Sama sebe přirovnává rád k rozséváči, jenž símě dobré rozsával na pole a trpělivě při namáhavé práci čeká, vzejde-li, poroste-li a přinese-li užitek

očekávaný. V rukou Otce nebeského je zdar i nezdár osení polního; do vůle nebeského Otce odporučuje Kristus sebe i své práce a církev, jejíž strasti předvídá, v nichž však pomoc slibuje stálou. »Já s vámi jsem až do skonání světa!«

Jak kruté a těžké zkoušky bylo Kristu podstoupiti, chtěl-li si býti podobným a ve všem důsledným! Nejhorší, co člověka potkává a zarážívá — nepochopení, zneuznání, nevděk, podezřívání, nezdár — vše potkalo Krista, a On nikdy na mysli neklesal, nenaříkal, od práce neustával, ale dále se stejnou chutí a vytrvalostí pracoval, jak s počátku pracovati začal. Nejhorší bolest pocituje srdce naše, opouštějí-li nás naši, známí a přátelé; Kristus to zažil měrou velikou. »Mezi své přišel, a svoji Ho nepřijali«, praví sv. Jan velevýznamně. Nejen Ho nepřijali, ale podezřívali Ho, tupili, snižovali, posmívali se Mu, láli Mu, zlořečili Mu, obžalovali Ho nespravedlivě a ukřižovali bolestivě. Vlastní učenci milovaní a vysoce Kristem vyznamenání, apoštol Jidáš a sv. Petr, jak se k Němu v době nejhorší zachovali? A Pán? Všecko »snášel jak beránek tichý.« Opravdu, podivuhodný rek, jenž má právo volati k nám: »Učte se ode Mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem.« Opravdu učitel, jenž má právo hlásati: »Blahoslavení, kteří trpí pronásledování pro spravedlnost« (Matouš 5, 10.) — sám na sobě zkusil toho Kristus přemnoho a ukrutně. Jak možno za takových okolností neviděti v Něm, zač se vydával — Syna Božího? Jak možno za takových okolností viděti

v Něm pouze »lepšího člověka«, mudrce neb proroka, když žádný z »lepších« lidí, mudrců, spisovatelův a reformátorů společnosti lidské nic podobného nezažil, nevykonal, neučil jako Kristus! Proč právě *Kristus jest* v tom všem učitelem *jediným*? Jak možno za takových okolností dávat přednost před Kristem všelijakým lidem moudrým i nemoudrým, z nichž ani jediný nemá těchto vzácných vlastností Páně? Věru, náleží k tomu nejen smělost, ale i velká nevědomost a nesvědomitost, povrhnutí Kristem a přichytit se pouhých lidí, více méně tak nedokonalých, jako jsme všichni, i když se jim říká »velikáni«. To mají býti naši zášní vzorové, tito chudáčkové nestáli ve ctnostech a silní v hřešení? Nikoliv! *Ke Kristu půjdeme*, za jiným nemůžeme. Ctnost chceme, nedokonalosti nepotřebujeme. Kristus jediný má slova i vzácné příklady bohulibého života. On jediný za všech okolností ukázal se stálým ve ctnosti, dalekým poklesku, pevným v neštěstí, pokorným ve slávě, spravedlivým ke všem a ve všem, jak nevidáme na žádném »pouze« člověku, ani na žádném vyšším, čili lepším člověku (*nadělověku*, říkává se v nevěře), ale jak jen od Nejdokonalejšího očekávat můžeme (od *Boha*, říká víra).

Takový je Kristus, takoví jsou velikáni tohoto světa a — takovými jsme my! Co si tedy vybereme? Jak o sobě, jak o velikánech tohoto světa, jak o Kristu správně souditi budeme? O sobě vyznejme, že jsme nádoby křehké, pomoci potřebné, ke hříchu nakloněné, po ctnosti toužící; o velikánech tohoto světa,

o pouze *lidských* velikánech vyznejme, že vedle ctností byli a jsou na nich chyby; vedle skutků vzácných že vykonali hojně skutků nechvalných, škodlivých, ano i pohoršlivých, takže nezdějka více vynikali ve zlém než v dobrém, svádějice ke zlému vrstevníky mnohé a jsouce nešťastnými uprostřed slávy, moci a štěstí světského. *Sami* potřebovali a potřebují útěchy, ctnosti, rozvahy, pomoci; nemohou tudíž býti našimi »spasiteli«. Jediný jest, jenž nehledá sebe, nehledá slávy a moci světské, není křehkým ani tvrdým, ale jest cele dokonalým, *sobě a všem dostačujícím do té míry*, že nikdo z nás a všichni dohromady nemůžeme se Mu cele vyrovnati v zářivém příkladu Jeho, takže zůstává *nedostižitelným a vábivým ideálem* jednotlivců nejlepších, celé společnosti lidské — a to jest Kristus. *I nejlepší následovníci Jeho z nás zůstávají daleko za ním*; člověk Bohu vyrovnati se nemůže, aby buď sám nestal se Bohem, anebo Bůh aby nestal se pouhým člověkem. Oboje jest nemožné. Nedostižitelná, ideální dokonalost Kristova jasně tedy hlásá Jeho *božství* a naše pouhé člověčenství. Apoštol sv. Pavel, jenž o sobě říci mohl, že ukřižovaného Krista nosí v ztrápeném a službě Kristově obětovaném těle lidském, tato vyvolená nádoba Boží, vyznává překrásně: »Jsem *služebník* neužitečný«, jenž nic z toho, co čistě jest lidského — křehkost atd. — nemohu zcela odložití a tak se k Bohu povznést, aby přejasně oko Jeho nenalezalo ničeho ve mně nedokonalého, i když »sám sobě ničeho (špatného) vědom nejsem« a když snad i lidé do-

konali nic vadného, ale mnoho dokonalého na mně nalézají. *Bůh* však jest, jenž bude soudit, a u *Boha* má se věc jinak. Boží vševědoucnost a nesmírná dokonalost, toť váhy dokonalosti i křehkosti lidské! Tam se pozná cele rozdíl mezi ideálem dobra a ctnosti a mezi napodobitelem jich — mezi Bohem a člověkem! Kdyby na světě našel se člověk, jenž by v některém kuse, ať naukovém, ať skutkovém (= v učení neb v životě) předčil Krista nebo jen opravdově vyrovnal se Jemu, zničil by Krista, poněvadž by strhl s Něho *božství!* Dokud se to však nestane, dokud člověk lepší, pravdivější, mravnější, náboženštější a lidštější nauky nevynalezne a dokud ji na sobě líp neprovede za všech okolností života vezdejšího, než vynalezl a provedl na sobě Kristus, dotud svatozáře Kristova hlásati bude nepřekonatelně *Jeho božství a naše povinné Jemu služebnictví.* »*Tu solus Dominus* = Ty's *jediný Pán, Ty's jediný Nejvyšší*«, píše právem o Kristu katolická církev a pětí bude na věky. Uzavíráme tak proto: Co se nepodařilo dvěma tisíciletům po Kristu — překonati Ho neb aspoň vyrovnati se Mu ve ctnosti — co se nepodařilo tisíciletům před Kristem, nepodaří se ani tisíciletům po Kristu. Ježíš jest a byl pořád nedostizitelným a nepřeborným — jako slunce nebeské, z jehož jasu všichni světlo bereme a nikdy nevybereme, na jehož závratnou od nás vzdálenost všichni se díváme, jí se divíme, pod ní žijeme, k níž se vznášíme a již nikdy dostoupiti nemůžeme. Všecka světla, která vynalezli lidé, ať petrolejové, elektrické, acetylenové nebo cokoli jiného

světelného, jak nepatrnými jsou světélky proti jasu a záři slunce nebeského! Podobně všecka dokonalost lidská, nauková i praktická, již vynalezli neb si osvojili nejlepší mužové a nejvzácnější ženy pokolení lidského, jak nepatrnými jsou světélky ctnosti proti zlatozáři pravdy a ctnosti Kristovy — jenž právě proto *zůstává ideálem* lidských hlav i srdcí. Nejlepší z nás považují se šťastnými, že jsou Kristovými vyznavači, následovníky a služebníky. *Vyrovnatí se* Kristu nikomu z nás nenapadá a *předčítí Krista* může chtítí jen blázen aneb domýšlivec, jenž sotva napodobiti začal a v ničem nic zvláštního nedokázal. Někteří ovšem chtěli skutky a nauky Kristovy opravovati neb hlásají^{*)}, že prý jim Kristus v tom a onom nestačí, ale tito oprávcové kolikrát již nanovo opravovali sebe a kolikrát byli opravováni od jiných, a dosud jsou nenapraveni, snad i nenapravitelní, a svět přejde po nich k dennímu pořádku, zapomněv jich, povrhnuv moudrostí, sliby, kritikou i dokonalostí jejich, a přidržuje se Krista nadále, jak to činíval ve všech dobách před Kristovými oprávcí dnešními a jak to dělával se všemi reformatory dřívějšími, jichž jmen dnes už ani neznáme a znáti nechceme — tak stali se bezvýznamnými. A nejen my věřící nevšímáme si oprávců křesťanství a považujeme marnými »opravy« jejich náboženské, mravné, proti Kristovu božství namířené, ale i nevěřící nevšímají si vychvalovaných oprávců svých a

^{*)} *Masaryk* „V boji o náboženství.“ Vyšlo v Praze roku 1904, str. 42.

touží po jiných, »lepší« atd. oprávcích náboženství a společnosti, než byli všichni dosavadní, čímž nejlépe ukazují, že marné byly všechny snahy protivníků křesťanství, chtějících opravit Krista a strhnouti s Něho gloriolu božství. Komu tento tisíciletý praktický důkaz nebije do očí, ten buď je slepý nebo zúmyslně oči zavírá a *zaviněně nevidomým* se stává. Prof. Masaryk často zdůrazňuje ve spisku »V boji o náboženství« (na př. na str. 12.), že *historický* důkaz víc na váhu padá, než důkaz pouze filosofický — nuže, zde má *historický důkaz nepřekonatelného Krista a Jeho božství*; historický důkaz podaný a podávaný odpůrci Kristovými celá staletí ze všech oborů lidské vědy, morálky a práce! — Skloní tedy Masaryk a jeho napodobitelé pyšné svoje hlavy před Kristem a uznají Jeho božství? Pochybujeme. »*Bůh se pyšným protívá*«, praví velévýznamně Písmo. Nejen pyšní nemají rádi Boha, ale též Bůh nemá rád pyšných. V tom to vězí. Časy nedaleké půjdou přes výmysly a reformy Masarykovy a jeho svedenců zrovna tak s úsměškem, jako chodívaly (před Masarykem) přes hlavy a přes spisy reformátorů jiných, větších a důmyslnějších i mocnějších než jest Masaryk a Consortes. Kristus tehdy zůstal, dnes zůstává a i budoucně zůstane, kdežto jeho oprávcové a odpůrcové zanikají a zanikli! To je ten rozdíl ohromný, na *božství* Kristově založený! Vše pouze lidské sevřední a zaniká; *božství* nestárne a zůstává. Takový je *Kristus*. V nauce i v životě nepřekonatelný, nedostižitelný, neopravitelný, majestátní, nevyhladitelný,

toužebně žádaný, obávaný, ale milovaný, dobrotivý a pevný, milosrdný a spravedlivý — *božský*.

Vznešenost a velikost Kristova.

Ačkoliv Pán na svět přišel *ve stáji* betlemské jako malé dítě chudé Panny Marie, ačkoliv do třicátého roku věku důsledně života veřejného se stranil a v tichosti živ byl, ačkoliv vyššího vzdělání současného nepožíval, chudým byl a skromným, že Ho sotva svět znal, a ač těchto vlastností nikdy Pán nezapíral, i když už veřejně působil a lid k sobě jednoduchostí, prostotou a dobrosrdečností vábil, přece zůstával vždy vzácným, podivuhodným, duchovně nad celé okolí nesmírně povýšeným, milovaným i obávaným; nikdy nehledal souhlasu velikých ani malých tohoto světa, ale vždy hledal pravdu, hájil ctnosti, odsuzoval hříchy, upozorňoval na hlavní cíl lidstva nadzemský a osboval si (při vši skromnosti) právo učiti a jednati jako Nejvyšší — jako očekávaný Spasitel světa. *Nedělal se velikým, byl velikým!* Uprostřed nevěreckého, mravně a nábožensky zbědovaného světa, kde hamižnost, ziskuchtivost, sláva a požitek vším byly, prochází Kristus, hlásaje docela jiné učení a hledaje zcela jiné životní ideály. Nic, co kolem něho zkaleného a nesprávného bylo, se Ho nechytlo, mnoho se však Jeho přičiněním k lepšímu změnilo. Jako slunce svítí nad kalužinami a vysouší z nich mnohé, a přitom se nepošpiní, tak Kristus zářil mezi temnotou duševní a mravní svých vrstevníků,

mezi nimiž za všech okolností vytrvával, a neposkvrnil se. Ani slova ani skutku neučinil za celou dobu pozemského života — ať jedl, pil, učil, uzdravoval, odpouštěl neb kázal, doma neb v cizině dlel — co by Mu bylo lze za chybu vytknouti právem. Nic, co mluvil a činil, nebylo nehodno člověka nejméně nejvyššího, ale vše bylo důstojno muže nejlepšího, ideálního! Nic na světě, ani nejhorší zklamání, ani největší radost nemůže změnití života Jeho — je pořád svůj, stejně svůj! S naprostou jistotou jde vstříc nejhorším událostem, vždy hned a všude ví si rady; každému řekne pravdu bez zapírání, umí se podivuhodně hájit, umí podivuhodně mlčet i trpět. Zvláště a nevyslovitelně byl vážným ke všem a vždy. Nečteme, že by se byl Pán kdy zasmál, ale čteme o NĚm, že několikrát zaplakal, a potom byl pláč Jeho tak srdce rozrývajícím, že nepřátelé slzeli s Pánem a *divili* se pláči Jeho (viz vzkříšení Lazarovo)! Celá bytost Kristova, každé slovo, každý pokyn a pohled byly majestátně velebnými; mírnost a vysoké sebevědomí vyzářovaly z nich neodolatelně — jako paprsky z vyššího světa. Nebýti Kristovy poníženosti, dobrotivosti, shovívavosti, prostoty a chudoby, kdo by byl snesl Jeho velebnost, úctyhodnost a velikost? Že Pán Ježíš spojoval všechny tyto vlastnosti a že spíše malomoc snášel než všemohoucnost ukazoval — i když by (po lidsku řečeno) byl mohl a směl »vybuchnouti« a si mocně rázem vynutiti, co přívětivě od lidí žádal — že Pán Ježíš malomocností všemohoucnost, přisností dobrotivost, spravedlností lásku, vševedoucností

pravdu ukazoval, zdá se mi tak vzácným průkazem Jeho božství, že se Mu nemohu právě proto ani dosti nadiviti.

Kristova ráznost a podivuhodná moc.

Velicí mužové tohoto světa nebyli rázem velikými, ale *stávali se* ponenáhlu vynikajícími hrdiny. Docela jinak bylo tomu u Krista. U NĚho nebylo třeba příprav, ani pokusů, ani učení, ani bojů, ani přemýšlení, ani vývoje. Od počátku stál celý a pořád stejný před světem. Ani ve smrti se nezměnil. Velebným byl v Nazaretském domku jako mladík, velebným byl v Jerusalemském chrámě jako učitel, velebným v Kafarnaum jako divotvůrce, velebným za obětním stolem při poslední večeři, velebným při hrozném utrpení na dvoře Pilátově, velebným mezi dvěma lotry na Kalvarii. Kříž i hrob hlásají stejně Jeho velikost! Od počátku až do konce jak velebné a důsledné jest Jeho učení! Jde svou cestou stále vždy a všude přímo; v ničem se neopravuje, na nikoho se neohlíží. Čas a okolí nemají na NĚho ménivého působení. Nezná smlouvati se ani polevovati; co řekl, platí. »Duch času« je Mu věcí lhostejnou, ne-li odpornou; nekompromisuje s ním a nepřizpůsobuje se nikomu, ale žádá, aby čas a lidé přizpůsobili se Duchu Jeho bezpodmínečně. Zkrátka: Pán mluví a jedná »jako by moc měl« (Mat. 27, 29.). Tím vyniká a vše překonává. »Řečeno bylo starým, ... ale já pravím vám« (Mat. 5, 22. atd.), spustí na zástup, v němž pozoruje zastance starých učení

náboženských, ohromnou moc u židů majících, a překonává je! Toutéž mocí vyzývá všechny, aby Ho následovali, království Božího hledali a se polepšili. Lid poslouchá Ho, zákoníci a fariseové marně se snaží polapit Ho v řeči a knížata kněžská nevědí si s Ním rady, ač nejhroznější záští jsou proti Němu naplněni. Co učiníme? Všecek lid Mu uvěří — volají zoufale — a když jeden z nich prorocky řekne: »Lépe jest, aby *jeden* umřel za lid«, všichni souhlasí, nevidouce, že tím Kristu vydávají nadobyčejné svědectví, neboť připisují Mu nadobyčejnou výkupnou (vykupitelskou) cenu. *Jeden* stačí za *všecky*, a tento »jeden« jest Kristus! Kde je druhý Jemu podobný?

Jakkoli nevystihlá byla Kristova dobrota, přece nebyla na újmu Jeho ráznosti, spravedlnosti a přísnosti. Proti zlu a hříchu staví se Kristus mocí podivuhodnou. Mírná Jeho ústa vypouštějí proti hříšníkům slova předhůzek a hrozeb i trestů tak veliká a důrazná, že marně hledáme jim podobných mezi řečmi proroků a kazatelů jiných. Svedeným bývá Pán milostiv, svůdcům ukazuje však celou tíhu jich provinení*) (fariseové!). Žádné lži a nepravdě nezná ustupovati; vždy a všude hřímá proti nim neohroženě. Nedá a nenechá si podkuřovati vychvalováním; nedá se obelstít přetvářkou, ani nedá se získati povrchní zbožností; nebojí se panovačných, ani mstivých, ani učených, ani

*) Viz u sv. Matouše hlavu 23. od verše 13.—39., kdež Pán Ježíš volá hřimavě častokráte: „*Běda* vám zákoníci a fariseové, *pokrytci*“ atd.

štvavých. Kdo zamítají tvrdošíjně poznanou pravdu a setrvávají ve hříších, slyší z úst Kristových odsouzení a hrozbu, jakých zasloužili: »Běda tobě Korozain, běda tobě Bethsaido!« Ani milého druhdy Kafarna nešetří Kristus, vidí-li jeho zatvrzelost nepolepšitelnou: »A ty, Kafarnaum, budeš až k nebi povýšeno? — táže se, a dodává — nikoli! Až do pekla budeš poníženo« (viz Mat. 11, 23.). Podobně mluví Kristus i k Jerusalemu: »Kéž bys byl i ty poznal, co tobě jest k pokoji! Nyní jest však skryto před očima tvými. Neprátele náspem obklíčí tebe... a rozmetají tě, že... nezůstane v tobě kamene na kameni« (srovnej sv. Luk. 19, 42.). Jaká moc a síla, přísnost a auktorita vyzařují z Krista, když mluví o posledním soudu a o zániku světa! Tělesa nebeská i pozemská hýbati se budou, mrtví z hrobu vstanou, vesmír viditelný zajde, až Syn člověka objeví se v nevýslovné slávě, přicházeje soudit dobrých i zlých dle skutků a řečí i myšlenek a žádostí jejich. Co bylo nejtajněji spácháno a před lidmi úplně skrýváno, v den soudný zjeveno bude a jako se střech hozeno bude, aby všichni poznali, co to bylo!

Moudrost Kristova.

Ani »vyšší« moudrost židovská, ani řecká, ani egyptská, ani babylonská, ani římská nemluvila z Krista. Moudrost Jeho je tak zvláštní, nenapodobitelná a na nikom nezávislá, takměř bezohledná, že pravý mudrc řecký, židovský, římský atd. spíše by se pohoršoval moudrostí

Kristovou, než aby ji za svou vylašoval. Jak umí Kristus tyto věci, když je syn tesařův a ve školách se moudrosti neučil? říkali udiveně židé. Nauce Kristově každý může rozumět, každý může se jí polepšit — tak jest jednoduchá a vznešená. Pán používá praobyčejných podobností a přirovnání s věcmi neb osobami, které nás každodenně takofka obklopují, a na nich ukazuje *názorně* slovy prostinkými, co říci chce. Kde je podobný mudrc učitel Řek, Říman neb Egyptan, abychom o dnešních národech a jich učencích nemluvíli? A přece, ač tak jednoduchá a jasná jest nauka Kristova, že ji každé dítě chápe, kde jest i největší mudrc, jenž by ji celou a cele byl vyzkoumal a takofka vybral? *Sv. Augustín*, tedy hlava nad jiné bystrá, nemůže ani *Otčenáš* Kristova zcela vyložití a myslí, že by *všichni* dosti měli, kdyby *Otčenáš* vyčerpali a dle něho žítí chtěli!

Kristus neopravuje nauky své nikdy, spíše ji zdůrazňuje! »Nebe a země pomínou, ale slova má nepomínou.« A bylo k tomu tolik příležitosti, aby opravil nauku pronesenou! Učení odpůrcové Jeho hledali Ho polapiti v slovu. Vzpomeňme, jak příkladně chtěli Ho chytit, když se tázali: »Sluší-li daň dávatí císaři?« Odpověděl-li by *ano*, měli protivníci vyhráno u lidu, jemuž by byli snadno namluvíli, že Kristus nadřazuje mocným tohoto světa a nepřeje chudému lidu; odpověděl-li by *ne*, měli protivníci proti Kristu ostrou zbraň v ruku, jelikož mohli Ho udati u soudu a obviníti z velezrády, dokazující, že zapovídá neb

aspoň svádí lid, aby nedával císaři daně. Slyšme, jak odpověděl Kristus a jak potvrdil nauku svou. Pravit: »Dávejte, co jest císařovo císaři, a co jest Božího Bohu« (Luk. 20, 25.).

Nauka Kristova je lidová, je panská, je učená, je prostá, je rozumová, je citová, je vnější i zevnější, časná i věčná; váže tělo, váže ducha, přihlíží k životu vezdejšímu i věčnému, poučuje jednotlivce, stát, rodinu, všechny stavy, svobodného i ženatého, hříšného i dokonalého; platí stejně jak u velikých tak u malých, učených i neučených, ctnostných i padlých — platí veřejně i v úkrytě. Posluchači pravit o Kristu: »Nikdo nemluvil k nám, jako mluví tento« (srov. sv. Jan 7, 46.) a žena ze zástupu, jenž naslouchal učení Kristovu, volá za souhlasu okolostojících: »Blahoslavené prsy, kterých jsi požíval« (Luk. 11, 27.). Odkud měl nauku tu Kristus, kde vzala se v Něm tak veliká moudrost, byl-li pouze synem tesařovým a nebyl-li Synem Božím? Tuto otázku předložili si již i fariseové, nemohouce pochopiti (Mat. 13, 54.), kde se tomu Pán naučil a odkud to má?

Devatenáctset let pomínulo od doby, v níž Kristus nauku svoji hlásal, a podnes nauka Jeho v neztenčené pravdě, čistotě a působivé moci zůstává, ač tolik proti ní učiněno ode světa a mocností jeho! Milliardy lidí zlých i dobrých čerpaly z moudrosti Kristovy a nepřebraly jí; pramen její dodnes nevyschl a — jak vidíme — nevyschne! Nejlítějším odpůrcům Kristovy nauky, hlavně Jeho morálky, můžeme v každém případě a o každém předpisu jejím

klidně odpověděti: Zkuste žítí, jak vám Kristus (a Jeho církev) velí, a uvidíte, vede-li nauka Jeho ke ctnosti a k pravdě i ku spokojenosti, čili nic! Ať nám odpůrcové jmenují jeden jediný předpis morálky Kristovy, jenž by nevedl od hříchu a nepomáhal ke ctnosti! Všecky pokusy, usvědčiti Krista z chyby, nadobro selhaly. Mravní odpůrcové Kristovi dočekali se na sobě samých odporně špatných výsledků, čímž odpravili názory své a potvrdili názory křesťanské. Prof. Masarykovi taky Kristus »nestačí«, hlavně nauka Kristova o manželství a o ženě nezamlouvá se Masarykovi, a velemoudrý pan Masaryk na nic chytřejšího ani v jediném učení nad Krista se nemohl; ano drží se i docela »nerozlučitelného manželství«, ač právě tam Kristus mu »nedostačuje«. Týž velemoudrý pán, oprávec morálky Kristovy, trvá ve spojení s mužem, o němž řekl: »Jsem s ním mravně hotov.« Týž velemoudrý pán vyřkl nadávku o katolicích: »černá banda«. — Kdy vyšlo z úst Kristových něco podobného a kdy zůstal Kristus ve spojení s lidmi, s nimiž byl mravně hotov? Taková je doopravdy morálka Kristova a *taková* je skutečně morálka (vlastně *nemorálka*) jeho odpůrců. Nekřičí i toto svědectví nevěrecké pro Kristovo *božství*? I zde jest *Jeden* nade *všecky*, a proč právě jen *Kristus* jest nade *všecky* moralisty, své odpůrce i nade *všecky* své stoupence? Jenom *slunce* převyšuje *všecka* světla tohoto světa. Jak se tedy říká tomu, jenž naukově i prakticky převyšuje v morálce *všecky* lidi, *všecky* morální systémy, *všecky* *éthiky* a jich původce? *Říká se mu slunce*

světa — *Bůh!* Kdyby lidé na životní moudrost Kristovu stačili, již dávno by Ho byli s výše mravnostní svrhli, a — pan Masaryk také by se neskrýval s lepší opravnou moudrostí svou! Proč se tak nestalo, proč nestrhl dosud nikdo Krista s výše, na níž od staletí stojí a světu poroučí? Slunce nebeského nelze lidem strhnouti s nebes — každý pokus o to je směšným. Dobře jest světu, že slunce na nebesku svítí; dobře jest lidstvu, že Kristus nad námi v nedostižitelné záři mravní dokonalosti stojí, poučuje a k mravnosti nás vede. Takového vůdce lidstvo potřebuje, aby se ubránilo svůdcům.

Kristova pravda a pravdivilovnost.

Ošklivým je příznakem zkažených lidí, že lhou a nemilují pravdy. Lže a podvádí se úmyslně, lehkomylně, škodolibě a třebas i bez »nutné« příčiny. Čím kdo prohnanějším, tím »chytřejším«, říká se. Poctivost, nezištnost, pravdomluvnost, upřímnost a nepokrytost považují se dnes za vlastnosti, kterých všímá si prostý lid — páni a vzdělanci jen málokterí a málokdy! »Bez trochu lži a přetvářky světem se dnes neprojde«, povídají světáci. *Bismarck*, jehož oslavují jako velikého muže, padělal královské listiny k Napoleonu III., aby vyvolal válku francouzsko-německou v roce 1870., na níž zbudoval císařskou veleříši německou. Ve válce té zemřelo neb bylo zraněno na půl milionu lidí! Kolik jich přišlo o majetek, o čest, o dobré mravy o spokojenost? Kolik velických mužů, vojevůdců, politiků, spisovatelů, bás-

níků a novinářů, řečníků atd. bylo kdy beze lži a přetvářky? Státníků, jako mladší Pitt, jenž by byli prohlásili: »Líp jest, že trpím já, než aby trpěla pravda«, na světě se mnoho nerodí, a kdyby se narodili, nevezme jich svět do služeb. Je-li tak nahoře mezi povznesenými pány nad obyčejný lid, jak jest dole mezi nízkými vrstvami lidovými? Jistě mnohdy líp než nahoře, ale — i »dole« lež ráda zklouzá. Muž pravdivý jest úkazem vzácným vždy a všude, nahoře i dole. Nejhuř jest, že se tato pravda neuznává. Lži se sloužívá dnes ve jménu pravdy!

Docela jinak myslel i činil v této věci Kristus. Naprostá upřímnost, neporušená poctivost a jasná přímota jsou základními rysy Jeho povahy. Ani dvojí tváře, ani dvojí řeči, ani zapírání nebo přikrývání pravdy nelze u Něho nalézt. Před tisíci posluchači mluví a jedná zrovna tak, jako když má před sebou v ústraní jedince, na př. ženu samaritánskou u studnice Jakubovy! S přáteli se nemazlí, nepřátele neuráží! Ježíš jest pravdivý a pravdy-milovný vždy a všude jako dítě, jako mučedník, jako anděl. Mezi životem a učením není u Něho sporu. Co řekl jednou, říkal pořád. Ovšem! Pravda pravdě neodporuje a pravda není dnes jiná, než byla včera. Nikdy proto nevidíme, že by Kristus slova svoje nějak učeně vykrucoval, seslaboval nebo sesiloval, aby *pravý* jich smysl vynikal. Co řekl, bylo jasno a za to stál celou auktoritou svojí, za to i život dal!

Hlavní snahou Kristovou bylo, dávatí svědectví pravdě, učiti pravdě, vésti ku pravdě.

Když se Ho Pilát tázal, proč na svět přišel, odpověděl Kristus: »Abych svědectví vydával pravdě!« To řekl před posměváčkem (náboženské) pravdy, řekl tak určitě a výrazně, že Pilát udiveně i posměšně zvolal: »Co je pravda?« — Jakým Kristus byl sám, takovými chtěl, aby byli učedníci Jeho. »Řeč vaše budiž: ano, ano — ne, ne!« Tedy určitá a ne obojaká, ale venkoncem pravdivá. Co na jazyku, to na srdci! Jaké učení a přesvědčení, taký život. Víra a skutky buďte stejny!

Nejen pravdu mluvití a pravdu činiti, ale také pravdy se zastávati a jí k vítězství proti lži a přetvářce pomáhati, bylo údělem a úkolem Kristovým. Kolikrát toho zakusili prohnané lživí a licoměrní fariseové! Proti učeným zákoníkům ze školy Šammajovy a Hilelovy zastává se Kristus důrazně prvotné čistoty a nerozvízné pásky stavu manželského. Všecky námitky a výmluvy, které Mu zde odpůrcové činí, obrací v nivec a obhajuje vítězně posvátného svazku manželského a nerozlučitelnosti jeho, i když apoštolové se nad tím pozastavují, pravíce: »Má-li se věc tak, líp je, aby se člověk neženil.« Kristus i jim, svým přátelům, neslevuje z pravdy, ano zdůrazňuje ji, zůstává neústupně na nerozvížitelnosti stavu manželského. »Co Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj«, tak zakončuje tuto pohnutlivou kapitolu na obhájení pravdy! Kristus zastával se pravdy a hlásal pravdu, ač věděl, že si tím neposlouží v očích světa! Miloval pravdu k vůli pravdě a ne k vůli reklamě; miloval pravdu všude, vždy a před kýmkoli! Celý život i smrt

obětoval pravdě nábožensko-mravní. Kde má zde a koho rovnocenným následovníkem? Sotva dovedeme zde Pána slabě následovati — nikdy však se Mu nemůžeme v pravdě a v pravdomluvnosti vyrovnati. Schází nám k tomu potřebná vševedoucnost, svatost a neohroženost, jak je měl Kristus.

Kristovo lidumilství čili humanita.

Velikáni tohoto světa nezřídka pohrdají malými a neduživými spoluobčany. Do společnosti velikých nesmí člověk malý. Muž vznešený prý by si zadal, kdyby sestoupil mezi nízké. Za vyznamenání pokládá se, mluví-li srdečně urozený pán s mužem prostým. O vzájemné lásce, úctě a sdílnosti není mezi těmito třídami mnoho řeči. Netvrdíme, že muž vznešený nemá pamětliv býti povýšenosti své, a nepovídáme, že muž nízkého původu má se drze vtírat do nejvyšších společenských kruhů; jisté meze jsou zde zcela na místě. Ale, nepřeklenutelná propast neměla by mezi námi a různými našimi stavy býti, ani nás nepřátelsky od sebe dělití. Všichni jsme lidé smrtelní chybní a při největší moci dosti malomocní. Jeden potřebujeme druhého. Jsme vlastně bratřími, a bratry nemá rozdělovati trochu víc majetku, lepšího povolání a vyššího vzdělání, nýbrž má je spojovati společný původ a rodná láska. To je naše společná aristokracie a náš zdravý socialismus. Hlásá jej lidská přirozenost a křesťanská víra! Podívejme se, jak si zde

počínal Kristus, věčný vzor šlechticův i chudákův!

Miloval všechny stavy lidské společnosti a neposuzoval člověka dle jeho původu, vzdělání a majetku, ale dle jeho skutečné mravní ceny a duševní i tělesné potřeby. Kde bylo třeba pomoci nejvíce — u malých, chudobných, hříšných a neduživých — vidíme Krista nejraději. Zástupy lidové hrnuly se ke Kristu a Pán nezamítal od sebe nikoho k vůli jeho nízkému původu, malému vzdělání a k vůli nedostatku. Právě tyto ubožáky rád vyhledával, je poučoval, jim tělesně i duševně pomáhal. Kristus stal se všem vším, byl jako jeden z nich — a nezadal velikosti své! Ne, že s malým obcuješ, snižuje tě; ale, že špatně s ním obcuješ, hyzdí tě! — Kristus uměl získati srdce malých a pohrdaných svojí blahosklonností, spravedlností, obětavostí a trpělivostí k nim. Pro všechny jich potřeby tělesné i duchovní měl Pán vždy smysl a pomoc. Viděl-li lačné, hleděl je nasytiti a učinil k vůli nim třebas i zázrak. Vzpomeňme pěti tisíců lačných na poušti a na starostlivou rozmluvu Krista s apoštoly, jak by se mělo pomoci, aby hladoví nepomřeli. »Je mi líto lidu«, pravil Pán, »neboť již tři dny snášeji Mne (a jsou se Mnou), nemajíce, co by jedli« (srov. sv. Marek 8, 2.). A nejen starost naplňuje Pána o hladové, ale též účinná pomoc! Požehnav přinesených několik chlebův a rybiček, naporučil, aby hladový lid se posadil a apoštolové aby jej dosyta podělovali zázračně rozmnoženým chlebem a rybičkami! — Viděl-li Kristus

neumělé a poučení potřebné (viz sv. Marek 6, 34.) a třebas i děti nevědomé, nedbal celodenní únavy, ale naporučil apoštolům, kteří zástup k Pánu unavenému na večer pustiti nechtěli a na druhý den jej odkazovali, aby dospělé i děti k Němu hned přivedli, a s obětavou láskou poučoval je, dávaje učeným a dospělým příklad z dětí a z neučených lidí, jak mají se snažit po království Božím. »Nebudete-li jako jedno z maličkých těchto, nevejdete do království nebeského.« — Viděl-li Kristus hříšníky lítostivé a polepšení opravdové slibující, naklonil se k nim milostivě, ulehčil jim ve ztrápeném svědomí, rozhrěšil je, povzbudil k dobrému, naučil varovati se zlého, nařídil napraviti spáchanou křivdu. (Maří Magdalena, Zacheus, sv. Petr, sv. Tomáš.) A na všechny časy postaral se Pán, aby hříšníkům kajícím odpuštění se dostávalo nejen zde, ale i onde. Komu odpustíte na zemi, bude odpuštěno i na nebi«, pravil Kristus apoštolům a jich nástupcům, když jim dával moc odpouštětí hříchy kajícím ve svátosti pokání. — Viděl-li Kristus neduživé, plačící, ba i umrlé, ustrnul se nad nimi, pomohl jim, potěšil je a vzkřísil dokonce i mrtvé k časnému životu. Vzpomeňme přerozličných uzdravení nemocných, kteráž učinil Pán dle vypravování sv. evangelií! Nelze jich zde všech uváděti. Stačí připomenouti jediného uzdravení člověka od narození slepého! Vzpomeňme, jak Pán potěšil plačící matku, jež doprovázela umrlého syna z Naimu ku hrobu, rozplývající se v slzách. Pán pokynul nosičům mar, aby se zastavili, a promluviv

k matce zarmoucené tklivě »Neplačič«, vzal za ruku umrlého syna, vzkřísil ho k životu a vrátil jí ho zdravého!

Jak jemně, řekl bych uctivě, chová se Kristus při všech těchto skutečích a řečech! I když »hrne se« na Něho zástup, nebo když nedovoleně — řekl bych »dotěrně« — tlačí se k Němu pomoci chtíví a dotýkají se Ho rukama nečistýma (jako žena trpící krvotokem), nebo když nechtějí se dát odbýti (jako žena žádající uzdravení dceřino, i když už to Pán odmítl jako věc přílišnou) — i když vše to se dalo a Pánu obtížným bylo, nehněval se, ale mírně a vždy ohleduplně choval se k žadatelům málo ohledu majícím, vyhověl jim a třebas i pochválil je (Mat. 25, 21.), aby podruhé neostýchali se přijíti o pomoc opětně.

Nikde také neukládá Kristus lidem žádného nábožensko-mravního břemene, jehož by byl řádně nevyložil a, pokud vůbec přípustno bylo, sám na sobě neokusil, nenesl! Všimněme si, co učí Kristus o postu, o modlitbě, o panenství, o úctě k rodičům, o čistotě, o pohrdání bohatstvím, o přemáhání sebe sama (svých náruživostí), o strídmosti, o lásce k Bohu a k bližnímu, o odpouštění chybujícím, o odpirání hříchu, o snaze po ctnosti, o pomíjitelnosti statků vezdejších, o nebi a věčnosti, a, rceme, zdaž vše to — jak vůbec jen směl — nekonal a na sobě posluchačům neukazoval?

Z obyčejného lidu vybral si Kristus knížata své církve; veliké a učené nechal takměř docela stranou, malé a neučené vybral si za hlasatele nauky své, aby se nezdálo, že světskou

moudrostí obrátil svět a že na lidech a jich moci neb majetku založil »království své«. Prostotou a pokorou lidovou zahanbuje Pán hrdou vědu panskou. Nikodém a Gamaliel dobře to cítili. Jeden vyhledal Pána v noci (styděl se); druhý vydal dílu Jeho veřejné svědectví: Je-li dílo Kristovo z Boha, potrvá, marné jsou proti němu snahy naše. Potrvalo dodnes: je tedy z Boha. Jak tedy odpovíš ve smyslu tohoto dějepisného svědectví na otázku: »Co se vám zdá o Kristu? Čí jest syn?« Zajisté že jen těmito slovy: Věřím, že Ježíš Kristus jest Syn Boží, rovný Otci, pravý Bůh a člověk, náš vzor a Pán i Spasitel!

Láska Kristova k Bohu a k člověku.

Řídké jsou případy v životě velikých mužů, aby zapomínali sebe a obětovali své zájmy potřebám bližního. Ne tak u Krista. Zmařil sám sebe, aby lidstvo vykoupil. Chtěje napravití hřích lidstva, ponížil sebe sama, přijav na sebe podobu služebníka, všeho druhu útrapy, bičování, potupy a konečně i kříž. Všem dobře činil, kamkoli přišel, i když Ho tam nepřijali s láskou a uznáním, jež Mu náležely! Zachránit lidstvo věčně, tož životním ideálem Kristovým. Proto učil, trpěl, napomínal, strádal, žil a umíral. Opravdu! Tak miloval svět, že sebe samého dal (na smrt), aby svět líp a věčně žil. Může býti větší lásky k lidem, než byla tato láska Kristova? Opravdu veliký, jediný lidumil byl Kristus. Proč právě Kristus a zase jen Kristus? Proč toho nedovedou

ostatní synové *lidští*? Poněvadž taková láska k člověčenstvu je víc než pouze lidská — jest *božská*!

A nyní prohlédněme si Kristovu lásku k Bohu! Čest Boží byla Mu nade všecko. »Posvěť se jméno Tvé«, učí Kristus lidi se modlit, aby *čest* nebeského Otce v úctě měli vezdy! Všude a neustále nabádá Kristus ke službě Boží, vždy káže svědomitě plnit Boží přikázání, vždy vykládá a oslavuje vlastnosti Boží — všemohoucnost, vševědoucnost, dobrotivost, spravedlnost, milosrdenství — aby lidé cítili Boha a báli se Boha, ne jako otroci, ale jako Jeho dítky! Aby k Bohu přitáhl všecka srdce, ukazuje Kristus lidstvu, že má v nebi *Otce* prozřetelného, laskavého! Svě oslavy Kristus nehledá, spíše se před ní skrývá. Za to však snáší posměch, podezření a zlořečení v plné odevzdanosti do vůle *Boží*! Věru, právem o sobě řekl: »Nehledám cti své, ale čest Otce« (Jan 8, 50.).

Otec nebeský byl Kristu, zde mezi námi dlícímu *vštm.* »Buď vůle *Tvá*«, volal Kristus k nebeskému Otci v Otčenáši, a na kříži opětně: »*Otče*, odpusť jim, neboť nevědí, co činí«. Od nebeského Otce odváděl Kristus původ svůj. »Já a *Otec* jedno jsme«; nebeského Otce dovolával se Kristus pro vykupitelské dílo své: »Jako Mne posílá *Otec*, tak Já posílám vás«. Všechna snaha Kristova nesla se za tím jedině cílem, aby provedena byla vůle *Otcova*. »Nepřišel jsem, abych konal vůli svou, nýbrž vůli Toho, který mne poslal« (Jan 6, 38.). Kristus nechce jinak učiti, než co mu uložil *Otec*:

»Pravdu mluvil jsem vám, kterou jsem slyšel od Otce« (Jan 10, 40.). Celý život, veškeré působení, ba i smrt Kristova byla stálým důkazem synovské poslušnosti k Otci. Sv. Lukáš (6, 12.) vypravuje nám, že Pán Ježíš modlival se k Otci nejen za dne, nýbrž i v noci. Kristus byl neustále spojen s Otcem; tělem dlel na zemi, duchem v nebi. Proč se modlil Kristus? Za nás, za apoštoly, za církev, za hříšníky celého světa a aby šířil slávu Otce, všemohoucího Pána nebes i země! Tato nevidaná úcta k Bohu propůjčovala Kristu svatozář, ukazujíc, komu náleží, pro koho žije, kam chce. Právem děl Pán na sklonku pozemského života: »Otče, oslavoval jsem Tebe na zemi« (Jan 17, 4.).

Závěr z toho pro nás? Oslavujeme Boha i my, jak Ho oslavoval zde na světě Kristus, a poznáme nejen Otce, ale i Syna — božského Krista. Ne pouze studovati Krista, ale připodobňovati se Kristu ctnostným životem; zvláště však opravdová poslušnost k příkázáním Božím a častá vroucí modlitba naučí nás znáti Krista Boha. Jiná cesta k Jeho božství nevede. Sv. tři králové našli Spasitele, čili »nového krále židovského«, poněvadž Ho hledali, aby se Mu klaněli, čili za Boha Jej uznali. Kdo hledá Krista, aby Ho kritisoval, pouhým »vyšším« člověkem uznal, nedohledá se Boha a kdyby ještě déle a více hledal než na př. prof. Masaryk, který o sobě v parlamentě před 2 lety vyznal, že »hledá Boha«. Masarykovi jest už přes 60 let a dosud nenašel Boha bez Krista! Pýcha ještě nikdy nenašla pokory a nevěra víry, zvláště jsou-li osobní velikánskou domýšlivostí zasle-

peny. Jak Kristus hledal (= sloužil) Otce zde na zemi, tak i my služme Kristu dle Jeho nauky i příkladu a najdeme Boha. Sám to řekl: »Kdybyste znali Mne, znali byste též Otce«. Naši novodobí odpadlíci od Krista, zdaž nejsou taktéž popěrači Boha? Téměř všichni a bez výjimky usmějou se, vezme-li se Bůh ve smyslu osobního nadzemského Stvořitele a ředitele světa. Jemuž všechno má býti služebně podrobno, očekávají v den soudný odplatu spravedlivou a dle ní život věčný buď šťastný neb nešťastný, jak si kdo zasloužil. Na srpnovém kongressu Volné Myšlenky v Bruselu r. 1910 vyslovil se odpadlík *Nienwenhuis* za souhlasu přítomných: »Chceme morálku bez Boha, bez věčných trestů«, čímž ukázal, proč odpadlíci volnomyšlenkářští zavrhuji Boha. Zodpovědnost za špatné činy a spravedlivý na ně trest, toť příčiny nevěry v Boha! Tak to bývalo vždycky a zůstane vždycky, i když jiné ošelijaké výmluvy se předstíraly a předstírají, proč lidé v Boha nevěří. Co jsem poznal lidí odpadlických a nevěreckých, vždy jsem našel v jich životě stejné příčiny jich ateismu — příčiny, jež vyjádřil sv. Jan slovy: »poněvadž byli skutkové jejich zlí«. Platí tato pravá příčina ateismu i u těch, kteří před lidmi a na venek dovedou ji zakryti a třeba i ctnostnými se dělají a důvody »vědecké« proti křesťanství uváděti. Po odhrň záclonu přítomnosti přetvářkou zakrytou, po odhrň ji před známými těchto atheistů, po odhrň ji zpět o několik let do jejich minulosti, a budou míti svědky své tehdejší mravní bídy a tím i pravý výklad nynějšího odpadlictví a

atheismu! Pro zkaženost srdce, jež se nechce polepšiti, hledá hlava důvody. Existence hříchů lidských chce zničiti existenci Boha-*Soudce*. — Nechceme morálky s věčnými tresty a nechceme Boha, jenž by moc měl použiti těchto trestů na nepolepšitelném hříšníkovi! Přilněme k Bohu *spravedlivému*, odkloníme se od hříchu, poznáme Krista — nemajíce strachu před věčnými tresty za hříchy naše, jichž jsme se pokáním zbavili a jež jsme na světě dle možnosti napravili ctným životem — a potom *rádi* uznáme Jeho *dobrotivé božství*, jež kajcníkům odpouští. To jest bezpečná cesta ke Kristu. Tak se nejen hledá, ale i nalézá *Bůh* — jinak ne!

Utrpení a smrt Kristova.

Všichni bojíme se smrti. Vznešení a mocní mužové tohoto světa nebývají bez bázně před smrtí. A právem! Nejsou to jen tělesné bolesti, jež pravidelně přetrhávají ve smrti nit života, ale jsou to i muka duševní, jež umírajícího trápívají. Každý nejen umřeme, ale skutky a myšlenky zlé i dobré před soudnou stolicí Boží si ponese, kdež za zlý život nepolepšený »věčné tresty« křesťanská morálka dává. Všecka moc a sláva naše prchá před smrtí. Přibuzní a známí neb i cizáci a nepřátelé rozdělí se o naše jmění, snad i o úřady, moc a slávu. O Alexandru Velikém praví Písmo: »Padl na lože a věda, že má umříti, rozdělil velikánskou říši svou podvůdcům« (I. Mach. 1, 6.). Co zbylo Alexandrovi do hrobu z jeho moci a slávy? Nářky povražděných, slzy a proklínání porobených!

— Jak jinak má se vše při smrti našeho náboženského velikána, při smrti Kristově! Všimněme si jí pečlivě a uvidíme velikost Páně — Kristovo božství! Nejen životem, ale i smrtí ukázal Kristus, že jest *Bůh*!

Od přítele a učedníka vyznamenaného byv zrazen, nezlobí se Kristus, ale mírně ho napomíná — »Jidáši, polibem zrazuješ syna člověka?« — aby se nevděčník v poslední chvíli obrátil. Ač sám osobně u velikém nebezpečství hrozně smrti, stará se Kristus ne o sebe, ale o své. »Hledáte-li mne«, praví židům na hoře Olivetské, »nechte tyto, ať odejdou« (Jan 18, 8.). Pán myslí zde na apoštoly a jich tělesnou bezpečnost, vydáváje sebe samého za ně v obět hořké smrti. Podav ruce žoldnérům, aby Ho svázali, jde s nimi sám, ode všech jsa opuštěn, před soud lýtých protivníků. Jak vznešeným, trpělivým, klidným jeví se Kristus před vysokou radou, před žoldněři Naň plivajícími a Ho pěstmi bijícími! Jak vzácným a nenapodobitelným ukazuje se Kristus, když Ho krutě bičují, obnažují, trním korunují, od Piláta k Herodovi po městě vodí v šatě »bláznivém«! Jak majestátním jeví se Kristus, když se třtinou v ruce, krví zbrocen stojí před Pilátem a veškerým národem židovským, veden jsa na popraviště jako »beránek tichý«. Jak podivuhodným jest Kristus, když s Herodem smilným mluvití nechce, nebo když mocnému Pilátu praví: »Neměl bys nade mnou moci, kdyby ti dána nebyla s hůry; Syn člověka sice jde (na smrt), ale běda tomu, kdo Ho vydal!« Jak citlivě dobrotivým jeví se Kristus, když těší ženy Jerusa-

lémské nad Ním plačící, a jak synovsky dobrým, když poroučí Matku svou svatému Janu v ochranu! Jak nedostizitelně milosrdným, když uděluje prosícím lotru odpuštění, nebo když se modlí na kříži za své trýznitele! Kdo na světě, který člověk nesl kdy tak podivuhodně, bolestně a majestátně kříž svůj — utrpení a smrt — jako Kristus? A Jeho chování na dřevě kříže rozpjatého přes tři hodiny! A ten zlotřilý pod ním posměch a ta ďábelská radost, že jest zničen . . . vše to neotřáslo Jeho něžnou myslí klidnou, Jeho důvěrou, Jeho sebeovládáním! Jest třeba něco podobného vidět a zažít, aby si člověk učinil pojem o této duševní velikosti Kristově. Jednou v životě spatřil jsem podobný obraz, vlastně jen obrázek, totiž v Plodinové Burse v Praze na volnomyšlenkářském kongresu roku 1907, kde několik tisíc židův a židovek, odpadlíků, volnomyšlenkářův, svobodných zednářův a socialistických atheistů kupilo se kolem nás pěti kněží, kteří jsme přišli hájit křesťanského názoru světového proti nevěrcům. Jaké salvy potlesku při každé protináboženské hrubosti a při zlořečení všemu svatému, jaké rozpustilé a jízlivé posměchy, kdykoliv ozvalo se z úst našich posvátné slovo, jaká zpustlá vášeň lomcovala hrudí svedených atheistů, když slyšeli slova Bůh, Kristus, nebo atd.! A ty svítivé oči, lačné po krvi, chtivé pomsty, pichlavé opovržlivým pohrdáním všeho křesťanského . . .! Jak živ mi to z mysli nevymizí. Tenkráté pochopoval jsem, co Kristus vytrpěl na kříži za tři hodiny, kdy ze všech stran jen potupa, výsměch, nepřítel a rouhání

Naň se hrnuly. Pouhý člověk nic podobného by nesnesl, aby mu nepuklo srdce lítostí, hanbou neb hněvem. Kristus to vytrpěl klidně, důstojně, od počátku až do konce pevně. Lidí se nebál, smrti se nebál — hrozně, ale velebně a šťastně umíral. Taková smrt a takové umírání! Dvě protivy podivně v Kristu sloučeny. Zde se jeví Kristova nadlidská, vpravdě božská velikost, jež i lotrem otrásla, takže pokorně volal: »Pane, až přijdeš do ráje, rozpomeň se na mne!« A Kristus, zapomínaje na sebe a myslé na dobro bližního, slibuje lotru: »Ještě dnes budeš se mnou v ráji.« Víme, že také jiní umírali hrdinsky, ale tato mravní majestátnost, již na Kristu se smrtí zápolícím spatřujeme, jest v dějinách lidstva *ojedinelá*. Na každém usmrceném reku možno v hodině smrti pozorovati lidskou slabost a nepřirozenou tichost; zde, na Kristu, bylo vše tklivě dojímané a vyšší mocí prozářené, že nebylo slabosti ani nepřirozenosti strojené, ale vše bylo pevné, jisté a důstojně velebné »Vpravdě Syn Boží byl *Tento*«, volal setník pod křížem, když Kristus ducha vypustil za přepodivných živelních znamení. Slunce se zatmělo, jako by se na hrůzostrašnou scénu dívati nemohlo, země se třásla, jako by bolem zaniknouti chtěla, skály praskaly, hrobové se otvírali a mrtví vstávali z mrtvých. Děsný obraz kolem Umrlého na kříži! A umřel tak tiše a tklivě s překrásným slovem na rtech: »Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého« (Luk. 23, 46.). Věru, zvláštní zjev, zvláštní smrt! Kdy byl Kristus větším a velebnějším než v hodině smrti?

Nebeská i zemská tělesa dávala neobyčejná svě-
dectví v hodině smrti!

Závěr.

Uvaž, čtenáři, všechny tyto věci ze života Kristova. Srovnávej k nim příběhy ze života lidského, *pouze* lidského, a hledej nalézt, v čem a jak velice se rozlišují. Hleď také následovati Krista v Jeho ctnostech, v Jeho utrpení a *na sobě* poznáš Jeho nade všechny lidi nedozírné povznesení. Mravní velikost a vzácná všestranná dokonalost Kristova, spojená s neposkvrněnou čistotou těla i duše, s nelíčenou horlivostí náboženskou, s horoucí láskou bliženské i duševně, časně a věčně, a vše to docela nezištně, beze chvály a uznání lidského, ba za stálého nezaslouženého odporu, podezírání a opovrhování — *ukáže se ti nesmírná*. Od počátku života až do konce — i ve smrti — zakoušel Kristus téměř samý nevděk. Byl zneuznán, v opovržení od vlastních sourodáků — nepoznán namnoze i od těch, jimž dobrodini prokazoval. Nezoufal si, nezlořečil, nestěžoval si malomyslně, neztrácel mysl, pracoval a trpěl dál, zůstáváje pořád stejně dobrý, ctnostný, pokorný, mocný a velebný. Zachránil svět pro blažený život věčný, toť bylo vše a jediné, čeho si Kristus přál, zač trpěl, pracoval a umíral. V tom jest Jeho zvláštnost a nedostižitelnost. Všecko to hlásá mi nepopíratelně, že Ježíš Kristus jest víc než pouhý »vyšší neb lepší« člověk; všecko to hlásá mi, že *Kristus jest pravý Bůh* — ne-

mát mezi lidmi rovného, ba ani ne stejně podobného. Lidé lidem se vyrovnají — *Bohu nikoli*. Proto jsou všichni nerovni *Kristu* a On jediný jest jejich Bůh, Syn rovný Otci!

Proti tomuto zářnému nedostižitelnému vzoru všech ctností náboženskomravních a občanských povstávají poslední dobou různí zuřiví nepřátelé, snažíce se Krista snížit, ba i pošpinit, místo aby pokorně Ho následovali a *kajicně* odprosili za nekalý život svůj, poskvrněný mnohými hříchy, i nám lidem zjevně nebo tajně o nich známými. Nedávno osmělil se básník Machar užiti o Kristu výroků, které kdyby veřejně řekl všelijakému posluhovi, byl by za ně soudně trestán pro zjevnou urážku na cti. Vyčítal básník Machar Pánu Ježíši příhrublé chování na svatbě v Káni Galilejské, kamž prý se Pán nezvaně vetřel a kdež prý domácí paní do té míry nepěkným chováním urazil, že odešla z hodovní síně rozhněvána! Na pomluvě té není ovšem pravdy ani zbla; hrubá pomluva tato dopadá tedy nectně na hlavu svého strůjce. Bohužel, že takové darebnosti smějí se u nás beztrestně tisknout, a dvakrát bohužel, že takové urážky nalézají tolik českých čtenářů, že podobný jiný hanoпис Macharův »Čítanka« vyšel již ve třetím vydání.

Týž Machar drze nazývá Pána Ježíše »kejklířem, potrhlym, petrolejníkem, ba dokonce posměšně Krista zove: »pan Jošua!« Synové království mají u nás zvláštní ochranu své cti a důstojnosti státními zákony zaručenou; běda, kdo by se nectně neb opovržlivě dotekl cti

neb osoby synů císařských! Syn Boží, král králů, požehnaný Ježíš Kristus, může být ha-nebně u nás potupován veřejně a v našem zákoníku nemohou znalci a zastanci zákona naléztí §§, jimiž by cti Syna Božího účinně se zastali proti Jeho tupitelům! A jen tento způsob *kázeňský* je s to, aby drzé zesměšňo-vatelé Syna Božího zdržel od bezbožné potupy. Ale ovšem! Co žádáme od lidí, kteří veřejně s Macharem doznávají, že nevinné dívky zka-zili dřív, než se rozvinuly? Viz jeho »Confiteor«! Jak by *takoví* lidé mohli cítiti vzor vši čistoty, ideál všech ctností — Krista, když jsou nejen nekali a hříšní, ale když veřejně dávají své chyby na odiv a smějí se, že do hříchů strhli také jiné! Teď také již chápete, proč *takoví* lidé staví se proti Kristu. Musí tak býti a dobře jest pro mravní velikost Kristovu, že se tako-vým lidem Pán nelíbí! Zde též platí heslo: Svůj k svému! Ano, čistý k čistému, nečistý k nečistému a proti čistému. Věřící i nevěřící hlásají každý svým způsobem Kristovu velikost, ideální dokonalost a mravní krásu. *Jen Bůh stačí všem.* Kdo jest tedy Kristus, když dosta-čuje lásce dobrých a nenávisť všech zlých? *Požehnaný Bůh!* Služme proto *Kristu-Bohu* věrně, dle slabých sil svých, nedostižitelných ctností Jeho následujícíe! Tak i na sobě se pře-svědčíme o Kristově velikosti a v pravdě božské dokonalosti.

Ať kraluje v srdcích našich — Kristus, náš Bůh!

Ročník VI.

1. Vyznání starého hříšníka. 2. Sociální demokracie ve světle pravdy.* 3. O sv. zpovědi. 4. Svěpomoc dělnictva 5. Víra jakovíra. 6. Pryč s dogmaty. 7. Fara katolická a protestantská. 8. a 9. O úpadku náboženství mezi prote-stanty. 10., 11., 12. Zpráva o sjezdě československých katolíků v Hradci Králové.

Ročník VII.

1. Veliký biskup. 2. a 3. Důležitost pravého nábo-ženství. 4. Pokora a náboženství. 5. Zakládejte odborové spolky! 6., 7. a 8. Husité jindy a nyní. 9. Několik slov o papežství. 10. Katakomy. 11. a 12. České náboženství

Ročník VIII.

1. Klíč ku bohatství.* 2. O ústavním životě v Ra-kousku. 3. Pius VII. a Napoleon. 4. Sebevraždy studentů. 5., 6. a 7. Česká konfesse. 8. a 9. Účelnost v přírodě. 10. Pohřbívatí ští spalovatí mrtvoly? 11. Moderní náboženství Masarykovo. 12. Jubileum mariánské a Lurdy.

Ročník IX.

1. a 2. Otroctví zrušeno křesťanstvím. 3. Spojenci spiritistů. 4. a 5. Z domácnosti sociálních demokratů. 6. O manželství. 7. Braňme se tiskem. 8. a 9. O záračích Kri-stových. 10. Jest účta Panny Marie oprávněna? 11. Ná-vštěvou u Slovanů. 12. Volné kapitoly o spořivosti.

Ročník X.

1. Víra a věda.* 2. Zjevení, záranky a tajemství. 3. a 4. Sociální význam svěcení neděle. 5. Svobodná škola 6. a 7. Vzdělání dorostu kněžského. 8. Jesuité a jejich protivníci. 9. a 10. Z domácnosti sociálních demokratů. Rada II. 11. Svobodné zednářství. 12. Manželství přiro-zené a svátostné.

Ročník XI.

1. Slovo věas o právu volebním a jiných občan-ských právech ve státu. 2. a 3. Převaha protestantů nad

*) Rozebráno.

II. DÉJINY:

<i>Jiří Sahula</i> : Husitství a svoboda		
<i>Jiří Sahula</i> : Česká konfese	32	32
<i>Z. Himmela—St. Pišer</i> : Pius VII. a Napoleon	24	24
<i>Gracchus-Slavtček</i> : Jesuité a jejich protivníci	40	40
<i>Fr. Janovský</i> : Řím a university	24	24
<i>Dr. Jos. Samsour</i> : Inkvisice církevní	88	88
<i>Jiří Sahula</i> : Karel IV., Otec vlasti	112	112
<i>V. Fiedler</i> : Jesuité a česká literatura	24	24
<i>Jiří Sahula</i> : Arnošt z Pardubic	64	64
<i>Jiří Sahula</i> : Husitská šlechta	32	32
<i>Jiří Sahula</i> : Sociální postavení kněžstva v době husitské	32	32
<i>Jiří Sahula</i> : Vzdělání kněžstva v době předhusitské a husitské	96	96
<i>Jiří Sahula</i> : Husitské ženy	64	64
<i>Jiří Sahula</i> : Jan ze Želiva	64	64
<i>Jiří Sahula</i> : Český obchod v době předhusitské a husitské	80	80
<i>Jiří Sahula</i> : Vzájemný poměr českých konfesi	80	80

III. SOCIOLOGIE, NÁRODOHOSPODÁŘSTVÍ A JINÉ

<i>Fr. Šimek</i> : Svěpomoc dělnictva II. vyd.	32	32
<i>Dr. Fr. Reyl</i> : Veliký biskup	32	32
<i>Dr. Fr. Reyl</i> : Braňme se tiskem	32	32
<i>Ad. Barát</i> : Volné kapitoly o spořivosti	32	32
<i>M. Voňavka</i> : Katolickým jinochům — spolky katolické	56	56
<i>Fr. Blaták</i> : Z porýnských missii	64	64
<i>M. J. Voňavka</i> : Alkohol nepřítel	48	48
<i>Č. Semecký</i> : Příčiny sociální nespokojenosti	40	40
<i>A. Liberté</i> : Čechové, prohlédněte	24	24
<i>J. M. Voňavka</i> : »Justiční vražda« Ferrerova ve světle rozumu a pravdy	52	52
<i>Jan Bělina</i> : Dělnické zahrady	32	32
<i>Slovák</i> : Pohřbívatí či spalování mrtvol?	32	32
<i>A. Bertram—J. Voňavka</i> : Péče o mládež ve světle katolického životního názoru	44	44
<i>Bertram—Voňavka</i> : Péče o divčí katolický svět	32	32
<i>A. Liberté</i> : Kulturní boj a český katolický lid	48	48
<i>Pozorovatel</i> : Pozérství	80	80

PNB. Objedná-li se aspoň 12 výtisků téže brož. nebo 12 různých brožur, poskytuje se sleva 25%. Při větších objednávkách větší slevy.

ČASOVÉ ÚVAHY

PERIODICKÝ MĚSÍČNÍK VĚNOVANÝ ČASOVÝM
OTÁZKÁM. :: REDAKTOR KAREL KEPPL

Ročník 15. 1911. Čís. 7. a 8.

Volná Myšlenka se stanoviska náboženského, filosofického a sociálního.

Napsal

D. H. Hradecký.

II. vydání.

V Hradci Králové 1911.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

Časové Úvahy.

Periodický měsíčník

== věnovaný časovým otázkám. ==

Redaktor **Karel Kepl.**

Ročník XV.

1911.

Číslo 7. a 8.

Volná myšlenka

se stanoviska náboženského, filosofického
a sociálního.

V. H. Hradecký.

O „Volné Myšlence.“

Co jest, co o ní souditi se stanoviska náboženského, filosofického a sociálního; kterými tiskopisy, časopisy, letáky, brožurami se šíří v jednotlivých městech a vesnicích.

I.

Co je „Volná Myšlenka“.

»Čas ze dne 28. července 1910 ve zprávě o přednášce prof. Masaryka v Pelhřimově (18. července) napsal:

»Pro širší veřejnost bude zajímavou odpověď prof. Masaryka na dotaz p. Pety o *Volné*

Myšlenice. Pravil asi toto: »Myšlení je a musí být volné ve skutečnosti. To se rozumí samo sebou. Ale v našem případě se jedná o zcela určitě sdružení. Není nové; v 17. a 18. st. ve Francii a Anglii byli volní myslitelé a psali volně proti církvi. Odtud hnutí přeneseno k nám a dnes se organisuje. U nás jsou volní myslitelé pokračováním svobodomyšlného mladočešství. Eduard Grégr a Alfons Šťastný z Pardařova jsou jejich průkopníci. Již v letech 70tých vydávali brožury proti neomylnosti papežově, proti nesmrtelnosti duše a pod. Člověk může být proti náboženství vůbec; mnozí a velcí myslitelé byli a jsou přesvědčeni, že náboženství dohrálo svoji roli; bylo dříve potřebno, dnes že nastoupila na jeho místo věda. Já věřím a vím, že jen církve jsou zastaralé, že zahynou a musejí zahynouti ve své nynější formě; ale místo nich vyvine se vyšší organisace. Máme ve všem pokrok — ve vědě a jinde — a nemohu si představit, že právě v náboženství by pokroku nebylo. To je omyl. Nedůvěruje se už církvi, tomu, co se vymáhá násilím, ale proto ještě lidé neztrácejí náboženství. Naši reformátoři nám dali vyšší náboženství, měli jsme je a budeme je mít zase. Nesouhlasím proto se směrem, který by byl proti náboženství vůbec. Souhlasím s negací církve, s bojem o svobodu v jakémkoliv punktě. Ale věřím, že bude náboženství necírkevní, jemuž nepřekáží ani stát ani církve intimní náboženství jednotlivců a náboženských společností. Myslím, že je sám prožívám. Mozek se nedá zastavit — musí domyslet. Myslet bolí, protože je mnoho lidí, kteří nechťejí dovolit myslet. V náboženství vidím po-

sitivní prvek kulturní, proto se nemohu účastnit ničeho, co je programově proti náboženství. Ve jménu svobody myšlení žádám, aby se jinak myslilo o náboženství. Jak jsem pravil: vidím dva směry: s jedním souhlasím, s druhým ne!«

Z tohoto projevu prof. Masaryka vidíme, že v řadách českých volných myslitelů jsou dva směry: první vytkl si za úkol soustavný boj proti náboženství vůbec; druhý hlásá negaci církve, boj proti náboženství církevnímu. Církve jsou zastaralé, musí zahynouti.

Oba tyto směry dnes stojí v jedné frontě, majíce v propagaci své překážku ve stávajících náboženských společnostech, zvláště pak v pevné, tisícileté organisaci církve katolické, proti níž soustřeďují a sjednocují svůj společný, úporný postup. Mluvíme-li tedy o »Volné Myšlenice« u nás v Čechách, třeba mít zřetel k této celé frontě, na jejímž nejkrajnějším křídle stojí t. zv. organisace »Volné Myšlenky.«

A jak početně mohutný je tento šik a jak hluboko duch jeho pronikl různé politické strany, ukázaly nejlépe právě odbyté volby do říšské rady, kdy boj volební nebyl řízen snad potřebami národními neb hospodářskými, nýbrž hrubým záštim proti straně stojící na půdě pozitivního křesťanství.

Viděli jsme, kterak tato volnomyšlenkářská zášť dovedla v bratrskou jednotu na chvíli spojít

žily jinak různorodé, zášť vyjádřená jménem »strany pokrokové« na sjezdu pokrokářském v Pardubicích 21. ledna 1906 ústy prof. Dra. Masaryka: »Klerikalism, nebo příměji řečeno, katolicism — je to neštěstí našeho národa. — Čelit klerikalismu, znamená postavit se proti církvi — a postavit se proti církvi je tolik, jako postavit se mimo ni. Nemá to být negace; my musíme stát nad ní kulturně i mravně!« (Naše listy čís. 23. 1906.)

V jakém poměru stojí strana agrární k této frontě, podporující útok »V. M.« na katolickou církev, netřeba dokládati po projevu J. Em. pražského kardinála.

Ke stranám politickým, druží se liberálně-pokrokové vzdělávací svazy, jimiž volní myslitelé propagují své snahy. Na schůzi »Osvětového svazu« v Uher. Brodě dne 6. ledna pravil prof. Seidl: »Budme sobě upřímní a řekněme si to otevřeně: naše práce mezi lidem musí se proměnit v boj, v boj neústupný. Boj náš s klerikalismem je bojem dvou světových názorů, křesťanského a protikřesťanského, a není pochyby, že vítězství dojde naše strana. Zde není žádné střední cesty. »Media via aurea« »Zlatá střední cesta« — platí pro slabochy, ale pro stoupence naší strany pouze heslo: »Boj na vyhlazení světa věřícího, boj proti klerikalismu, ať jakkoliv se jmenuje. Zvítězit nebo padnout, platí pro nás, třetího nestává.«

Mluvíme-li tedy o »volných myslitelích«, třeba jménem tím označiti strany, které v ohledu

politickém i kulturním staví se na program »protiklerikální«, kryjící názvem tím méně či více radikální boj proti církvi nebo proti náboženství vůbec.

Zásady ty v určitý program spojila u nás »Volná Myšlenka«, navazující historicky na protikatolický program české reformace a vyrůstající z půdy, kterou připravilo svobodomyšlné mladočešství a Masarykův realismus. »Volná Myšlenka« nalezla u nás půdu připravenou a z toho důvodu také vyrostla u nás v činitele, jehož nebezpečí nelze podceňovati.

Volní myslitelé vystupují nejprve v Německu v polovici minulého století jakožto organizace spolkové. »Mezinárodní kongres »Volné Myšlenky« r. 1880 zakládá svaz spojující stoupence své z národů kmene germánského a románského. Roku 1900 na kongrese v Paříži sloučuje se několik tuctů zástupců druhých zemí se skupinou asi dvě stě Francouzů. Sjezdu v Ženevě 1902 účastní se již na 500, sjezdu v Římě 1904 a sjezdu v Paříži 1905 dokonce na 3000 delegátů ze všech kulturních zemí.« (Spis »Co je to Volná Myšlenka« str. 4.) R. 1904 a 1905 položeny základy »Volné Myšlenky« i v Čechách, jakožto odbočky mezinárodního svazu volných myslitelů.

Nejkřiklavějším důkazem kosmopolitického rázu »Volné Myšlenky« v Čechách a jejího zahraničního původu byl do té doby ojedinelý úkaz, že na česky psaném časopise »Volné Myšl.«

— hlavním to orgánu »české« sekce »V. M.« — byl podnápís cizojazyčný, totiž anglický, italský, francouzský a německý »Freier Gedanke«. Teprv když »Sv. Vojtěch« poukazoval na tento národní skandál, zmizel asi po dvou letech německý a za ním i ostatní cizojazyčné internacionální nápisy.

V »Havlíčku« I. č. 1. str. 12. prohlásili se volní myslitelé »se zahraničními přáteli za syny jedné země.«

Ke kongresu pražskému napsal p. Kalivoda slavnostní spis nadepsaný »Volní myslitelé v Čechách« — nikoliv »Volní myslitelé „čeští“, aby dokumentován byl mezinárodní ráz celého hnutí.

Této mezinárodní solidarity dovolával se Dr. Bartošek, jako delegát české sekce »V. M.« na XV. světovém kongresu »V. M.« v Bruselu 1910. Dle referátu sjezdového »V. M.« (VI. ročník čís. zářijové) líčil persekuci pokrokových živlů v Rakousku, žádal »kontrolu veřejného evropského mínění«, »solidaritu všech pokrokových živlů« a pravil: »A v tuto mezinárodní solidaritu skládáme i na příště své naděje. Čeká nás v Rakousku ohromná práce, ale je důležitá pro celou Evropu. Chceme a budeme státi všichni na svých místech, ale bez Vaší pomoci, přátelé, není veliké naděje na trvalé úspěchy.«

Z tohoto doznání Dr. Bartoška je jasno, že »Vol. Myšlenka« v Čechách je odnoží mezinárodního hnutí »V. M.«, provádí její program a opírá se o její pomoc.

Co souditi o „Volné Myšlence“ se stanoviska náboženského, filosofického a sociálního?

Ve brožurce »Co jest »Vo'ná Myšlenka« (str. 9.) vytkli si volnomyšlenkáři program, který záleží:

- a) v potření církve, náboženství a každé zbožnosti;
- b) ve vybudování vědeckého názoru na svět;
- c) v provedení sociální spravedlnosti.

A.

Program „Volné Myšlenky“ se stanoviska náboženského.

Program „Volné Myšlenky“ hlásá naprostou negaci všeho náboženství.

V brožurce »Co je »V. M.« na str. 13. prohlašují čeští volní myslitelé: »Nejde o žádný problematický boj s klerikalismem, o žádné opouštění církvi a hledání nového »lepšího náboženství«, nýbrž jde o promyšlený, uvědomělý a usoustavněný zápas s náboženstvím vůbec.«

Jak tento usoustavněný zápas s náboženstvím se prováděti má, k tomu zřetelný návod podávají stanovy volných myslitelů v Římě, které uveřejnil časopis »Čech« z italského listu »Corriere d' Italia« z 2. září 1907. Uvedeme některé články stanov.

Čl. 1. Spolek má za účel vymaniti svědomí lidské z každého předsudku tím, že potíráti bude ideu náboženskou, ať se jeví jakkoliv, a užívati k tomu všech prostředků, jež považovati bude za vhodné a účinné, aby zajištěno bylo vítězství rozumu.

Čl. 2. Neuznává jiných pravd, než těch, které jsou dokázány vědou a rozumem — jiného zákona mravného, než toho, jenž je schválen svědomím.

Čl. 3. Občan, jenž chce býti přijat do spolku, podá žádost na zvláštním formuláři; žádost tato musí obsahovati vyjádření, že žádající chce žíti a umříti v kultu »Volné Myšlenky« a býti stvrzena od dvou členů, ve spolku řádně zapsaných, jako rukojmí.

Čl. 4. Kdo bude přijat do spolku, podá vyjádření, obsahující zmocnění některého člena, aby byl přítomen v posledních okamžicích jeho života a zvláště tehdy, když bude již zbaven smyslů — a aby zabránil s pomocí jiných soudruhů a každou mocí i proti členům vlastní rodiny, aby tato jeho vůle nebyla změněna.

Čl. 8. Členové se zavazují žíti a zemříti mimo každou církev nebo víru dogmatickou a dle toho mravního závazku budou si počínati při všech úředních aktech, které se vztahují na narození, život a smrt dětí k rozumu nedospělých.

Dobře vystihl protináboženský program »V. M.« *socialistický týdeník* „Zář“, v čís. ze dne 8. září 1904, kde vítaje sjezd volných myslitelů v Římě, napsal: »V blízkosti Vatikánu v Římě

konati se bude 20. září k veliké mrzutosti všech náboženských pokrytců desátý mezinárodní sjezd »V. M.«, jejíž snahy nesou se k osvobození od konfesionálního otroctví, k odluce od dogmat. »Toť konec náboženstev a bohů. Na postupu jsou doby Rozumu, Myšlenky a Člověka« — jak prohlásil na posledním sjezdu p. Charbonel.«

U nás protináboženský program »V. M.« slavnostně proklamován na mezinárodním kongresu „*Volné Myšlenky*“ v Praze od 8.—12. září 1907. (Podrobný referát podal o něm p. farář Konečný, v XIV. r. Vlasti).

»Kongresem nastává nové posílení k bojům«, prohlásil předák »V. M.« na schůzi delegátů, k čemuž »Čas« v čís. ze dne 9. září podal následující vysvětlení: »Proti politicky a vojensky organizovaným pozemským církvím a hlavně proti římské — vyvstává moc nová.«

Časopis „Štít“ přinesl na začátku září 1907 z realistického »Času« otevřené přiznání, že pražský kongres je sjezdem zednářským. Připomeneme-li si prohlášení generální hromady zednářstva v Paříži z r. 1863: »Zednářstvo je spolek, který se vyprostil netoliko ze jha pravd zjevených, ale i z článku víry o jsoucnosti Boží« — snadno si vysvětlíme radikálně protináboženský směr celého jednání kongresového.

Podávám *krátký obsah jednání sjezdového* dle referátu »Vlasti« (r. XIV. čís. 10. str. 865).

1. Řečníci útočili na církev tvrdíce, že se jí musí z rukou vyrvati škola, že náboženství ve škole má se státi zatím aspoň neobligátním předmětem, že se má poopravit moderní vědou, že

v nejvyšších středních školách kněží toto zmodernisované náboženství nesmějí přednáseti a jiné světské předměty vůbec ne, konečně že se má časem náboženství docela odstraniti a místo něho zavésti humaní ethika. (Ref. profesor Spálený.)

2. Theologická fakulta má býti vyloučena z university. (Dr. Bartošek.)

3. Zvláštním všesvětovým zákonem má se zameziti svoboda majetkového vzrůstání církve.

S tímto návrhem francouze Delarne nebyl spokojen belgičan Hins, jenž žádal, »aby se páteři a jeptišky vyhnali ze země.«

4. Útočeno na svátostný ráz manželství a jeho nerozlučitelnost.

Celou světovou akci označil program kongresový zcela jasně za bojovnou proti církvi, když děl, že účelem pražského kongresu je zsvětšiti celý život lidský.

Zvláště významný byl *debatní večer v „Plo-dinové burse“*, kde volní myslitelé za potlesku rozvášněného davu a za přítomnosti pěti kněží útočili na náboženství způsobem velice hrubým.

Vogtherr otevřeně prohlásil: »Dokud kněží neodhodlají se jíti volným myslitelům tak daleko v ústrety, že lidstvo postaví nad bohy, dotud nebude mezi námi a nimi shody. To je základní pilíř, jenž nás volné myslitele od kněží dělí.« (Vlast XIV. 675.)

Lederer dopouštěl se takových blasfemií proti Ukřižovanému, že opustiti musel podium na zakročení c. k. komisaře.

Prof. Zenker popíral jsoucnost Boží a vášnivě si počínal proti přítomným kněžím, nazýváje je »Die Schwarzen, pitomci« atd. »Neusmívejte se, vy černí, a nekrutte hlavami! Nemáte zde inkvisici!« (Vlast XIV. 673.)

Zášť volnomyslitelů proti náboženství a církvi překypěla tu způsobem dosud nevídaným.

Zajímavým ku poznání protináboženských tendencí »V. M.« byl i *sjezd v Bruselu r. 1910*, jehož účastnili se i delegáti české sekce »V. M.«

Celé zářijové číslo VI. »*Volné Myšlenky*« věnováno je tomuto kongresu.

Kongres zahájen dne 20. srpna. Z Čech dostavili se 43 delegáti »V. M.«, mezi nimi Dr. Bartošek, Loskot, Myslík, Pelant atd. Z dam největší pozornost budila Madame Soledad, milostnice Ferrerova.

P. Furnemont uvítal přítomné, projevuje radost, že »vidí v Belgii uskutečňovati se mezinárodní solidaritu volných myslitelů.« Po něm mluvil p. Hins, »jeden z prvních členů mezinárodní »V. M.« (str. 114. ve »V. M.«, září 1910), který odevzdal rozvinutý prapor »V. M.« občanu Goebelsovi, zdůrazniv, že »V. M.« bojuje »za idee proti auktoritě, proti církvi a dokonce i proti učencům, kteří dělají subtilní rozdíl mezi oborem vědy a oborem náboženství.«

Volnomyšlenkář nizozemský Nieuwenhuyis »za bouřlivého potlesku« pravil (»V. M.« září 1910 str. 121.): »Zápas je obtížný, ale zdaří se nám konečně, že odvedeme věřící od každého náboženství. Zápas nesmíme podnikati pouze proti

klerikalismu, ale také proto, aby se dostalo štěstí všem. Dejte nám 100 let Volné Myšlenky a my vykonáme víc a líp, než křesťanství za 19 století. Náboženství není pouze věcí soukromou, ale jest i silou sociální. Štěstí musí býti realizováno již na této zemi a jestliže by bylo nutno voliti existenci posmrtnou, já bych volil peklo, kde budou všichni veleduchové. Nutno také odstraniti náboženskou přísahu . . . Dvě překážky zdržují člověka, aby se nepřiblížil k svému štěstí: Náboženství a militarismus. Chceme morálku bez Boha a bez sankce trestní.«

Španělský volnomyšlenkář *Losano* prohlásil: »Vztyčíme volnomyšlenkářský prapor na královský palác a vlajku volného myšlení na katolickou katedrálu v Madridě.«

Německý volnomyšlenkář soc. demokrat *Hoffmann*: »Katolicismus a protestantismus mají pro národ tytéž následky. Nutno bojovati proti oběma a ve státních školách dovoliti jen vědecké vyučování. Budou-li škola a proletariát držeti spolu, zvítězíme!«

Ibius z Belgie horlil: »Jsem sociální demokrat a volnomyšlenkář. Formule »náboženství věcí soukromou« měla by navždy z naší strany zmizeti. Ti, kdož tak mluví, nevedou život v souhlasu s teoriemi volnomyšlenkářů.« (Vlast XXVII. str. 92.)

Jak silnými výrazy bojuje »V. M.« proti lidem nábožensky smýšlejícím, uvádím na doklad slova *Pelantova* (V. M. str. 134. r. 1910): »Naproti (nám) staví se nepřítel světa, protivníci

radosti, popírači života: lidé, kteří ctí hroby a smrt, kteří radost prohlašují za zlo a krásu za špatnost, život sám jen za bídné vězení, myšlení za hřích a pro něj mrtvola a zničení je cílem; synové tmy a všeho jasného. Lidé již nejsou lidmi, protože ideálem je zapření všeho lidského v sobě a oddání se záhrobním, mimo mysl a rozum existujícím fantasiím.«

Důležitým zvláště pro nás se stanoviska náboženského je návrh kongresu Bruselského na oslavu 500. výročí smrti Husovy. Hlavní jeho myšlenky jsou: »Nechť V. myslitelé pamatují na to, aby smrti Husovy vzpomenuť bylo v roce 1915 v celém světě, neboť jeho vystoupením zahájil boj proti vševládne moci církve římské.« (H. tedy má býti oslavován jako odbojník proticírkevní!) — Zvláštní komitety a výbory mají se všude utvořiti pro oslavy Husovy, zvláště však čeští volní myslitelé ať hned utvoří takový komitét, »jenž ve spojení s mezinárodním sekretariátem Volné Myšlenky a s jednotlivými komitety různých národností měž na starosti jednotnost a soustavnost celé akce na celé zeměkouli.« Dále kongres vznáší apel na spolek pro postavení pomníku Husova v Praze, aby odhalení pomníku spojil časově s manifestací Volné Myšlenky tak, aby »celý kulturní svět jednotně u příležitosti této dal mohutný projev svého odporu a své ošklivosti nad násilnými prostředky, kterými hierarchie katolická své panstvíchtivé snahy uplatňovala, šířila a udržovala.« (Vlast XXVII. 438.)

Výroční den 500leté památky Husovy má tedy býti mezinárodní demonstrací protinábožen-

skou a protikatolickou pod patronací spolku pro postavení Husova pomníku. Dovolí vláda v Rakousku tuto demonstraci mezinárodního zednářstva, od níž slibuje si »Volná Myšlenka« 100.000 odpadů od církve katolické?

Vzpomeňme, co napsala »*Hlídka Času*« ze dne 9. října 1907 po kongresu »Volné M.« v Praze, kde způsobem nekvalifikovaným napadána katolická církev! »Vláda kongres povolila, něco, nějaký vliv se ukázal mocnějším než hierarchie katolická a šlechta, a všem, kdo se o to za kulisy přičinili, náleží dík pokrokového občanstva.«

Jsme odkázáni sami na sebe.

Závěr o tom, co souditi o „Volné Myšlence“ se stanoviska náboženského, shrnuji krátce:

1. »V. M.« hlásá uvědomělý a usoustavněný zápas s náboženstvím vůbec, katolickým zvlášť.

2. K tomu cíli buduje mezinárodní organizace jednolitě solidarity.

3. Není pouze hnutí ideové, ale realizovati chce zásady atheismu v životě, budující nový světový názor na základě atheismu, jehož normami zavazuje smýšlení a jednání svých členů jak soukromé tak i veřejné.

Tím přecházíme k otázce, jaký je ideový podklad volnomyšlenkářského názoru světového.

B.

Co souditi o »Volné Myšlence« se stanoviska filosofického?

Ke konci věku 16. zavládl následkem renaissance a reformace směr, jenž autoritu církevní i autoritu vědeckou zavrhoval a jal se budovati znova soustavy filosofické. Zavrhnuta byla nejvyšší a první příčina všeho bytí, k níž se veškerá filosofie dosavadní ať pohanská ať křesťanská odnášela a tu bylo třeba postavit na místo její příčinu stvořenou a tou učiněn člověk, jako pán a střed přírody a vesmíru. (Dějiny filosofie. Dr. Kachník str. 180.)

Vytkneme alespoň krátce *vývoj moderních systémů filosofických, jež vyvrcholily důsledně až v materialismus a monismus, na němž zbudován t. zv. „nový názor životní“*. Feuerbach vynalezl pro tento »nový názor životní« praegnantní termín »Die Konzentration auf Diesseits« — soustředění veškerého snažení lidského na tento život pozemský. Moderní filosofie proklamuje tento výsledek práce své jako »objevení nového člověka«, který křesťanstvím prý byl znetvořen.

Podáváme v krátkosti nejdůležitější fáze tohoto vývoje.

1. Jako *první fáze vývoje* moderní filosofie jeví se nám *empirismus*, který vytkl si za úkol poznati svět zkušeností zevnější. Jeho průkopníky jsou *Bacon Verulámský* (* 1561) a *Tomáš Hobbes* (* 1588). Zásady jeho jasně vyslovil *Jan Locke* (* 1632), nepřítel scholastiky, ctitel spisů Descartových, ve svých spisech: »Pojed-

nání o lidském rozumu«, »Vychování«. — Locke vychází od zásady, že není žádných vrozených idejí a sice ani theoretických ani praktických. Rozum sám o sobě je tabula rasa. Jediným zdrojem poznání je zkušenost. Tato zakládá se na čítí a reflexi (přemítání); čítí odnáší se ku předmětům zevnějším, reflexe ku vnitřním; v obojím případě však chová se rozum *trpně*.

O empirismu Lockeovu dí sám Dr. Fr. Krejčí: »Nemáme jen představy, ale také snahy a ten snahový činitel našeho vědomí nelze žádnými asociacemi představ vysvětliti, poněvadž v nás působí dříve, než počneme míti představy, jakožto pud a jest v intelektu, ač nebyl v sensu. K vůli tomuto činiteli nemůžeme přimouti základní větu empirismu, že duše jest při narození tabula rasa, a tím jsou všechny důsledky empiristů o původu poznání ohroženy.« (»O filosofii přítomnosti«, Praha 1904, str. 179—180.

2. Dále postoupil *sensualismus*. Původcem jeho je kněz *Etienne Bonnot de Condillac* (1715—1780), jenž z počátku s Lockem za prameny poznání měl postřehu (čítí) a přemítání, později však přemítání úplně zavrhl a jen postřehování smyslové za jediný pramen poznání prohlásil.

Celá soustava sensualistická je založena na pochodu hmotném a nelze při ní uhájiti duchovosti duše; neboť naprostá trpnost a nečinnost, již duši Condillac připisuje, je v čirém odporu s podstatou ducha, jež záleží v samostatné činnosti.

3. Empirismus Lockeův a sensualismus Condillacův pokročil v Anglii, ve Francii a v Německu až k popírání řádu nadpřirozeného a zplodil *naturalismus*, jenž rozum za jediný pramen vší pravdy a tedy i nábožensko-mravní prohlásil. Příroda opatřena jsouc od Tvůrce vším potřebným, sama prý se řídí a vyvíjí; Bůh se o ni nestará, není prozřetelností Boží.

4. Tak pokročil *naturalismus k deismu* či upírání všeho náboženství nadpřirozeného.

5. V poslední fási vybočil konečně empirismus a sensualismus *k materialismu*. Pochází-li všechno naše poznání dle empirismu a sensualismu jen ze zkušenosti, a není-li čítí nic jiného leč pohybem ústrojí, je-li pojem podstaty jen výmyslem ducha a nebytuje-li ve skutečnosti mimo tělo ničeho: pak ovšem nebylo daleko ke tvrzení, že *mimo hmotu a pohyb* ničeho není; aneb, jak se materialisté novější vyjadřují, že ve skutečnosti *jest jen síla a hmota* a že vše ostatní dá se uvéstí na tyto dva základní principy.

Směr materialistický zahájil La Mettrie (* roku 1709), theolog, horlivý jansenista, později medik. Zásady své uložil ve knihách »Přírodopis duše«, »Člověk strojem« (»L' homme machine«), »Člověk rostlinou« (»L' homme plante«). V knihách těch vyložil věro- i mravouku materialismu: Není Boha. Jest jen *hmota a pohyb*. Myšlení jest jen pohyb hmoty mozkové.

Člověk liší se od zvířete jakostí a velikostí hmoty mozečné. Člověk je strojem jako zvíře a rostlina. — Za své skutky nejsme zodpovědni my, nýbrž *nutnost*, jež z nás učinila ten neb onen

stroj. Největším dobrem jest pochof, která se až k rozkoši stupňuje. — Když zhynula hmota mozečná, zahynula i duše; jest tedy člověku užívati, pokud žije.

O tomto patriarchovi materialismu praví sám Diderot: »Byl spisovatelem bez úsudku — byl drzého ducha v tom, co řekl, a drzého srdce v tom, co se říci neodvážil. Hýřivý, beze studu, šašek a pochlebník; zemřel, jak zemřítí musil: jako oběť své nestřídmosti a svého bláznovství.«

Nauku materialismu v system uvedl *Holbach* (1723—1789) v knize »Système de la nature« (1770), jež se stala katechismem materialismu.

Dle něho hlavní nauky materialismu jsou:

Mimo *přírodu* ničeho není; bytosti mimo přírodu jsou jen *přízraky*. Jest jen *hmota a pohyb*, které nebyly stvořeny, nýbrž jsou věčny a nutny. Hmota skládá se z *atomů*, které u věčném a nutném pohybu rozličně se spojují, čímž povstávají věci ve světě. Souhrn všech věcí ve světě tvoří *přírodu*. Všude vidíme *akci a reakci, přitahování a odpuzování* a vše děje se *nutností*. *Idea Boha* jest největší pošetilosti. Povstala z bázně před revolucí a před škodlivými následky sil přírodních, v nichž nebylo pravého poznání.

Člověk je bytostí *fysickou*; *duše* není od těla rozdílná; ústředním sídlem vši činnosti duševní je *mozek*. Mluvíme-li o duši, mluvíme vlastně o mozku. *Není svobodného jednání účelného* z lásky neb z nenávisti, vše je *nutným oběhem* sil při-

rodních, ač souhrn toho, co ve světě jest, zůstává vždy týž.

Člověk jedná jen *ze zájmu* t. j. z potřeby; co mu slouží, nazýváme *dobrým*, co mu škodí, zoveme *zlým*. Každá *náruživost* je oprávněna. — Čtnost záleží v umění, rozmnožováním blaženosti jiných sama sebe šťastným činiti.

Stát má za úkol, aby vyhrožováním tresty nával náruživostí zastavoval a jednotlivcům zabraňoval, aby jiným škodili.

Koryfejem materialistů nejnovější doby jest Ludvík Büchner (* 1827), jehož spis »Kraft und Stoff« stal se pokladnicí, z něhož čerpají materialisté své nauky. Dle něho existují *jen tělesa a v těchto síla a hmota*. Vše ostatní jest uvéstí na tyto základní principy. Síla a hmota vážou se k sobě nerozlučně, bez hmoty není síly: proto není *žádného Boha, žádného ducha, žádné duše duchové*. Je to táž síla, která žaludkem tráví a mozkiem myslí; myšlení je výsledkem rozličných sil kombinovaných. Mozek je strojem, jímž myslíme. Jako parní stroj pohyb způsobuje, tak i ústrojně sloučení sil v našem těle způsobuje účinky, jež sloučeny v jednotu, od nás duchem, duší, myšlenkami nazývány bývají.

Hmota a síla s ní spojená jsou *věčny*, nesmrtelný, nekonečný, neodvislý od prostoru a času. Hmota plodí a zase zpět pohlcuje všecko, co jest; jestiž matkou všeho bytí.

Není žádné *svobodné vůle*. Vše děje se *nutností přírodní*. Člověk jest i co do těla i co duše nutným účinkem přírody, jako celá soustava světa.

6. Další fází vývoje nauk materialistických je *Darvinismus*.

Již *Lamarck* (1744—1826) vyslovil domněnku, že se vyšší živočichové až ke člověku z nižších znenáhla vyvinuli.

Charles Darwin (1809—1882) teorii tuto rozvinul ve svých spisech »O původu druhů« (1859) a »O původu člověka a o plemenném výběru« (1871). Darwin odvozuje vznikání nových druhů způsobem zcela mechanickým »umělým chovem a přirozeným výběrem a bojem o život.« Tak povstal následkem *přízpůsobení se, cvikem a děděním i člověk, a to z dokonalejšího druhu opice.*

7. *Materialismus a darvinismus v jeden systém spojil Arnošt Haeckel*, profesor zoologie na universitě v Jenně. Ve svém díle »Schöpfungsgeschichte« hájil obojí směr. Dle něho je vesmír výrobkem sil chemických a fyzických; tyto jsou nutny a věčny, vtomny pak jsouce hmotě a nutně vytvořivše vesmír, také pořádek v něm působily. Napřed byla plynová koule, z níž se poneáhlu tělesa neústrojná vyvinula; co ústrojného jest, povstalo z *neústrojného samovolným plozením* (»monery« Huxleyovy, přírodopytce anglického, jenž je r. 1868 »bathibii Haeckelovými« nazval, ale po důkladném šetření za *sádru* ve stavu huspenovitém uznati musil.)

Druhy vyšší povstaly prý přirozeným chovem z nižších, člověk pak z opice. — Názory materialisticko-darvinistické uspořádal Haeckel v jakési nové »význání víry«. Tomuto systému dal název »*monismus*« na rozdíl dualismu, nauky to,

kteřá praví, že jsou dva řady bytostí, od sebe rozdílných: hmotná a duševní.

Podle »monismu« jest jen »jedno«, totiž hmota. Svět i člověk jsou jen různé formy téže hmoty. Síly chemické a fyzické jsouce hmotě vtomny, působí vše to, co zoveme »pohybem«, »myšlenkou« atd. Svým monismem luští Haeckel vše snadno: život, pohyb, řeč...

Spisem svým „Záhady světové“ zpopularisoval Haeckel své nauky monistické, jež staly se „moderním názorem životním“ stoupenců „Volné Myšlenky“.

Letošní pokrokově-volnomyšlenkářský moravský »Pozor« napsal serii článků »proti klerikalismu«, které zakončil slovy: »Nahradíme klerikalismus Haecklovým monismem; tento Haecklův monismus je vědecký, přesvědčivý, pevné stavby a dává odpověď na všechny záhady světa a života.« (»Čech« 30. května 1911.)

Co odpovídá věda na tuto frázi?

Věda monistický ateismus zamítá a Haecklovy „Záhady světa“ prohlašuje za nevědecký, po stránce filosofické, náboženské i přírodovědecké bezcenný spis.

a) *Po stránce filosofické zamítl zásady monismu, vyslovené v »Záhadách«, známý berlínský prof. Dr. Paulsen: »Četl jsem tuto knihu s palčivým zahanbením, se zahanbením, že náš lid německý je dosud na tak nízkém stupni všeobecného vzdělání vůbec a filosofického zvláště.« Haeckel jako filosof vážně brán býti nemůže.»* — Dále vytýká Haecklovi, že chatrně zná filosofy.

Domnívá se, že Kant byl atheista, kdežto týž v předmluvě »Kritik der reinen Vernunft« výslovně víru v osobního Boha vyznává. Podobně mu také vytýká, že Spinozu buď nečetl, nebo mu špatně rozuměl (Philos militans. Berlin 1901).

b) *Po stránce náboženské* ocenil Haeckla protest. církevní historik *prof. Dr. Loofs*, který zakončuje kritiku v theologické části »Záhad světových« těmito slovy:

»Mám za to, že jsem dokázal, že prof. Haeckel v kapitolách, jež jsem prozkoumal, *použil nejbídnější literatury, aby jejím materiálem spodstatnil svůj příkře odmitavý úsudek věci náboženských a hrozně neznalosti*, kterouž o tom všude tam projevil, jakož *i aby zastřel tím hrubý ton řeči*, jehož v práci vědecké nelze užiti, čímž ukázal, že nemá normálního vědeckého svědomí... Kdo se opovažuje na poli vědecky přístupném tak nesvědomitě odsuzovati a hrubě tupit, ten v žádném oboru vědecké práce víry nezasluhuje, že by tam byl pečlivě a pravdivě pracoval.«

K úsudku filosofa a historika připojuje zdrcující úsudek anglický kritik *Houston Stewart Chamberlain*, který o »Záhadách« napsal: »Haecklův obraz světa znamená recidivní úpadek do nezáfalšovaného bájesloví v nejodpornější jeho podobě.« Je prý zpríma pitomě hloupé, co Haeckel v »Záhadách« páše, poněvadž auctor nepsal z nazírání skutečného na věci, jak ve světě jsou, ale ze zaujatého předpokladu mudrování o záhadách světových... Chamberlain končí: »Haecklův ná-

zor světový není ani bájkou, ani vědou, ani filosofií — ale jest mrtvě narozeným »parchantem« ze všech tří.« — (Vlast 1908, str. 1041).

c) *Jak soudí anatom* o Haecklovi? *Vilém His* z Lipska ve spise »Unsere Körperform« píše: »Jednání prof. Haeckla je lehkomyšlná hra s fakty... a nedá se omluviti, protože Haeckel vědom si byl vlivu, který vykonává na široké vrstvy. Já sám jsem vyrostl ve víře, že mezi vlastnostmi přírodozpytce je spolehlivost a úcta před skutečnou pravdou jediná, která se nesmí postrádati. Necht' si jiní pohlížejí na Haeckla jak na vůdce strany, dle mého úsudku zřekl se on způsobem svého boje práva býti považován a kruhu vážných přírodozpytců za rovnocenného.«

d) *Jak soudí fysik* o Haecklovi? Petrohradský universitní *prof. Chwolson* (Hegel, Haeckel, Kosuth oder das XII. Gebot): »Všecko, ale všecko, co Haeckel, pojednáváje o fysických otázkách, praví, vykládá a tvrdí, jest falešné a spočívá na neporozumění aneb svédčí o neuvěřitelné neznalosti základních otázek. Ani o zákoně, který vyhlásil za vůdčí hvězdu své filosofie, nemá základní školácké znalosti... Vedl si Haeckel tak jen s fysikou? S jistotou můžeme tvrditi, že stejně si vedl při četných otázkách vědy, kterými se ve svém díle obírá aneb se jich dotýká. Haecklovy »Záhady světa« jsou typickým dílem, jehož autor pohrdá XII. přikázáním: »Nemáš psáti o něčem, čemu nerozumíš!«

Prof. Chwolson dokazuje v 21 bodech, že Haeckel nerozumí zákonům fysiky a že nepochopil zákonů o substanci.

e) Dne 4. března 1908 napsal o knize Haecklově »Das Menschenproblem« *botanik* univ. prof. Dr. Wiesner posudek v „*Neue Fr. Presse*“, kdež praví: »Co se v této nové knize přednáší, jest vlastně totéž, co čteme v »Záhadách světa« a v »Divech života« od téhož autora, z nichž, k úžasu všech biologů, tlachy takové do lidu byly již zaneseny. Nejtěžší otázky o životě, jako: původ a povstání substance živé a pravých bytostí živočichů, jakož i další vývoj a vývin nižších organismů až nahoru po člověka, vykládá Haeckel docela »hravě« t. j. nemá zření ke skutečným událostem a zpracovává vše dle libovolné fantasmie, což žádnému přírodopyci nikdy nebude dovoleno. O vědeckosti nelze za takových podmínek mluvit.«

f) Posudky vědců o Haecklovi uzavírám kritikou *biologa* prof. Dr. Reinke. Týž měl dne 10. května 1907 v pruské panské sněmovně řeč proti německým monistům a zmínil se též o Haecklovi a jeho *biologické vědě* v »Záhadách světa« slovy, že Haeckel je v biologii ještě slabším než v theologii, filosofii, fysice a lučbě... Pravitel: »Haeckel přijímá i v biologii docela nekriticky dokázané i nedokázané poznatky a dělá z nich hotovou konfusi ve hlavách neodborně vzdělaných čtenářů. Touto nekritičností vylučuje se Haeckel v očích mnohých přírodopyců z řad vědců, takže před nimi zůstává z Haeckla jen vášnivce, jenž hledí ve spojení s monisty získati nadvládu nad spoluobčany. O vědě a vědeckosti nelze tu mluvit.« (Vlast XXIV, str. 1135).

g) Z našich odborníků českých příkře postavil se proti Haecklovi Dr. E. Rádl (»Naše Doba«

XV., 5, str. 330 etc.) Pomijím toho, jak Dr. Rádl odsuzuje Haeckla po stránce vědecké, bylo by to opakováním posudků předešlých — k doplnění však obrazu Haeckla, jako vědce, uvádím charakteristiku Haecklovu, jak ji Dr. Rádl podává ve svém kritickém článku. Pravitel: »V útocích na protivníky Haeckel nezná mezí. Ať útočí na církevní dogmata, ať na odpůrce vývojové theorie, ať na nepřátele svých embriologických spekulací, ať chválí Darwina a jeho t. zv. předchůdce Goetha a Lamarcka, nikde ani stopy po pokusu a pochopení, ani stopy po tom, že by mu bylo třeba přemýšlení, aby se dopracoval svého názoru; nikde se nedovíš, jak vlastně si věc ten jeho přítel — nepřítel představuje, nevidíš než kyj, kterým mává proti nepříteli a nesmírně láskání přátel...«

Krátká charakteristika, ale význačně vystihuje demagogický směr t. zv. vědy Haecklové, která stala se credem podvratného směru »Volné myšlenky«.

Vystižnou bilanci Haecklova monismu se stanoviska vědeckého podává spis »F. Vančěk. Jen hmota či také duch?« Krátce alespoň podáme vědecké ocenění monismu.

Základní věty monismu odpírají zkušenosti a základům fysiky, biologie etc.

1. *Hmotu předvádí Haeckel živou* — zákon fysický mrtvou (Materia iners).

2. *Theorie o prvoplození není dokázána ani jediným faktem, ale vyvrácena mnohými vědeckými pokusy Pasteurovými.*

Výmysl o samovolném plození odsoudil i Virchow ve své přednášce v Mnichově (Die Freiheit der Wissenschaft im modernen Staate«, Berlin 1877 str. 20.): »Kdo chce míti ucelený názor světový, ten musí přijati buď samovolné plození (generatio aequivoca) nebo stvoření . . . Máme-li se vysloviti otevřeně, může se připustiti, že by mohli přírodopytci míti malou sympatii pro samovolné plození. Kdyby se dalo dokázati, bylo by to velmi krásné. Ale musíme doznati, že ještě nebylo dokázáno . . . Kdo si vzpomene, jakým politování hodným způsobem právě v nejnovější době všechny pokusy, nalézti pro samovolné plození v nejnižších formách přechodu od neústrojného k ústrojnému světu nějaký podklad, se ztroskotaly, tomu by to dvojnásobně *povážlivým* mělo se zdáti, *požadovati, aby tato tak nechvalně proslavená nauka snad měla přijata býti za základ všech lidských představ o životě.*«

Pravdou zůstává, co vyryto v žulu pomníku našeho Purkyně:

»Omne vivum nisi ex ovo.« (Biogenesis)

Abiogenesis monistů (že mrtvá hmota oživuje sama sebou) — *je nevědecká bájka.*

Nauka Haecklova o „samovolném plození“ měla býti dokázána:

a) „*Bathybiem Haeckeli*“. R. 1876 dokázal Vogel na sjezdu přírodopytců v Hamburku, že tato »prabuňka« je obyčejná rosolovitá sádra.

b) *Souhlasnými obrázky embryí* rozličných zvířat a lidí (v díle Schöpfungsgeschichte). Prof.

Rüttimeyer a prof. W. Hiss ukázal, že jsou libovolně sestrojeny, generalisovány a vymyšleny (Haeckel dal totiž klíšé třikrát vytisknout a pod každý obrázek dal jiný nápis.)

c) *Dle monismu povstal člověk z opice.* Haeckel v »Záhadách« (str. 97) píše: »Věta, že člověk z nižších obratlovců a sice z pravé opice povstal, jest zvláštní závěr vývodu, který jde z generálního zákona indukční descendenční theorie s absolutní nutností.«

Tuto absolutní nutnost měl však Haeckel dokázati zjištěním tvora, který by byl přechodem mezi opicí a člověkem. Haeckel našel tohoto mythologického tvora a nazval jej „*Pithecanthropus erectus*“ (opice přímo chodící).

Co jest »*Pithecanthropus erectus*« ?

R. 1891 našel vojenský lékař Dubois (monista) na Jávě kousek lebky a jednu stoličku; druhý rok na to kyčelní kost asi 15 metrů proti proudu řeky. Z těchto 3 nálezů, daleko od sebe ležících, sestrojili monističtí fantastové »opici přímo chodící«.

Virchow, Bumiller, Ranke podrobili Pithecanthropha kritice a výsledek byl pro monisty katastrofální: Kousek lebky může býti z *opice staré*, stolička málo otřena patří *nějakému mladému jedinci*, kyčelní kost dle Virchova jest *kariesní kostí lidskou*, následkem kostižeru znetvořenou!

Pythecanthropus prohlášen vědou za nové vydání bathybia!

Moderní anthropologie staví se rozhodně proti bájce monismu o původu člověka z opice.

Bumiller, žák anthropologa Ranke-ho, v II. díle svém »Mensch oder Affe« (1900) praví, že „všecko bádání vědecké mluví proti tomuto tvrzení.“ (Vaněček, Jen hmota str. 10.)

O sestrogených rodokmenech Haecklových pro pokolení lidské vyjádřili se prof. Du Bois Reymond a Virchow, že jsou to libovolné výtvoři podrážděné fantasie; Dr. Reinke nazval tvrzení Haecklovo (v »Záhadách«), »že prý je historicky zjištěnou událostí, že člověk pochází z opice« — tvrzením pošetilým!

Zajímavo je, že, když P. Wasmann na známé disputaci s německými přírodopytci r. 1906 v Berlíně kritisoval rodokmeny Haeckelovy o lidském pokolení, okřikl Dr. Schmidt (stoupenec Haeckelův) Wasmanna, že Haeckel nikdy nevydával těch rodokmenů za dokázanou vědu, nýbrž jen za skromnou hypothesu. Ale Wasmann přečetl mu místo, kde Haeckel tuto hypothesu za historicky dotvrzenou prohlašuje.

Dr. Schmidt již neodporoval a bez odvety přijal předhůzku, že jeho arcimistr tropil *biologickou neplechu* jménem vědy! (Vlast XXIV. str. 1041.)

A co soudí Haeckel o řeči, kterou prof. Max Müller nazval »Rubikonem, na jejíž jedné straně jsou lidé a na druhé zvířata«?

Haeckel tvrdí, že zvukná řeč opic jest, fyziologicky srovnána, přípravou k lidské řeči.« Monista Garner napsal dokonce knihu »o řeči opic«.

Co soudí o tom anthropologie?

Max Müller, jako president anthropolog sekce v Kardifu r. 1899 pravil: »Co pokládá Bunsen jako skutečnou hranici mezi člověkem a zvířetem! Je to řeč, která je nedosažitelná, aneb aspoň nedosažená žádným tvorem, — vyjímaje člověka? Víte, jak před časem, hlavně vlivem Darwinovým, všechny možné pokusy se činily, aby se zmenšila vzdálenost, jakou působí řeč mezi člověkem a zvířetem, a aby se učinila z řeči jen nízká hraniční čára v duševním vývoji člověka a zvířete. Vyžadovalo to odvalu svého času státi proti autoritě Darwinově, ale dnes všichni vážní myslitelé srovnávají se s Bunsenem, že žádné zvíře nedospělo k tomu, co my nazýváme rozumnou řečí, na rozdíl od hrubého výrazu bolesti neb radosti... Dosud, jestli se věda opírá o pouhá fakta, zůstává faktem, že žádné zvíře nenašlo, co my nazýváme »řeč«, a my jsme v plném právu, když jsme na straně Bunsena a Humboldta proti Darwinovi a Romanesovi, že je rozdíl specifický mezi člověkem a všemi ostatními zvířaty a že tento rozdíl spočívá v řeči, jako výraz toho, co Řekové nazývali »Logos« (rozum). (Vaněček, »Jen hmota...« str. 12.)

Vidíme, že monismus i po této stránce je v odporu s moderní vědou!

4. Největší ránu — a to smrtelnou — zadal monismu třetí zákon o substanci — zvaný entropie — který vyvrací všechny bájky monismu o věčném kolotoči vesmíru a hmoty, o věčném procesu kosmogenetickém.

Zákon entropie vyjádřil Clausius slovy: »Energie světového prostoru schyluje se ku maximu.«

Při každé změně energie (třeba vytknouti, že energie a síla jsou dva pojmy různé. Energie je schopnost ku práci; síla definuje se jako příčina pohybu) část energie přechází v teplo, které se na studenějších předmětech usadí a nedá se více sebrati — rozptyluje se a pro další dílo je ztraceno.

Poněvadž každý den energie vesmíru přechází v teplo, které se rozptyluje, je schopnost energie ku práci menší a přibývá stále ono množství vyzářené neb rozptýlené energie vesmíru (maximum). Tato energie rozptýlená zové se entropie. Postupem času musí dle tohoto zákona entropie nastati vyrovnání mezi energií a entropií (t. j. mezi energií schopnou práce a energií práce neschopnou) a pak musí nastati ztrnutí hmoty, a s ním i všechn mechanický postup musí skončiti, ano i život přestat. Tento zákon o entropii, vyzkoušený Clausiem, Maxvellem, Thomsonem, jest koruna bádání lidského.

Zákon ten vyvrací mythus monismu o věčném kolotoči vesmíru. Dle něho byla doba, kdy nebylo pohybu a zase nastane doba ztrnutí. Začátek a konec vesmíru je dle zákona entropie dokázán.

Tot výsledek hlubokých studií a přesných výpočtů Maxvellových, nad nimiž zvolal Boltzmann: »Byl to Bůh, jenž toto znamení psal?«

Náš názor světový je zákonem tím podepřen proti bájám monismu.

Hutton (Lesson of Evolution str. 14) píše: „Několik pokusů učiněno, aby se vyvrátila theorie

o rozptýlení energie, ale všechny zklamaly!“ (Vaněček: »Jen hmota« str. 28.)

Hájice tedy názor náš křesťanský o vzniku světa, stojíme na půdě vědecké, kdežto atheistický monismus jeví se v naprostém odporu s moderními poznatky vědeckými.

Jest to v nejnovější době *prof. Dr. Reinke* (řádný profesor botaniky na universitě v Kielu), který *ve spisu svém „Přírodní věda a náboženství“* (přeložil J. S. Nákladem spolku »Comenium«, Praha 1908) *vystoupil jménem vědy proti mělkým frásím atheistického monismu.*

Některé jeho výroky:

»Považuji atheismus za zlo, protože jest to blud, k němuž přírodní věda nedává žádného podnětu. Přišel jsem také ku přesvědčení, že žádný theista, pokud jeho přesvědčení spočívá na pevném základě, nebyl přírodní vědou přiveden k atheismu.«

»Od největšího anglického fysika v době přítomné docházejí tato slova: »Pro organisované formy hmoty nemůže věda udati žádného jiného důvodu, než vůli Stvořitelovu . . . Není možno počátek a další trvání života pochopiti bez tvůrčí moci vše ovládající a řídící. Nebojte se býti volnými mysliteli! Budete-li hodně mohutně mysliti, budete vědou přírodní přinuceni k víře v Boha, která je základem všeho náboženství. Shledáte, že věda není odpůrkyní, nýbrž pomocnicí náboženství. Známe Boha jen v jeho skutecích, ale jsme vědou bezpodmínečně nuceni s důvěrou věřiti v moc, která vše řídí, ve vliv, jenž jest rozdílný

od sil fyzikálních a chemických. Je-li pak co absurdnějšího, než za to mít, že by jistý počet atomů pouhým seskupením sám od sebe byl mohl vytvořit krystal, neb mech, nebo bakterii, nebo živé zvíře? Ovšem se praví, že se to mohlo státi za miliony let; než nelze si mysliti, že by miliony let mohly jen tak beze všeho vytvořiti tento krásný svět, jako jest náš.«

Na konci svého spisu praví profesor Dr. Reinke:

»Na otázku z předu učiněnou, zdali je křesťanství přírodní vědou ohroženo, můžeme dáti s klidnou určitostí odpověď zápornou! Křesťanský a přírodovědecký názor světový jsou od sebe neodvislé a jeden není pod vlivem druhého. Jistě však k upevnění světového názoru křesťanského poslouží důkaz, že *přírodní věda nikterak nevede k ateismu*, jak to tvrdí liberální vyvolávači, *nýbrž že se nepředpojaté přírodní filosofii zdá pravděpodobnějším, že příroda má původ svůj v Bohu, nežli že vesmír a zvláště bytosti živé povstaly od bacila až k člověku pouhou náhodou.*«

Výroky zástupců nejmodernější vědy, které uvedli jsme proti monismu, stačí, abychom poznali, že »vědecký názor světový«, který prohlásil Haeckel a který za svůj přijala »Volná Myšlenka«, stojí v odporu s exaktní vědou.

Zajímavým pro poznání toho, jak zkoumání vědecké vede k Bohu, jest spis Demertův »Die Religion der Naturforscher« (Berlín 1901 (5. vyd.).

Pojednání o tom, co souditi o »Volné Myšlence po stránce filosofické, ukončuji slovy prof.

Dr. Reinke (»Haeckels Monismus und seine Freunde« str. 20): »Z plna srdce volám: pravá filosofie nemůže a nesmí býti ničím jiným, než přípravou pro křesťanské náboženství.«

C.

Co souditi o »Volné Myšlence« po stránce sociální?

Dějiny nám dokazují, že každý blud zhoubně působil i na lidskou societu. Schopenhauer (Parerg. II. § 305) správně napsal: „Die jedesmalige Philosophie ist der Grundbass der Geschichte jeder Zeit.“

Novověký moderní názor neuznává ani Krista, ani Boha a nahrazuje nenahraditelný tento základ — člověkem, jehož veškeré snažení soustřediti se má na tento život pozemský. »Die Konzentration auf Diesseits.« Ať již tento systém nazývá se »saecularism«, »positivismus«, (Comte), »monismus« — jest to vždy jen jiné jméno pro starý materialistický ateismus s vyloučením všeho supernaturalismu.

Názor tento nutně vede k duchovnímu nihilismu.

Na to poukázal biolog Dr. Reinke ve své řeči »Naturwissenschaft und Religion« str. 15: »Úcta ke starému názoru světovému s jeho pozitivním pokrokem vědění dává nám záruku dalšího zachování duchovní naší kultury, kdežto hmotářský monismus Haeckelův jako úpadek v barbarství znamenati se zdá!«

Prof. Dr. Kordač ve svém spise „Základy novověkého názoru životního“ (str. 14) vytkl krátce význam nábožensko-ethického vzdělání vůbec a křesťanské věro- a mravouky zvláště vzhledem k rozsahu (extensitě) i obsahu (intensitě) veškeré kultury takto:

Předně jest člověku *vzpruhou* jeho schopnosti a sil, poskytující mu nejmocnějších *motivů* obětavé a vytrvalé práce výchovou *zdatných charakterů* křesťanských.

Za druhé náboženství spojuje veškeré obory kulturního života v jediný *organický celek* křesťanského názoru životního, řídící *relativní* zdokonalení života *vezdejšího* k absolutní dokonalosti života věčného, k němuž dospíváme pokrokem kulturním; »donec occuramus omnes in virum perfectum . . . plenitudinis Christi« (Eph. IV. 12).

Ale *bez Boha* a bez náboženství není absolutní normy k rozeznávání dobra a zla, a co dosavadní kultura nazývá hříchem a hanebností, stává se důsledným jednáním, jmenovitě přináší-li to užitek a požitek. Hřích se stává dle volnomyšlenkářského katechismu nejen nutným průchodem lidského vývoje, nýbrž příznakem »moderního muže«; »kdo neumí hřešiti, není mužem, není charakterem«, »ctností jest, uměti hanbě vzdorovati.« (George Sand, Lelia 34.)

Trvalé společenské žití a kulturní snažení bez nábožensko-ethického přesvědčení a jednání stává se nemožným. Vždyť co vtiskuje nevzdělaným divochům známku *barbarství*, jest jejich ukrutnost a chlipnost, zpusťlost života manžel-

ského a rodinného, vysazování neb usmrcování dětí, slovem nábožensko-mravní zkáza. Taktéž bylo neklamnou signaturou *hyperkultury* a jejího trvalého rozkladu ve světě antickém, když národ šlechtitných myslitelů a umělců ve svém životě bez zardění stal se schopným všech neřestí. V kulturním rozkvětu stál, když Cicero mohl psáti (de Arusp. resp.) o Římanech: »Nec numero Hispanos, nec robore Gallos, nec caliditate Poenos, nec artibus Graecos, sed pietate ac religione omnes gentes superavimus.« . . .

Vylukou Boha a Krista vyvrací se »*uhelný kámen*« ze základů a vylamuje se *svorník* z *velechrámu lidské kultury*, *náčez nezbytně následuje rozklad* v — *anarchii*. Tot ta jediná principiální protiva církve katolické a »moderní« kultury, protiva zásad *autority* společenské a anarchie.

Na nebezpečí sociálně-kulturních neblahých důsledků materialisticko-atheistických zásad novověkého názoru světového poukazuje *M. Carriere (Materialismus u. Aesthetik, Stuttgart 1892)*. Píše: »Jest nebezpečí, že při veliké vážnosti, již věda přírodní zasluhuje, zmocní se polovzdělanců názor světový, který se k ní přimýká, ji však svými drzými poučkami daleko převyšuje, takže tito budou se domnívati, že dokážou svou duševní svobodu, když přejdou od ustanovení církevních k dogmatice nevěry a dají se ošáliti od popů atheismu, kteří všechny ideály v illuse proměňují; pak *ztratí se* snadno *s upíráním svobody a svědomí všeliká mravní opora*; *po theoretickém prohlášení sama sebe za zvíře bude následovati praktické, a bez ohledu na zlo a dobro rozpoutají*

se hrůzy anarchistův, jakmile nebudou více děti vyrůstat v křesťanské kázni a v křesťanském mravu, nýbrž v tradici, že Bůh a svědomí náleží do knihy bájek. I utrhne se od řetězu v člověku bestie a válka všech proti všem učiní se zděšením konec lidské společnosti.« (Citováno dle knihy »Dějiny filosofie« Dr. Kachník str. 209.)

Anarchie myšlenky — přechází k anarchii činu.
Theorie vyslovená v kabinetě učencově stává se popudem ku praxi davů.

Není k podivu, že jsou to právě *podvratné strany politické, které tvoří bojovné šiky vyznavačů Haeckelova monismu*, soustředěných v mezinárodní mocné organizaci »Volné Myšlenky«. Již v. r. 1877 prohlásil *Bebel* v parlamentě: »Celá moderní věda pracuje nám do rukou a slouží našim účelům, protože musí. Kdo založil atheistické učení vědecky a filosoficky? Byli to snad sociální demokraté? My jsme atheistické názory na základě vědeckém přijali a máme za svou povinnost dále massám je sdělovati.«

R. 1878 ještě ostřeji prohlásil: že jsou proti vši autoritě lidské i boží. »Dnes nás věda naučila, že víra v Boha a v nesmrtnost duše jest pouhý klam . . . Naši professoři nás naučili, že není Boha ani nesmrtné duše!«

Platí tu slova, která napsal *sociální demokrat Louis Blanc* (Historie franc. revoluce. Paříž 1874 I. 27.), že totiž »podvrácením autority náboženské byla podvrácena veškerá autorita společenská« . . . »Každý Luther náboženský vyvolává nutně Luthera politického.«

Hnutí „Volné Myšlenky“ ve směru sociálně-politickém není pouze ideovým, nýbrž aktivně revolučně podvratným. Některé doklady.

Na kongresu v *Bruselu* r. 1910 (dle referátu »Volné Myšlenky« VI. r. září) byl zvolen za předsedu (druhý den kongresu) revolucionář z Portugalska vyhnaný *Magalhaes Lima*, který prohlásil, že volnomyšlenkáři Portugalska oslaví způsobem manifestačním »výročí vraždy Ferrerovy.« A tato předpověď se splnila ze dne 3. na 4. říjen. Trůn i oltář zapotácel se pod revolučním násilím »ideového hnutí« Volné Myšlenky. Lima prozradil více, než měl — ale slovy svými v celém dosahu ukázal podvratný charakter organizace volnomyšlenkářské.

Delegát volnomyslitelů španělských *Fernando Lozano* (»Volná Myšlenka« V. r. 121) prohlásil: »Národ španělský kráčí v přední stráž revoluce a není žádné moci, jež by mohla ono hnutí zadržeti.« »Vztýčíme republikánský prapor na královský hrad.«

Karel Pelant v úvodě svého referátu o sjezdu brusselském velebí anarchistu Ferrera jako »bojovníka ušlechtilého lidství.« Na konci pak úvodu, plného nadšeného velebení původce bouří barcelonských, praví, »že Ferrer zůstane *velikým vzorem* pro každého z nás.«

Tímto vyznáním vyložila česká sekce »Volné Myšlenky« zcela jasně své tužby a snahy. Zajímavé je, že u nás — kde zvláště mezi mladším učitelstvem je »Volná Myšlenka« propagována — byl *úředně proklamován revoluční ráz „Volné Myšlenky“*.

R. 1907 za příčinou volnomyšlenkářského kongresu v Praze rozepsán byl okresním školním radám známý důvěrný oběžník, který uveřejněn byl v »Právu lidu«. V něm mezi jiným líčí se průběh XII. kongresu V. M. v Římě takto: »Kongres V. M. pořádaný r. 1904 v Římě, jehož četní anarchisté se zúčastnili a který měl býti původně jen theoretickou manifestací proti klerikalismu, holdoval od prvního počátku čistě anarchiistickým tendencím a měl na konec ráz shromáždění *revolučně dělnické strany*. Kongres *stotožňoval se s proletářským a socialistickým hnutím* a prohlásil se pro odstranění kapitalismu. Přijal jednomyslně návrh, *oslavující ruskou revoluci* a usnesl se, přistoupiv na denní, od polovice účastníků přijatý pořádek, na němž odstranění církve a státu stálo, na resoluci, jejíž konec zněl: *„Rozšiřujeme Volnou Myšlenku, socialismus, atheismus a kommunismus, abychom uspíšili osvobozující revoluci, která přivodí budoucí společnost, společnost bez bohů a pánů.“*

Přes toto uznání »Volné Myšlenky« jakožto směru nábožensky i sociálně podvratného byl kongres v Praze povolen a snahy jeho směru zmohutněly tak, že Dr. Bartošek na kongresu brusselském 1910 mohl prohlásiti: *„V Čechách pracuje se volnomyšlenkářsky nejsoustavněji v celém Rakousku!“* (»Vol. Myšl.« VI. r. září).

Jak se volnomyšlenkářsky v Čechách pracuje, o tom svědčí čilá, agilní a útočná podnikavost »Volné Myšlenky«.

Kterými tiskopisy šíří se „Volná Myšlenka“ a její agitační činnost.

Časopis »Čech« přinesl dne 26. května (čís. 143) 1911 zajímavou lokálku, v níž čteme: *„Školský Obzor č. 32. píše: „Nejlepší zbraní proti rozpinavosti klerikálů jest uvědomění našeho lidu. A k tomu vede ovšem nejjistější čtení spisů a časopisů protiklerikálních, zejména těch, které v menším obsahu podávají lidu našemu látky poučné co nejvíce a co nejsrozumitelněji. A tu důtklivě doporučujeme kolegům, aby nelze-li to přímo — indirektně přičiňovali se o rozšíření dvou časopisů, které jsou našim zuřivcům proti volnosti duševní a proti volné škole nejnenáviděnějšími. Jsou to: „Volná Myšlenka“ a „Volná Škola“. — „Volnou Školu« odebírejme sami, „Volné Myšlenky« hledme získati půdy ve svém působišti a v jeho okolí.“*

Uvážíme-li, že přes 600 učitelů přihlásilo se za členy »Volné Myšlenky«, snadno lze si domysleti, jakým aparátem vládne »Volná Myšlenka« při rozšiřování svých tiskopisů. — V té věci nejlépe mluví číslíce!

Z tiskové činnosti »Volné Myšlenky« přinesla »Vlast« (čís. 4. 1910 str. 384) následující statistiku: »Volné Myšlenky« vydáno 338.000 exemplářů, »Volné Školy« 197.500 exemplářů, »Havlíčka« 2.363.500 exemplářů, »Pondělník« 62.000 exemplářů, brožur, knih, letáků, pohlednic atd. 589.700 exemplářů; celkem 3,551.600 exempl.

»Volná Myšlenka« *používá každé možné příležitosti, aby propagovala svůj tisk a své zásady.* V Plzni ku př. uspořádalo tamní sdružení »Volné Myšlenky« večírek „*Tvorby V. Nováka*“, vydávajíc však tiskem program večírku s informačním článkem o prof. Vítězslavu Novákovi a se stručným rozbohem i textem jeho vokálních skladeb, jež měly býti provedeny, vyplnilo poslední stranu reklamou pro časopisy »Volná Myšlenka«, »Volná Škola« a »Havlíček« s úvodními slovy, jež doporučují soustavný boj proti klerikalismu. Samy »Plzeňské Listy« napsaly: »Tím nabyla umělecky informační brožurka rázu tendenčního, a to asi způsobilo, že ředitelstvům zdejších středních škol jevilo se vhodným nebo nutným žactvu návštěvu koncertu zakázati. Také do textu pěkné úvahy o Novákovu umění vneseno několik vět s antiklerikálním směrem »Volné Myšlenky« vhodných, jež tu snad »spolupůsobily«. Směrem svých disciplinárních řádů motivují asi správy škol „*nezbytnost*“ svého zakročení, které ovšem »Novákův večer« poškodí a středoškolské mládeži k její škodě znemožní cenný požitek z Novákova umění, jež arci nemělo býti spojováno s tendencí tou či onou, nýbrž zarážiti mělo jen svými požitky artistickými.«

Je patrné, že »Volné Myšlenky« nešlo tu o umění, jako spíše o to, aby pod rouškou šíření umění propagovala své protináboženské tendence mezi mládeží středoškolskou.

Jiným podnikem propagačním »Volné Myšlenky« — je „*Volná lidová škola*“. Stačí jen přečísti program přednášek, aby se poznala její

tendence. Není bez zajímavosti, že právě v Benešově bylo pořádání její okresním hejtmanstvím zakázáno.

Třeba míti také pozor na t. zv. *besídky mládeže!* Dle zprávy »Křesť. školy« (seš. 4. 1911 str. 118) zahájila »Volná Škola« akci o besídkách pro mládež škole odrostlou, kdež mají býti hoši a dívky zpracováni dle zásad »Volné Myšlenky«. Za tím účelem má býti také sestavena čítanka, kterou sice nazývá »V. M.« jen čítankou pro děti volných mvslitelů, ale která zajisté bude šířena i mezi děti věřících katolíků. — Rozvrh čítanky má býti asi tento: První oddíl bude obsahovati články jednající *o náboženských soustavách* na základě zednářského a atheistického spisu Wollneyova »Zříceniny«, dále články z dějin jednotlivých náboženských nauk. Druhý oddíl *o mravouce*. Třetí oddíl *o vesmíru*. Čtvrtý *o vývoji naší země*. Pátý *o počátcích lidské kultury*. Pak budou oddíly: „*O složení a funkcích lidského těla*“, „*Dějiny umění*“, „*Moderní vynálezy*“, „*Vycházky do průmyslových závodů*“ a závěr: „*Oběti náboženské pověry*“.

Jest tedy zvláště zvýšenou pozornost věnovati těmto besídkám mládeže, aby nestaly se snad vhodným propagačním prostředkem volnomyšlenkářského tisku a průpravnými školami »V. M.«

Při této příležitosti jest se zmíniti o velice agilní odnoži »Volné Myšlenky« — totiž o spolku »Volné Škole«.

Spolek „Volná Škola“, nejnovější to ratolest na straně sekty svobodných zednářů, založen byl

ve Vídni dne 19. března 1905. Účelem spolku je boj proti klerikalismu ve škole. Klerikalismem rozumí se katolicismus. V zednářské loži v Lillu 8. května 1896 prohlášeno: »Zcela nepatrný rozdíl mezi katolicismem a klerikalismem uznává se pouze před veřejností a v různých příležitostných řečech. Zde však v loži pravíme hlasitě a otevřeně: »Katolicismus a klerikalismus jest jedno a totéž.« (Stauracz, Freimauschelei, 1906, str. 19.)

Vídeňská »Reichspost« ukázala, že otcem tohoto hnutí na zlaicisování školy je zednářská lože v Uhrách »Pionýr«. Tato lože uvedla v život dva spolky: »Spolek k založení volné školy pro lidové vzdělání.« Sídlo své měl ve Vídni, jeho předsedou byl Dr. Brezina a místopředsedou Viktor Zenker. — Druhý spolek pojmenovali »Volná Škola«, jehož předsedou zvolen e. k. dvorní rada Hock.

První spolek, když veřejně v listech jako zednářský byl označen, dobrovolně se rozešel a své spolkové jmění odevzdal »Volné Škole.« »V. Š.« soustředila v sobě všechny odpůrce náboženského rázu školy. Po ustavující její schůzi napsala »Arbeiter-Zeitung« dne 19. března 1905: »Rakousko bude mít nyní velikou protiklerikální organizaci, jejíž výhradním úkolem bude boj proti klerikalismu a jeho panošům v oboru školství.«

Zajímavé pro poměry rakouské je, že provolání přípravného komitétu spolku »Volná Škola«, jež uveřejněno ve všech protiklerikálních listech rakousko-uherských, podepsáno bylo 42 profesory university v Hradci, 26 prof. university vídeňské,

6 univ. pražské, 3 brněnské techniky a 1 vídeňské techniky.

Spolek »Volná Škola« začal ihned boj proti účasti dětí na náboženských cvičeních. *Na počátku školního roku 1905—6 upozorňovala »V. Š.« rodiče a poručníky, aby užili práva zaručeného základními zákony a aby děti své do kostela a na cvičení náboženská neposílali.*

Někteří skutečně tohoto vyzvání uposlechli a dle návodu »V. Š.« rozhodnutí svá písemně správám školy oznámili.

Jest tu připomenouti, že velice instruktivní pojednání o závaznosti náboženských cvičení podává Linzer Quartalschrift, 1908, str. 597 v článku »Die religiösen Übungen der Schulkinder.«

Dále zahajuje »V. Š.« akci, *aby knihy vyučovací byly interkonfesijní, kříž, katolicko-konfesní modlitby aby byly odstraněny.* Totéž žádal Dr. Arthur Schmidt, pastor z Bělce na sjezdě rak. protestantů ve Vídni. — (»Čech« 9. června 1911). Jméno Bůh aby z knih bylo vyloučeno. *Farář aby byl odstraněn* z místní školní rady, aby učitel směl přináležeti kterémukoliv spolku.

Jakým způsobem pak píše tisk »Volné Školy«, stačí tato ukázka:

Spolkový časopis »Volná Škola« (v Zábřehu) v čís. 4. r. 1905:

»Celá škola dnešní je v úžasném sporu s XX. stoletím . . . Staré formy náboženské se stále přezvykují — po kolik století — stále stejně a bez ducha. Staří židé se svým bohem mstitelem a vládcem, zázraky Kristovy, příkazy Kristovy

místo náboženské lásky, pochybné skutky králů místo kulturních dějin — vůbec vše to staré církevní, katolicky náboženské činí střed všeho... Absurdní dogmata se vtlokají dětem do hlavy, aniž by jim dítě rozumělo. Nábožensko-mravní výchova vypadá dle toho. Srdce zůstane prázdné — v duši zůstane temný stín, strach před jakýmsi červeným, šedivým, mstivým bohem, který trestá, když se nepomodlím, nejdou-li do kostela, pomyslím-li si o p. faráři něco atd. Ten strach zahrnul se v duši a otravuje celý život... Vypělí lidé cítí celý život dech tížící šňěrovačku, která jim byla lživou (!) výchovou nuceně oblečena. Sebevzděláním teprve vyleze člověk ze staré kalužiny, která už páchne... Kněz učí denně hlouposti o Adamovi a Evě, všechny naivní i rafinované lži a prohnání z časů minulých. «Nepokryté pokrokovému učitelstvu »Volné Školy« jsou církevní obřady »produkcí klerikálů«, církevní náboženská nařízení »staré nehybné bahno!« (J. Zika »Volná Škola« str. 14., Brno 1906.)

Takovýmto »volným způsobem« mohou být i u nás tupena zřízení církve státem uznané. Není divu, že učitelstvo ve svých orgánech „*Český učitel*“, („*Česká škola*“), „*Učitelské noviny*“, „*Věstník*“, „*Školský obzor*“ nepokrytě šíří a hájí zásady »Volné Školy«.

Dokladem, jak zásady volnomyšlenkářské tímto tiskem vnikly v naše učitelstvo, je jedno-myslný *manifestační projev „Ústředního spolku jednot učitelských“* na Moravě na sjezdu moravského organizovaného učitelstva v Kroměříži dne

16.—19. července 1908, v němž se vyslovují tyto požadavky:

a) aby se zamezily konflikty mezi učiteli a kněžími, resp. mezi vědou a vírou — nechť se odloučí vyučování náboženství od ostatního vyučování školního...;

b) aby vymaněna byla škola z příslušného vlivu jednotlivých konfesí, žádáme, by ve školních radách (okresní i zemské) nezasedali zástupci církví státem uznaných.

V tomto manifestu nepokrytě vysloven program »Volné Školy« — odnože »Volné Myšlenky«, která i ve snahách svých o odkřesťanění školy opírá se o internacionální svaz volnomyslitelů, který má název „*internacionální liga pro racionální výchovu dětí*.“

Březnové číslo »Volné Školy« r. 1909 prozradilo, co bylo dosud neznámo o této lize — totiž její zásady a její vůdčí hlavy.

Zásady její vytčeny ve 4 bodech, z nichž nejdůležitější je bod první:

»Vychování dítěte musí se zakládati na vědě a rozumu; *musí proto býti očištěno ode všech pojmů mystických a nadpřirozených.*

Předsedou výboru této ligy až do r. 1913, kdy má se konati kongres, zvolen *Francesco Ferrer*, který ovšem kongresu se již nedočkal.

Jméno tohoto anarchisty, jako předsedy znamená celý program!

»Volná Myšlenka« vidí v učitelstvu mocnou podporu svých snah, proto také agitace její k němu se obrací a nikoliv bez výsledku.

»Křesť. Škola« v čís. 4. r. 1911 pod nadpisem „*Propaganda „V. M.“ v učitelstvu*“ sděluje: Pokrokovým učitelům na Novokdyňsku (jistě i jinde) zaslán byl na podzim 1910 následující *přípis „Volné Myšlenky“*: »Vážený příteli! Na sjezdu »V. M.« r. 1909 v Praze bylo usneseno, svolávati krajinské konference, aby posilována byla kulturní práce a šířen program »V. M.« na venkově. Plzeňská skupina »Volné Myšlenky« po debatě s ústředním výborem usnesla se svolati konferenci přátel Volné Myšlenky na českém západě do Plzně dne 13. listopadu 1910 ve 2 hodiny na »Mazhause«, kde by se poradili o kulturních potřebách venkova, a jakým způsobem by se mělo pracovati na českém západě. Jsme přesvědčeni, že uznáváte význam tohoto sjezdu, nesmíme však zapominati, že idee, aby se staly životní složkou lidu, musí mu býti také vštěpovány; není to ovšem snadné, zvláště běží-li o vštěpování ideí nových proti těm, které uznávány byly až dosud a na kterých spočívá převaha živlů reakčních . . .«

Vybízí dále ke spolupůsobení, žádá za sdělení jmen přátel »Volné Myšlenky« a zvláště zajímavé jsou otázky, kterými dopis končí: 1. Jaké strany jsou u vás zastoupeny? 2. Jaké spolky jsou ve vašem místě a na které z nich mohli bychom se obrátiti se žádostí, aby pořádaly přednášky? 3. Jest založena u vás klerikální organisace? V případě kladném jakým způsobem pracuje a kterak by bylo možno, činnost její paralysovati? 4. Jest možno u vás založiti místní sdružení »Volné Myšlenky«? Připojte adresy osob, o nichž se domníváte,

že by se staly členy! 5. Máte nějaký návrh pro sjezd?«

Vyzvání — dokládá »Křesť. Škola« — mělo účinek, neboť do schůze volnomyšlenkářů, které se konají v Plzni každý týden, docházejí i přespolní učitelé a také několik učitelek z Plzně. Dvě z těchto dam docházejí také do redakce k proslulému Pelantovi.

Jako »Volná Myšlenka« pracuje a agituje svými letáky mezi učitelstvem, podobně hledí získati si i studentstvo. Působením jejím stává se půda škol středních vždy palčivější. Česká sekce »Volné Myšlenky« rozesílá z Prahy *letáky studujícím na gymnasiích a realkách*, v nichž štvě proti katolické církvi, zvlášt abiturienty, a láká je jako své stoupence. *V letáku píše:* »Mladí přátelé! Nestaňte se kněžimi, služebníky Římské církve. Nestávejte se jimi ani jako vlastenci, ani jako lidé moderní! Pamatujte, že Římská církev už více než půl tisíce let trvá s naším národem v nejúpornějším konfliktu, který zavinila sama. Vzpomeňte, když národ náš žádal reformaci církve, jak církev upálila slavné muže, jak posílala naň výpravy křížové, vzpomeňte, jak odsuzovala a proklínala české knihy, jak pro její náboženství musili nejlepší naši lidé opustiti vlast, vzpomeňte na pokoreni naše po Bílé Hoře . . . Jsme jisti, když vše uvážíte, že se nestanete jejimi biřiči. Nestanete se jimi ani jako lidé moderní, poněvadž jejich dogmat nemůžete uznávati. Za žvanec chleba byste zaprodali svůj rozum, své srdce i češství . . . Jako Čechové, i jako inteligenti víte, kde je Vaše místo. Tam zajisté, kde se bojuje proti klerika-

lismu, nejúpornějšímu nepříteli národnímu, i také osvěty moderní. Je to Volná Myšlenka, která vede boj protiklerikální v první řadě, důsledně, vytrvale a neohroženě, a tím má místo mezi nejpřednějšími ochrannými korporacemi národními. Ano, vedle Matice Školské jest místo Volné Myšlenky. Neboť pěstovati volné, nezpoutané charaktery, vymýtiti z naší povahy jed klerikalismu, jest práce při nejmenším tak záslužná, jako pečovati, aby dítky české v území zněmčeném nebyly nám odcizovány. Doufáme tedy, že stanete v šiku volných myslitelů českých jako členové, nebo aspoň jako čtenáři a předplatitelé našich publikací. Nadějeme se také, že jako jiná léta, tak i letos při rozloučení se studii středoškolními vedle jiných institucí vzpomenete také se svojí podporou na Volnou Myšlenku . . .«

Pro snahy »Volné Myšlenky« jsou studenti zvláště zpracováni časopisem „*Pokrokového studentstva*.“

Podobně jako studentstvo středoškolské, hledí „*V. M.*“ úplně ovládnouti studentstvo vysokoškolské, kde má úplně volnou půdu.

Když vznikly protikatolické demonstrace na universitě Krakovské, které provádělo židovsko-liberální studentstvo za pozdravných telegramů českých akademiků pokrokových, položena byla otázka, kdo vlastně tyto protikatolické násilnosti inscenuje. Shledalo se, jak »Našinec« (280. r. 1910) oznamuje, že hlavním organizátorem proti prof. Dr. Zimermanovi je „*Akademická sekce ethického sdružení*.“ Toto »ethické sdružení« založeno bylo mezinárodním spolkem „*Der interna-*

tionale Orden für Ethik und Kultur“, jehož zakladateli jsou vesměs známí zednáři, dále apoštol »*V. M.*« prof. Haeckel, Magalhaes Lima, jeden ze strůjců portugalské revoluce a vynikající člen kongresu brusselského. — Cíl a úkol »*Akademické sekce*« vytčen takto: »Zbaviti universitu jakéhokoliv rázu konfesijního a vykořeniti z mládeže náboženské předsudky, přivésti ji k neodvislosti duševní a k pohrdání jakýmkoliv dogmatem rozumovým či fysickým.«

Za bouřemi protikatolickými na universitách stojí tedy rovněž mezinárodní zednářská moc volnomyslitelů!

Závěr.

Z toho náčrtku agitační činnosti »V. M.«, která, podepírajíc se o mezinárodní solidaritu volnomyslitelů všech národů, mocně svými organizacemi, svazy, přednáškami, listy, letáky zasahuje stejně do řad lidu dělného, jako do řad inteligence — poznáváme alespoň poněkud *nebezpečí, které z hnutí toho hrozí církvi, lidské societě, jakož i kultuře, zbudované na osvědčených základech světového názoru křesťanského.*

J. Duilhé v »*Apologii křesťanské*« (Překl. Dr. Podlahy 1897) str. 12. uvádí slova kardinála *Guiberta*: »Utvořila se liga k vytvoření víry náboženské. Mužové, beroucí účast v tomto bezbožném spiknutí, jsou četní a mocní, zastoupení ve všech třídách společnosti lidské; setkáváme se s nimi i ve vysokých oborech moci státní.

Nestojíme dnes před bludem nebo haeresí částečnou, jako ve stoletích minulých; atheismus vypověděl dnes boj všemu, co je nadpřirozené, jsa jeho úplnou a absolutní negací. Jestliže tyto snižující nauky kdy nabudou převahy, pak sklesne člověk na úroveň zvířete a nebude mít jiného cíle, leč ten, ježž má tvor nerozumný!»

A tamtéž (na str. 6.) píše:

»Mezi nejrozhodnějšími zastanci vědeckého atheismu, kteří pokládají zaniknutí všeliké víry náboženské za nevyhnutelné, jsou přece někteří, jižto s hrůzou couvají před obludou, kterouž sami byli odpoutali. Vyznání lidí takových jsou velice výmluvná. »Nikdy ještě«, tak volá jeden z nich (A. Candid. Examination of Theism), »nestihla děsnější pohroma pokolení lidské; nikdy ještě v dějinách lidstva nebylo pohromy, podobné pohromě, kterouž může předvídati každý, kdo patří v budoucnost: ona blíží se jako potopa, zkalena tím, co byla zničila a neodolatelná ve své síle, vyvracejíc z kořene nejdražší naděje, pohlcujíc nejdrahocennější články víry naší, pohřbívajíc vše, co žití naše má nejvznešenějšího, v trosky hrozné spousty.«

»A jestliže konečně sestoupíme až do hlubin revoluce intelektuální a doktrinární, i tu nabudeme poučení neméně instruktivního, zároveň však neméně děsivého. Volní myslitelé dílen a továren mají taktéž svoji surovou logiku. Není možno bez zachvění pomníti onoho hrozného vyznání sjezdu dělnického: »Mluví se nám o životě budoucím, mluví se nám o nebi: věda dokazovala, že je přelud a klam. Nestojíme o ži-

vot posmrtný, ani o nebe. Žádáme sobě pekla, rozplynutí se v nivec, před tím však veškerých rozkoší života vezdejšího.« (Gentský čas. »Biea public.« 12. září 1877.) — »Kdyby dělníci měli ještě víru, očekávali by trpělivě, nevědomě, bezmyšlenkovitě, jako tažný dobytek, nevýslovné radosti rajske. Ale nejsou to již ubozí duchem: víra zhynula, skončily se doby almužny.« (Časopis »La Justice« 24. října 1889.)

Nebezpečná krise, která zachvacuje vešken moderní svět a veškeré civilisované národy, nejeví se nikde v tak hrozivé podobě jako u národů románských a slovanských.

V Německu — ve vlasti filosofů — odvážné doktriny a výstřední utopie nezřídka dlouho se zdrží, budíce silnou reakci, jak jeví se i v případě Haeckelova monismu; naproti tomu u národů románských a slovanských zachvacují rychle vznětlivou inteligenci i massy lidu a přinášejí nebezpečné otřesy. A k této okolnosti zvláště přihlížeti je u nás, kde minulost je nám výstražným svědkem! — Vždyť právě na tuto minulost odvolával se Dr. Bartošek na kongresu Bruselském, svolávaje volnomyslitele světa na oslavu Husovu do Prahy! —

»Tiché a hrozivé rozšiřování se pozitivismu, jeho postupné se přetvořování, jeho logický a náhlý vývin v nihilismus, vše to je zjevem dalekosáhlejším a strašlivějším, nežli vypuknutí nejodvážlivějšího kacířství«, praví *kardinál Neumann*.

Na tato slova navazuje, píše *J. Duilhé de Saint-Pojet* :

»Oproti učitelské autoritě církve, oproti tradicím zdravé filosofie, postavily blud i negace před očima lidstva, nedávno ještě věřícího, autoritu vědy, oné věci abstraktní, nepostižitelné, kterou nazývají vědou a s níž by žádná věda pozitivní nechtěla míti nic společného. A v tom jest skutečné a velké nebezpečnosti . . .«

»Je nutno, ať chceme či nechceme«, dí Caro, »abychom stanuli vůči těmto problémům, které zaměstnávají nejznamenitější duchy této doby; jest popatřiti na výsledky vědy v celé jejich velikosti a v celé jejich hrůze . . .«

Toť vlastní ráz náboženského boje, sváděného v naší době; jest to boj především »vědecký.« To jest případné označení stavu duší i povahy choroby, i jednotného účinného léku proti ní.

Od počátku náboženství křesťanského byly a jsou ještě, Bohu díky, veliké zástupy věřících, kteří věří, kteří se modlí, kteří umírají, posilnění jsouce nadějí v život posmrtný, opírajíce se o autoritu víry. A naproti tomu jsou dnes lidé, jichž počet, nad pomyšlení veliký, každým dnem se ještě množí, lidé náležitější všelikým třídám společnosti lidské, kteří se nemodlí, kteří již nevěří, kteří netouží leč po smyslných požitcích, kteří s chladnou myslí odřikají se království svého, vši naděje, života budoucího, nesmrtnosti, opírajíce se, jak říkají — o autoritu vědy.

Dějiny různých poblouzení lidských nepodávají smutnějšího divadla. Toť jest nebezpečí do-

by přítomné; bylo by dětinské je popírati, bylo by zločinem nedbati ho. Osudným ilusím by se oddával, kdo by mínil, že vždy a všude postačí dovolávati se zdravého rozumu, anebo užívati žertů — a jakéhokoliv jiného lehkého způsobu odbývání námitek.

»K ochraně své vlastní, k ochraně bližních, k osvobození svědomí znepokojených nebo již porobených není leč jediný toliko bezpečný prostředek: postaviti se totiž vůči novým problémům a proti vědeckému bludu postaviti vědeckou pravdu!« (Duilhé l. c. str. 12, 13.)

A k tomu domnívám se, že by ještě správně bylo dodati to, nač Francie, přihlížejíc jen k boji na půdě akademické, osudně zapoměla: A proti organizacím, šířícím negaci Boha, postaviti nadšené svazy duší věřících v Boha, věřících v budoucnost regenerace ideí křesťanských, pracujících pro ně pérem i slovem. *realisujících program křesťanský ve veřejném životě*, abychom ukázali skutkem, že pravdiva jsou slova liberálního historika kulturního Taina: »Kromě křesťanství není jiného prostředku, jenž by nás zadržel na šikmé ploše — jenž by bránil jedva zřetelnému klesání, jímž pokolení lidské celou původní tíhou svou sesouvá se zpět do nížin svých; starobylé evangelium, nechať je nynější roucho jeho jakékoliv, jest přece dosud ještě nejlepší podporou sociálního instinktu.« (Taine, Revue des Deux-Mondes 1. června 1891.)

Zdá se mi, jako by i z ohlušujícího křiku válečných hesel strany negace zazníval klidný veliký hlas našeho Mistra: »Confidite, ego vici

mundum!« (Jan 16, 33.) »Důvěřujte, já přemohl jsem svět!«

»Věřte hlasu slávy«, — volal *Viktor Cousin* († 1867. Eklektik) v úchvatné výmluvnosti své — »věřte hlasu slávy, tomuto soudeci neporušitelnému, z jehož výroku nelze se odvolat!«

Pomnětež, na čí straně byla povždy sláva, které to byly soustavy, jež pozůstaly po sobě stopy nejskvělejší, nejtrvalejší, nejplodnější a nejčestnější!« — A vsutku, toť jest kriteriem pravdy!

A k tomuto kriteriu pravdy podává pendant *lib. historik Taine*, když píše: „*Dnes, po 18 stech letech, jest křesťanství ve dvou dílech světa pro 400 mil. lidí duševním orgánem, mohutnou dvojicí peruti, nutných k tomu, aby člověk pozdvižen byl nad sebe sama, nad život svůj v pozemském prachu se plazící, nad obmezený obzor svůj . . . Kdykoliv a kdekoliv během těchto 18 set let tyto peruti buď ochably neb násilím byly ochromeny, vždy a všude poklesla pak mravnost veřejná i soukromá . . .*“

»Ten toliko, kdo přihlédne blíže, dovede oceniti bohaté dary, jež křesťanství moderní společnosti naší přineslo; onoť zavedlo do ní stud, jemnost, lidumilnost, z rukou jeho pochází vše, cokoliv nynější společnost má na mravnosti, poctivosti a spravedlnosti. *Nižádné rozumování filosofické, nižádný zákonník, nižádná opatření správní, nižádný způsob vlády nestačí nahraditi služby, jež v tomto oboru koná křesťanství.*“ (Taine l. c.)

Tak zní nezvratný výrok dějin! S čestného místa, na něž křesťanství povzneslo kulturní

lidstvo, usiluje materialismus strhnouti je v bývalé barbarství.

Nitsche v jasném svém okamžiku napsal: »Zvířeckost může jen nadlidskými vlastnostmi, peklo jen nebem býti překonáno.« (Foerster, Pohlavní mravouka str. 130.)

Křesťanství má v sobě tuto sílu nebes, sílu božské pravdy a božské milosti! Materialismus jen na čas dovedl odvěké stigma své zakrýti pláštěm vědeckosti. Na výšinách společenských působí neplodnost a hrubost nauk materialistických nechť a budí obavu. Lid vyburcován je ze své náboženské lhostejnosti! Í propasti mají své dno — a ten, kdo sestoupil až na dno, hledí vzhůru ku výšinám!

Toť duchovní diagnosa nemoci naší doby!

A její lék? — Dán slovy sv. Otce Pia X.: „*Restaurare omnia in Christo!*“ (»Obnoviti všecko v Kristu!«) Restaurace kněžstva i lidu v Kristu, restaurace, jež vyžadovati bude mnoho lásky, mnoho obětí, mnoho sebezapření — ale která bude i skvělou stránkou v dějinách církve katolické — bude i obnovou duchovního štěstí rozhárané lidské society!

ČASOVÉ ÚVAHY.

Rídí Karel Kepl.

Z publikací »Časových Úvah« jsou dosud na skladě brožury:

	Stran	Cena hal.
I. APOLOGETIKA:		
Dr. Fr. Reyl: Žaloba vydědence XIX. věku . . .	32	32
Josef Kousal: O trestu smrti . . .	16	16
Dr. Fr. Reyl: O sociál. významu zpovědi. III. vyd.	32	32
Jiří Sahula: Vira jako vira . . .	32	32
O. Hamerle—Šimberský: Fara katolická a protest.	24	24
V. Ráb: Pokora a náboženství	24	24
Prokop Zaletěl: Několik poznámek o papežství	32	32
Jan Bělina: Spojenci spiritistů . . .	28	28
Jan Bělina: O zázracích Kristových . . .	56	56
Dr. Jos. Samsour: Sociální význam svěcení neděle	48	48
Dr. Fr. Reyl: Svobodná škola . . .	24	24
Jan Bělina: Svobodné zednářství . . .	40	40
Dr. Fr. Reyl: Manželství přirozené a svátostné .	32	32
Dr. Fr. Reyl: Proti »Volné myšlence« . . .	32	32
Dr. Fr. Reyl: Proti »Volné škole« . . .	68	68
Aug. Egger—Fr. Navrátil: Vlastenectví . . .	40	40
Jan Bělina: O duši lidské . . .	36	36
Filip Šubrt: Starý a nový názor světový . . .	32	32
Fr. Jirásko: Boj o Lourdy . . .	56	56
Dr. Fr. Reyl: Obrana úcty Svatojanské . . .	40	40
F. J. Konečný: Mravní velikost Kristova — dů- kazem jeho božství . . .	72	72
Fr. Blaták: Obrana školy katolické . . .	64	64
R. S.—Fr. Navrátil: Život lidský s nábožen- stvím a bez něho . . .	36	36
Jiří Sahula: Jest náboženství věcí soukromou?	96	96
Fr. Blaták: Sv. missie . . .	40	40
E. Hager—Fr. Josafat: Papež římský . . .	24	24
Jan Bělina: Mravouky bez Boha . . .	32	32
A. Nicolas: O bohoslužbě a obřadech . . .	32	32
Dr. J. Novotný: Učení spiritistů a poměr jeho ke křesťanství . . .	64	64
Dr. Jan Konečný: Monismus a křesťanství . . .	24	24
Fr. Jirásko: O křesťanské charitě . . .	32	32
Jan Bělina: Úpadek vědy . . .	40	40
Dr. Jos. Samsour: Mimo Cirkev není spásy . . .	40	40
Dr. Josef Novotný: Bůh Stvoř. a Pánem světa	32	32

katolíky. 4. Katolíci, organizujeme! 5. 6. 7. a 8. Útok prof. Masaryka na církev katolíckou. 9. a 10. Katolíckým j. nohám — spolky katolícké. 11. Rím a univerzity. 12. Proti Volné myšlenke.

Ročník XII.

1. a 2. Proti volné škole. 3. Volby do českého .nému 4., 5., 6. Inkvizice církevní. 7. Vlastenectví v duchu křesťanském. 8. a 9. Z porýnských missií. Slovo k rekrutům-10., 11., 12. Z domácností sociálních demokratů. Rada III.

Ročník XIII.

1. O duši lidské. 2., 3. a 4. Domácí výchova. 5., 6. Nemléte! Alkohol nepřítel. 7. Machar a křesťanství 8.—11. Karel IV., otec vlasti. 12. Klášter v Podlažicích a město Chrást.

Ročník XIV.

1. Starý a nový názor světový. 2. Ješuité a česká literatura. 3. Blahoslavený Jan Sarkander. 4., 5. Boj o Lourdy. 6. Obrana úcty Švatojanské. 7. a 8. Příčiny sociální nespokojenosti. 9. Čechové prohlédněte! 10., 11. »Justiční vražda« Ferrerova ve světle rozumu a pravdy. 12. Dělnické zahrady.

Ročník XV.

1. a 2. Mravní velikost Kristova — důkazem Jeho božství. 3. Pohřbívání či spalování mrtvol? 4. Autorita a svoboda. — Pastýřský list arcibiskupů a biskupů rakouských. — 5. a 6. Obrana školy katolícké. — 7. a 8. Volná Myšlenka se stanoviska náboženského, filosofického a sociálního.

Spiritismus zdokonalením křesťanství?

Tento důkladný spis dra
J. Novotného vyšel v elegantní úpravě o 259 str.

Cena 2 K 60 h.

:: Objednávejte u ::

Biskupské knihtiskárny v Hradci Králové.

ČASOVÉ ÚVAHY.

Periodický měsíčník

* věnovaný časovým otázkám. *

Redaktor Karel Keppl.

Ročník XV. 1911.

Čís. 9.

Život lidský s náboženstvím a bez něho.

Od R. S. S vyhrazeným povolením
přeložil František Navrátil.

V Hradci Králové.
1911.

Majitel a vydavatel Politické družstvo tiskové.

Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové.
Nákladem vlastním.

VYŠLÁ ČÍSLA ČASOVÝCH ÚVAH:

Ročník I.

1. Náš program.* 2. Radikalismus a klerikalismus.* 3. Encyklika Lva XIII.* O otázce dělnické.* 4. O ultramontanismu. — Atheista.* — Bílá Hora.* 5. K příštím volbám.* 6. Do boje volebního. 7. O svatém Vojtěchu.* 8. Mají rodiče právo na školu dětí svých? 9. Sv. Jan Nepomucký ve světle dějin.* 10. Poměr církve ku škole.* 11. Slavnostní dny.* 12. Povinnost státu ku škole.*

Ročník II.

1. Z řeči sjezdových. 2. Co jsme si o klerikalismu on a já povídali.* 3. Zakládejme katolické jednoty.* 4. Poměr liberálů a socialistů k Církvi.* 5. Kříž, kotva a srdce.* 6. Nový soudní řád.* 7. Dobrodinečkové.* 8. Otázka rolnická.* 9. Naše státní právo.* 10. Škola a mravnost.* 11. a 12. Zpráva o kat. sjezdu v Hradci Králové.*

Ročník III.

1. Jan Valerian Jirásek.* 2. Jan Hus (3 vydání o 15000 výtiscích).* 3. Církev a církve.* 4. Pastýřský list. Náboženství věci soukromou? 5. Kněz a politika.* 6. O zpovědi (2 vydání v 8000 výtiscích).* 7. Ovoce husitismu.* 8. Spiritismus čili medianství.* 9. Základ otázky sociální a národnostní.* 10. Raiffeisenovy záložny. 11. a 12. Učte se z dějin.

Ročník IV.

1. Ženská otázka.* 2. O významu katolických spolků.* 3. Náboženství a lidstvo.* 4. Světová velmoc (o tisku).* 5. Husitství a protestantství.* 6. Stěsání katolíka.* 7. Zánik světa dle bible a astronomie.* 8. Církev pronásleduje vědu. 9. Primát a neomylnost Říma.* 10. Oslava Husova. 11. Lourdy.* 12. Zruší-li církev celibát.

Ročník V.

1. Hradecká kolej Tov. Ježíšova r. 1636. 2. Žaloba vydědence XX. věku. 3. O trestu smrti. 4. Zrušení řádu jezuitského. 5. Husitství a svoboda.* 6. Vláda židovstva. 7. Pryč od Říma.* 8. Blíže k Římu. 9. a 10. Zrušíme pouta mravnosti? 11. Žena křesťanská a pohanská.* 12. Moderní choroba a její protilet.

*) Rozebráno.

Časové Úvahy.

Periodický měsíčník

— věnovaný časovým otázkám. —

Redaktor Karel Kepl.

Ročník XV.

1911

Číslo 9.

Celoroční předplatné i se zásilkou poštovní 1 K.
Jednotlivá čísla stojí 8 h.

Život lidský s náboženstvím a bez něho.

Od R. S. S vyhrazeným povolením přeložil Fr. Navrátil.

„Bůh a člověk!“ Toť základní otázky lidského ducha o světě a životě: »Jest Bůh?« a »Co jest člověk?« Viditelný svět vůkol nás i naše vlastní nitro vydávají nezvratitelné svědectví o jsoucnosti Boží, Stvořitele světa. I moderní vědy, obzvláště vědy přírodní, o nichž se myslilo, že víře odporují, pádnými důkazy víru potvrzují. — Člověk nejví se již pravě vědě jako účinek slepého vývoje ve smyslu Darwinově a Haeckelově, nejví se jakožto »nejzdatnější a nejšťastnější potomek« jakési opičí rodiny, nýbrž jakožto koruna stvoření Božího, král tvorstva, Boží obraz a podoba, obdařený nesmrtelnou duší a spějící za blažeností v Bohu a s Bohem, jež na věky nepřestane.

Vtírá se bezděky otázka: *V jakém poměru jest člověk k Bohu? Jest mezi oběma vztah životní? A v čem záleží?*

Víra v Boha, představa o Bohu tkví hluboko v lidském nitru. Víra tato není bez účinku v nás. Oběžnice »Jupiter« jest o »notný kousek« větší než země, Montblank jest vyšší než Rudohoří nebo Šumava, Mississipi v Severní Americe jest značně větší nežli Vltava. Hle! Toť jsou též pravdy a obyčejný člověk, jenž sám se o tom zkušeností nepřesvědčil a tudíž dokázati toho nemůže, věří — je-li rozumný — hvězdářům a zeměpiscům. Věří tomu, ale zvláštních nějakých důsledků z tohoto poznání nevyvozuje.

S vírou, že jest Bůh a já Jeho tvorem, jest tomu poněkud jinak. Tu vynoří se současně s vírou v srdci otázka: *Plynou z tohoto mého vztahu k Bohu nějaké závazky a povinnosti pro mne? Víra v Boha jest živé zrnko do srdce lidského naseté rukou nebeského zahradníka; a květinka ze zrnka toho pučící jest — náboženství.* — Tolik řečí se namluví o náboženství a náboženstvích; svět blábolí o »náboženství budoucnosti« a myslí při tom na kult a ctění genia, ducha lidského — zbožňování člověka; mluví se o zbožnosti a bezbožnosti; člověk věřící praví s přesvědčením: »Mám náboženství, moje náboženské přesvědčení a názory zapovídají nebo poroučejí mi to nebo ono«; nevěrec praví s opovrhlivým posměškem: »Nemám náboženství, jsem bez něho«; korunované hlavy panovnické přejí si, by se »lidu náboženství ponechalo a zachovávalo.« Sociální

demokraté hlásají: »Náboženství jest věci soukromou.« Předmět jest velmi důležitý a tudíž zasluhuje důkladné úvahy.

Co jest vlastně náboženství? Náboženství vůbec značí *spojení* člověka s Bohem. Jméno samo vyjadřuje vztah ten: Na Boha mysliti, Jej ctíti, Jemu se podívat, od Něho pomoci prositi, očekávati a dosahovati, z lásky k Němu žíti tak, aby měl z nás radost jako otec z dítek zdárných. Hle, toť vyjadřuje nám již jméno naše české samo: náboženství. Jméno latinské pro náboženství »religio« a z něho německé »Religion« odvozuje církevní spisovatel Laktancius od latinského slova »religare« = »opět spojití« t. j. spojení člověka s Bohem, svým původcem a otcem. Avšak s Bohem, svým Tvůrcem jsou všichni tvorové spojeni; všichni jsou stvořeni, by jej oslavovali a všichni plní úkol ten, každý svým způsobem. »Nebesa vypravují slávu Boží; slunce, měsíc a hvězdy zvěstují jeho velebnost.« Hrom a blesky, burácení bouří, hukot vln mořských, kvítka polní, květinka zahradní s pestrými barvami a příjemnou vůní, skřivánek v oblacích, slavíček v křoví — všichni, všichni chválí Boha a svědky jsou, že spojení jsou něžnou páskou s Bohem.

Velebnost a krása nerozumných tvorů obráží se o prazdroj Velebnosti a Krásy: Boha, Stvořitele světa. Člověk jest však rozumnou a svobodnou bytostí; spojení jeho s Bohem musí tudíž býti *rozumné* a *svobodné*. Proto říkáme: Náboženství jest poznání a uznávání Boha a svobodné lnutí k Němu, k Jeho vůli.

To jest náboženství v širším smyslu. Ve smyslu užším nazveme náboženstvím úctu, již člověk prokazuje Bohu, uznává Jej za nekonečně velebného původce všehomíra.

To jest náboženství. Není — jak Kant praví — »souhrnem mravnosti«, *úcta Boha* vysvítá z náboženství, jak již starý Říman Cícero praví: »Religio i. e. cultus deorum«, »náboženství t. j. ctění bohů.« Takové ponětí bylo odjakživa u všech národů. Není »pouhým *pocitem*« naší odvislosti od Svrchovaného Pána, od Toho, jež nazýváme »Bohem« neb »Vesmírem«, jak Strausz a j. myslili, ani »*zbožným duchem*«, jakž se pietisté domnívají. Nikoli, náboženství není *útlým citem*, více neb méně neurčitým, nýbrž sídlo své má — ve *vůli*! Člověk *chce* Boha jakožto svého Pána uznávati, chce se Mu podrobiti, chce Jej ctíti. Základem a zdrojem této vůle jsou pravdy, jež rozum chápe a nepopíratelně uznává. Které jsou to? Člověk poznává: Jest nejvyšší bytost nekonečně dokonalá: Bůh. Jest Stvořitel všehomíra. »Všecko jest od Boha.« — Jest též mým Stvořitelem a Zachovávatelem. »V něm žijeme, hýbáme se a jsme.« Jako dítě mluví k otci: Ty jsi můj tatínek, já jsem tvé dítě — tak musíme volati k Bohu: Ty's můj Stvořitel, můj Pán a Vládce. Já — Tvůj služebník, Tvůj sluha, Tvůj majetek. Dal jsi mi všecko: Život, tělo a duši, smysly, rozum, vůli a svobodu. Všecko jest od Tebe, všecko jest Tvé. Závisím zcela od Tebe.

Co plyne z těchto pravd? »Musím odvislost svou uznati, musím Tě chváliti a velebiti;

musím darů, jichž jsem od Tebe obdržel, používat, abych Ti sloužil. Pro to jsem stvořen, a za odměnu za službu moji chystáš mi blaženost věčnou.« Toť jsou pravdy, jež rozum náš poznává. Jsou to ony bohaté a hluboké myšlenky, jimiž svatý Ignác svá znamenitá »duchovní cvičení čili exercie« počíná, an za základ náboženského života klade pravdu: »Člověk jest stvořen, aby Boha, Pána svého, chválil, Jež ctil, Jemu sloužil a tak duši svou spasil.« A důsledky, jaké z toho vyvozuje a usuzuje, vyjádřil v nadšených projevech srdce svého, jimiž svá »cvičení« končí: »Vezmi, Pane, a přijmi mou svobodu celou, vše, co jsem a mám: všecko jest Tvé; Tobě všecko vracím.« Základem tímto a konečnými slovy těmito shrnul a podal kratičký a velebný souhrn zdravé filosofie a zbožného života.

II. Náboženství — jeho působivé účinky.*)

Protože náboženství spočívá na nezvratitelných oněch pravdách, jest především *rozumné*. Beznáboženskost však není nikterak *známkou vzdělanosti, učenosti, duševní převahy*. Naopak, beznáboženskost jest omezenost, jest pošetilost, jest hloupost, za kterou jest se styděti. Neboť jest zneuznáváním neb nerozumným upíráním pravd, jež nám náš rozum jasně a bez pochybností před oči staví.

*) V tomto odstavci nemíníme náboženstvím náboženství křesťanské nebo katolické, ani nadpřirozené čili zjevené náboženství zvlášť, nýbrž máme na mysli náboženství v jeho všeobecné podstatě a působnosti.

Náboženství *nutně vyžaduje lidská přirozenost*. Člověk musí mít náboženství. Plyne to z jeho přirozenosti. Nesejde na tom, zdali dítě svůj přirozený vztah a poměr k svému otci uzná čili nic, vztah a poměr tento a to velmi úzký a něžný skutečně tu jest. Rovněž ať už člověk svůj vztah a poměr k Bohu svému Stvořiteli uzná čili nic, — k Bohu nutně poután jest jistým vztahem a poměrem, a to mnohem užším a něžnějším, nežli jest mezi otcem a dítětem. Pravda a spravedlnost přikazují člověku, by vztah a poměr tento uznal. Jest tudíž náboženství přikazem a zákonem *každého jednotlivce*. Beznáboženskost jest pak nespravedlností, zneužíváním a nedbalostí v přední a nejdůležitější povinnosti člověka; jest zločinem, horším nežli vzpoura proti panovníku země; jestiž vzdor a vzpoura proti Pánu Nejvyššímu.

Náboženství jest rovněž přikazem a zákonem *veškerého lidstva*, jest *všeobecným*, všude a ve všech dobách náboženství a zachovávání náboženství nalézáme. Dosvědčují to dějiny. *Kdekoliv bydleli lidé, bylo tam i náboženství*, modlili se, byly tam oběti. Již starý pohan Plutarch proto napsal: »Spatříš města bez hradeb, bez zákonů, bez peněz, bez písma; ale národa bez Boha, bez modlitby, bez náboženských obřadů a obětí neviděl ještě nikdo.« Netřeba nám o tom dalších důkazů uváděti. »Srovnávací věda náboženská«, jež se většinou k náboženství macešsky chová, přes to prokázala náboženství služby značné, ona dokázala, že »základní prvky náboženské byly u všech

vzdělaných národů starověkých tytéž neb tožné.« A novější cestopisné objevy, jazykozpyt a národopis potvrdily totéž i o národech, jež na nejnižším stupni vzdělanosti žijí.

Náboženství jest *mocné*, jest největší a nejsilnější mocí, jaké si jen lze mysleti. »Náboženství bylo vždy zdrojem síly a nadšení«, praví velký anglický řečník Edmund Burke. A vskutku, která moc vykonala tolik jako náboženství, které jiné pohnutky nadchly jednotlivce i celé národy k velkolepým podnikům jako pohnutky náboženské? Vzpomeňme si jen výprav křížových, jež byly jako náboženské stěhování národů.

V životě velkých mužů vidáme leckterou *vůdčí myšlenku*, jež je k velečinům nabádá. Avšak jaké jsou to činy, porovnáme-li je s tím, co tisícové, ba milionové z důvodů náboženských vykonali. Která mysl rekovná jest vznešenější, nezištnější a tudíž větší než rekovná mysl náboženská? Každá stránka dějin církve Kristovy plná jest vznešených příkladů náboženské mysli hrdinné.

Velerada židovská dává apoštoly bičovati, že víru v Ukřížovaného a Vzkříšeného kázali. »A odešli s radostí, že hodni byli učiněni pro jméno Ježíšovo pohanu trpěti.« Potom rádí po staletí pronásledování, jimiž síla, lest a zloba světa křesťanství v krvi jeho vyznavačů hodlá udusiti. Co se stalo? Tisícové ze všech stavů, stáří a národů dali se raději jako ovce porážiti, než aby svou víru zapřeli. A tak uskutečnili slova, jež apoštol Pavel nadšeně pronáší: »Kdo nás odloučí od lásky Kristovy?

Zármutek neb bázeň? Nebezpečnoství nebo pronásledování nebo meč? Víím, že ani život ani smrt neodloučí nás od lásky Kristovy. « Kolik věru žalářů a okovů od dob apoštolských posvěceno už bylo vyznavači, již přesevřdčení měli, »že více třeba poslouchati Boha nežli lidí.« Veškery dějiny šíření víry křesťanské, dějiny *missií*, jsou skvělým obrazem náboženské hrdinnosti. Svatý František Xaverský, syn vznešených rodičů a slovatný profesor na světoznámé universitě pařížské, opouští všecko, aby se věnoval životu neunavné práce a nevýslovných strastí missionářských na dalněm východě. A jako on, tak tisícové nadaných mladých mužů následovalo jeho příkladu. Námahu, utrpení, pronásledování, brzkou smrt zřeli před sebou a přece šli s nadšením za velikým cílem svým.

A kolik vítězství slavilo náboženství u tisíců, již v přepychu a rozkoši světské vyrůstše a zhýčkáni byvše, najednou vše to odhodí a za »bláto považují, by Krista získali« (Fil. 3, 8.) a se sv. Františkem z Assisi »chudobu Kristovu za nevěstu si vyvolili« (Dantův »Ráj« 11). Sv. Alois vzdává se nároku na prorozenství a knížectví, by jakožto chudičký Jesuita dokonat; svatý Stanislav Kostka přechá z Vídně do Říma, protože otec, přední z polské šlechty, brání mu vstoupiti do řádu. A králové a královny sstupují s trůnu, odkládají korunu a roucho nádherné a tráví život svůj v drsné žíní kajicné. Vskutku, kde najdeme na světě jinou moc, jež by s to byla, aby takového cos vykonala!

Mohl by ovšem leckdo říci, že mateřská láska též vykonala kolikráte hrdinství; a čeho se nedočítáme všeho v románech, co lidé zamilovaní provedli. — Než velký jest v tom rozdíl. U lásky přirozené jest jakési uspokojení, jež nepřijemnost ulehčuje. Jaké však přirozené ukojení najde třebaš P. Damian u malomocných na Molokai? Nebo missionář u divochů, afrických černochů? Nebo milosrdná sestra ošetřujíc zpustlé opilce a zuřivce, z jejichž každíčkého rysu tváře hledí surovost a sprosotata, jejichž ústa téměř se jen otvírají, by klení chrčila, jejichž tělo od neřestí za živa jest páchnoucí mrtvolou? Jaké zmužilosti třeba k ošetřování takových lidí s něžností mateřskou! A vědí, že fráse a oběti takové potrvají až do konce života jejich! Neumlknuu ani vůči takovému zjevům ti, kdož rádi náboženské hrdinství nazývají fanatismem, přemrštěností? Jest pravda, že náboženská horlivost, neřídí-li se otěžemi rozumu, neb opírá-li se o nesprávné náboženské názory, snadno zvrhne se a vybočí ve fanatismus, jak to makavě pozorujeme u islamu, náboženství mohamedánského anebo u leckterých blouznivých sekt, jež se během staletí od církve byly odtrhly. To je však zvrhlost pravého náboženského hrdinství. Kdyby každá náboženská mysl hrdinná byla fanatismem, pak kde kdo, jenž pro pravdu, svědomí své trpí, tudíž mučeníci, lidé nejšlechetnější, všichni by byli fanatiky. Víím, že mnozí nevěrci málo dbají o Krista, ale s údivem a úctou pohlížejí na Sokrata — »šlechetnou oběť svého přesvřdčení«, anebo staví »mudrce

nazaretského« a »mudrce athénského« na týž stupeň. Rouháním by bylo, chtítí vážně oba spolu přirovnávat, avšak nevěroum můžeme říci: »Váš Sokrates byl pak též fanaticem. Věřilt, jak jeho žák Plato ve své Obráně ukazuje, že jest od bohů vyslán, aby lidi polepšil a zvlášt jich zbavil jejich domýšlivosti. A ačkoli věděl, že si jen nenávisť u většiny a smrt utrží, šel věrně za vnitřním hlasem, protože, jak sám praví, nesluší se, býti neposlušen bohů z bázně lidské.«

III. Lze bez náboženství mravně žítí?

Dostí o náboženské mysli hrdinné. Moc náboženství lze i z denního života poznati. Kdo plní vůbec a nejlépe povinnosti mravní? Kdo dostojí slibu svému, váží si cti bližního, nekone se jeho majetku, žije zdrženlivě a čistotně? Jest to člověk, jenž má náboženství, nebo jenž žije bez něho? Tím přicházíme k důležité otázce: Zda jest možna tak zvaná »neodvislá morálka, mravnost«, jež dnes tolik obhájců má, nejvíce v tak zv. »společnostech ethické kultury« (mravní výchovy), jež obzvlášt v Německu a severní Americe mnoho hluku nadělají. Dle berlínského programu z r. 1892 mají mimo jiné zásady tyto: Nepřítelem lidské společnosti jest, kdo mravní a společenskou váhu svých bližních po jejich přesvědčení náboženském měří. — Charakter a humanita (povaha a ušlechtilost ducha lidského) nikterak nesouvisejí s theologií a s věroukou. Přesvědčení, že šlechtnost a důležitost života jsou

od náboženských představ zcela nezávislé, jest vůdčí myšlenkou ethické paedagogiky (mravní výchovy). — Ethická společnost má na mysli jedině poměr člověka k člověku, nestarajíc se naprosto o poměr člověka k Bohu.« — Dogmatika a morálka, víra a mravnost jsou tudíž od sebe naprosto odloučeny. Proto chtějí zaváděti v bezkonfessní, beznáboženské (a tudíž bezbožecké) státní škole místo theologie a dogmatiky (místo učení o Bohu a článkách víry) *učení mravům, éthiku.* V životě obyčejném slycháme zásady ty v této způsobě: »Nestarám se o náboženství a jsem poctivcem, konám svou povinnost.« Anebo zaslechneme i troufalou otázku: »Což pak nemohu i bez náboženství býti rádným člověkem?« Nuže, rádným, poctivým, čestným mužem jest, kdo veškery své povinnosti plní. Přirozenou potřebou člověka však jest, aby měl náboženství t. j. aby Boha svého Stvořitele a Pána uznával a ctil. Jistě pohřešovalo by se dítě, jež by své bratry a sestry milovalo, ne však rodiče. A tak i člověk, který by povinnosti k bližnímu, k bratrům plnil, povinnosti však k Bohu hrubě by zanedbával.

Nehledíce na přímou urážku Boha, tážeme se: »Kdo vyplní povinnosti k bližnímu a k sobě věrně?« Co dodá síly člověku v přetěžkém boji proti vlastním nešlechtným, převráceným náklonnostem? Co zadržít hněvivého, aby si rádně záhu neschládl na tom, kdo ho hrubě urazil? Co odstraší pokladníka, by nekradl? Co soupeře, by druhá svého nezprodil se světa? Bázeň před strážníkem, soudcem,

žalářem neb hanbou zdrží kolikráte mnohé. A dejme tomu: leckdo ví, že jeho čin nevyjde na jevo, proč by si cizího jmění nepřisvojil? Ví, že na cti mu neubude, zdraví svému neškodí, proč by prudké smyslné vášni odpíral? Nevymyslili si řadu frází a hesel, by potřebnost náboženství a víry v Boha odstranili a upřeli? Volají: »Cit povinnosti tak káže; cit pro čest, způsobnost nedovoluje toho nebo »blahivé vědomí vykonané povinnosti.« — Avšak co jest mojí povinností? Kdo mi to poví? Stát? Jeden stát zakazuje přísně, co druhý trpí, ba i přikazuje, o čem jsem přesvědčen, že jest to převrácené. »Vlastní osobní přesvědčení« mi to poví? Lidská společnost by věru neobstála; jeden by hájil svého, jiný třeba načisto opačného přesvědčení. »Blaho a prospěch lidské společnosti rozhodují«, praví Strausz. A proč bych zrovna já své blaho a prospěch podřadoval státu? Že snad jest to mojí povinností? Tak otáčíme se ustavičně v kruhu, aniž nalzáme pevného základu mravného jednání svého. Všecky zmíněné fráze a hesla jsou nicotna jako bubliny.

Než nechme uvažování a budme praktickými: Komu svěříme spíše peníze — člověku s náboženstvím či bez náboženství? Tomu, o němž víme, že věří, že Bůh lidem dal desatero přikázání a v něm přikázání sedmé a tato přikázání že zachovává a v účtě má, anebo tomu, o němž tušíme, že sice desatero zná, avšak jiné zachovává — jak lidský jazyk to vyjadřuje: »Dělej všecko, jen se nedej polapit?« V americkém velkém městě vypra-

voval mi nedávno známý tuto zkušenost: Mr. N., dovedný obchodník zdejší, pravil mi, že nejraději půjčuje obyčejným prostým katolickým dělníkům, ví-li, že zachovávají své náboženství; jsou nejsvědomitější a nejpoctivější. Mr. N. není sám katolíkem a zdá se, že vůbec o náboženství pramálo se stará. Ale praktický Američan a chytrý obchodník bystře postřehl rozdíl mezi tak zvanou „neodvislou“ mravností a mravností, jež má náboženství za základ. Vynikající protestantský lékař v Massachusettsu v Severní Americe uveřejnil před několika roky knihu, v níž mluví o vzrůstu zločinu, o jakém křesťané ani nemají mluvit, a jež vychodní a novo-anglické státy — vlastní státy Yankeeské odlidňuje. Zaznamenává o tom zajímavé svědectví: »Zločin vraždění dítek v různých podobách, jak z vlastní i cizí zkušenosti vím, jest mnohem řídkší u přistěhovalců a usedlých domácích katolíků, kteří chodí ke zpovědi.« Tudíž opět ti, kdož své náboženství zachovávají — a o to jedině nám zde běží — jsou mravně lepšími.

Statistikové dále dokázali, že kde stát utiskuje církev a zkracuje ji v jejích právech, kde ze školy mizí křesťanský duch, tam mravnost klesá a mizí úžasně; že čím více ubývá ducha náboženského, tím více přibývá samovražď, křivých přísah, mravních poklesků a zločinů. Francouzský lékař Desconvet vyjadřuje se ve svém lékařském dile takto: Statisticky nemocnic a žalářů evropských dokazují, že šílenství, samovražda a ostatní zločiny vzrůstají se *svobodomyšlnou „osvětou“*. Na

základě četných případů, jichž jsem svědkem byl, a zpráv mi rodinami a ministerstvem doručených, doufám beze strachu, že mi to kdo vyvrátí, že mluvím pravdu, že ze *sta* zločinců *padesát* lze počítati na lhostejné u víře (indiferenty), *čtyřicet* na nevěrce a *deset* na věřící. Ejhle, jak blahodárny vliv má náboženství na mravnost. A důkazy, jež jsme uvedli, nejsou od kněží, »náboženských služebníků«, »dělníků na vinici Páně«. To by nevěrec řekl, že »přehánějí neb zvětšují pravdu skutečnou«; že dobráckému lidu malují strach z trestů zločinnými ukázkami ze života lidí bez náboženství, by vliv svůj uchovali, by chlebička a tučných příjmů nepozbyli. Jsou to svědectví osob nestranných, obchodníků a lékařů a dala by se řada takovýchto svědectví prodloužiti do nekonečna. Nevěřci sami, obháječi neodvislé mravnosti, proti vlastní vůli svědčí o potřebě a nutnosti náboženství. David Strausz, jenž jsoucnost osobního Boha upírá a na místo zjeveného náboženství pouhou »mravnost« neb »vzdělanost« staví, odstraňuje z desatera první tři, jež se na Boha vztahují, protože prý — dle Strauszeva rozumu — Boha není. Ostatní však považuje za naprosto nutné, by lidská společnost mohla bezpečně trvati. Avšak proč jsou *závaznými*? Proč jich máme poslouchati? Strausz praví: »Desatero přikázání dle naší domněnky vzniklo z přirozených potřeb lidské společnosti, a v tom vězí i důvod jejich neoblomné závaznosti.« Soudí však Strausz dosti důsledně, an uznává, co se týče závaznosti, velmi značný rozdíl mezi přikázáním, jež Bůh dal, a prospěchem

lidské společnosti. Praví: »Nelze neuznati škody při záměně té. Božský původ vlévá v zákony posvátnost, naše mysl má v nich na zřeteli toliko prospěšnost, neb nanejvýš zevnější nutnost« (že tak žádá prospěch lidské společnosti). Jsou-li však jen prospěšny, toliko zevně nutny, nutny jen k vůli nahodilým okolnostem a nikoli sami sebou, pak nemohou nás zavazovati; pak chybí jim úplně »důvod neoblomné závaznosti«, o níž Strausz s tak »neoblomným« přesvědčením byl horoval. Nuže: »Svémi vlastními ústy jsi souzen i odsouzen.«

Čemu nás učí každodenní život, statistiky a svědectví přátel i nepřátel, potvrzují makavě i dějiny. Osudy států i národů poskytují výmluvný výklad pravdy, že »náboženství a mravnost« a »mravnost a blahobyť« nelze od sebe trhati. Mravní, politický a sociální úpadek *Athén* počal hasnutím náboženské víry a bujením skepticismu (pochybovačností filosofů a básníků). Pád *římské veleríše* jest v první řadě přičítati nábožensko-mravnímu rozkladu. Co svrhlo *Francii* s výše moci, jakou se po staletí byla honosila? Nevěra, již »osvícenci« všude šířili. Zavedla je tak daleko, že »Boha sesadili« a »rozum na oltář postavili.« »Božská práva« prohlášena za zbytečná a »práva lidská« uznána za rozhodující. A jaký to mělo následek? Za hrozné revoluce zuřili netvorové v lidské podobě zlobou opravdu ďábelskou proti šlechtě, kněžstvu, stavu selskému, měšťanskému a proti sobě vespolek. A Francie nevzpamatovala se dosud ze strašného převratu toho.

Spojené státy severo-americké jeví po zevnějšku úžasný rozmach a obrovský pokrok v obchodu a průmyslu. Avšak v nitru nápadně se množí povážlivé příznaky v životě náboženském, mravním, sociálním a politickém. Vše se hnalo do úpadu za »dolarem« a zapomínalo slov *Washingtonových*, jimiž se loučil se svými krajany: »Náboženství a mravnost jsou nevyhnutelnými podporami veřejného blahobytu. Není přítelem vlasti, kdo mohutné tyto pilíře lidské blaženosti podkopává. Pravý politik váží si jich a miluje je právě tak, jako člověk zbožný. Rozum a zjevení dokazují, že mravnost v lidu bez zbožnosti neobstojí.« Jako na potupu slov *Washingtonových* zběsile se pustili do boje proti náboženství a odstranili blahodárný vliv jeho na poli nejdůležitějším, ani státní školu beznáboženskou za vrchol prohlásili. Následky dostavují se čím dál hroživější. Stesky na zdivočilost mládeže se množí a hroživý vzrůst nejhorších neřestí i u dětí děsí vážného pozorovatele. Znameníť profesor universitní vyšetřil v nesčetných brlohách hříchu v Bostoně, kdy a kde ubozí tvorové ti hříšnému životu se oddali. A nejvíce případů svědčí: v beznáboženských státních školách.

Co se týče *Německa*, jest statisticky dokázáno, že zločinů v mladistvém věku úžasnou měrou přibýlo od počátku »kulturního boje« (boj státu proti církvi katolické), jenž otrásl a oslabil náboženský život obzvláště — mládeže. Od r. 1872—1878 přibýlo vyšetřování mladistvých zločinů více než *dvojnásobně*, některých

zločinů *troj- i čtyřnásobně*. Kdo nevidí úzké souvislosti mezi náboženstvím a mravností, nutně odvislosti této (mravnosti) od náboženství, jest snad duševně slepý aneb mravně porušený. — Ze to s mravností u veřejném i soukromém životě ještě až příliš bledě nedopadá, jest opět jen náboženství co děkovati. Neboť žádný stát nemohl se dosud načisto zhostiti náboženství, a čím novověké státy nad pohanským starověkem vynikají, jest zbytku křesťanského náboženství přičítati. Nerozpakuje se ani svobodný zednář *Bluntschli* tvrditi: »Moderní stát jest v pravdě křesťanský«, aspoň nejšlechternější a nejlepší květy své vyspělosti přijal od křesťanství, jakož veškera novověká osvěta právem se nazývá »dcerou křesťanského náboženství.« Hlavní kotvou a pákou státního života jest a bude povždy náboženství. I popírač *Boha* a rouhač *Voltaire* vyznává: »Všude, kde je státní život, jest náboženství nutno.« Bez náboženství neobstojí stát, v brzku by zavládla čirá anarchie, boj všech proti všem, jak toho svědkem výmluvným jest francouzská revoluce. Proto i sociálně-demokratické heslo: »Náboženství jest věcí soukromou«, t. j. stát jest beznáboženský — jest naprosto falešné, nesprávné. A vrchností, jež tvrdí: »Lidu musí se náboženství ponechat«, činí velmi dobře; jen nesmějí si v duchu mysliti: »by jím »dobrácký lid« na úždě drželi, aby ochotně daně platil, nevzpouzel se, neopouštěl řad vojenských«; ani nesmějí »lidem« rozuměti pouze »prostý lid«, jak mu říkají, nýbrž *všecky* bez výjimky, i tak zv. *vyšší* stavy a vzdělance a přede všemi ty, kteří vládnou

a zákony dávají a nad zákony bdí. Stát musí býti náboženský, t. j. jeho ústava, jeho zákony, jeho vládní zásady musí s náboženskými pravdami býti v souhlasu, jak je rozum i víra hlásají.

Co jsme dosud pověděli, shrňme v celkový úsudek: Neupíráme, že sem tam leckterý člověk jest »pocitivý, věrný svým povinnostem, věrným přítelem, hodným občanem, spolehlivým úředníkem« — a víry nemá. Jsou lidé, již z rodiny si uchovali přirozenou ošklivost proti sprostým neřestem. Též ohled na čest a vážnost u lidí zdržuje leckoho, by se varoval sprostých skutků. Avšak i jednotlivý nevěrec čerpá sílu svou nepřímo z náboženství — z výchovy, z okolí, z veřejného života, z nichž, jak jsme pravili, vliv křesťanských zásad nedá se naprosto vymýtiti. Pro leckoho vliv ten stačí, by nadaného člověka hrubých, pokořujících poklesků uchránil. Na straně druhé jsou zase, bohužel, lidé, již náboženství své vyznávají, povinnostem náboženským zadost činí, obzvláště žijí-li v okolí zcela křesťanském, a přece jsou prohaní, závistní, hašteřiví, nelaskaví, nadutí a smyslní. A to právě dokazuje, že *víra sama* nečiní člověka dobrým a svatým, ani *sama* nespasí. To byl základní blud Lutherův, že *víra sama* ospravedlňuje. Ale ke konci života svého trpce si stěžoval, že lidé »přes jeho čisté učení jsou horšími, nežli byli za papežství.« A jiní, i z jeho přívrženců, vidouce mnohem jasněji, přičítali strašný úpadek mravů přímo Lutherovu učení o ospravedlnění pouhou věrou a o neužitečnosti dobrých skutků. Nelze

míti pochybnosti: *Víra sama* nestačí. »*Víra* beze skutků jest mrtva.« (Jak. 2, 26.) *Víra* musí býti *živa*, zdravým kořenem, z něhož náboženský, mravní život svěží pučí, vzrůstá a vzkvétá květy ctnosti: čistotou, spravedlností, láskou a pokorou.

Pravá, dokonalá mravnost v učení i v životě bez náboženství jest nemožna. Náboženství však nemá, kdo nevěří v osobního Boha. Opravdová mravnost jen tam jest, kde převládá víra v Boha, víra v *vševědoucího*, jenž vidí všecko, i nejtajnější myšlenky; v Boha *nejsvětějšího*, jenž zlé a hřích nenávidí; v Boha *spravedlivého*, jenž dobré odměňuje a zlé trestá, a na onom světě každému dle zásluhy odměnu neb trest chystá. Toť pevný a jedině možný základ mravnosti, jak veřejné tak soukromé, a jest i nevyhnutelným základem zdaru, blahobytu a bezpečnosti států.

IV. Beznáboženskost a indifferentismus (lhostejnost).

Uvažovali jsme dosud o podstatě náboženství, vlastnostech a vlivu jeho na mravnost. O beznáboženskosti, t. j. o smělém upírání náboženství a náboženských povinností, vyjádřili jsme se již výše, že jest především *bláznovstvím*. Popírá tu nevěrec pravdy, jež rozum jasně poznává. Jen »blázen praví v srdci svém: Není Boha.« (Žalm 13, 1.), a jen blázen smí říci: »Kdo jest Všemohoucí, abych mu sloužil?« (Jab. 21, 15). — Beznáboženskost jest však i *zločinem*. Jest hrubou nedbalostí v důležité

a svaté povinnosti právní. O člověku takovém platí slova, jimiž Bůh zatvrzelému národu židovskému jeho odpad vytýkal: »Trestati bude tě zlost tvá a odvrácení tvé domlouvati bude tobě. Věz a viz, že zlá a hořká věc to jest, zes opustila (t. j. obec a lid jerusalemský) Hospodina Boha svého, a že není bázně mé při tobě, praví Pán Bůh zástupů. Od věku zlámala jsi jho mé, roztrhala jsi svazky mé a řekla jsi: Nebudu sloužiti.« (Jer. 2, 19. 20.)

O jiné ještě věci zmíníme se, totiž o tak zvaném *indifferentismu* čili lhostejnosti náboženské. Myslím, že neupřilíšňuji, tvrdím-li: *Lhostejnost jest nejrozšířenějším a nejhorším zlem naší doby.* Jeví se v nejrůznějších podobách a odstínech, a jako druhé novověké zpřiznžené zlo — liberalismus (svobodomyšlnost), označeno jest frásí, jež »učenež a osvícenež« zni a neproziravé snadno svěsti může, ale jádro její jest jalové a směšné. Slýcháváme na př.: »Jest jedno, má-li kdo náboženství čili nic, jen když je řádným člověkem.« V jádře svém jest to totéž jako čirá beznáboženskost a úplná nevěra. A kdyby člověk takový věřil ještě v Boha, byl by stav jeho tím horší, bláznovství tím větší, než kdyby jsoucnost Boží načisto popíral. Dejme tomu, mladík by tu tvrdil: »Starý muž tamhle jest můj otec; od něho mám nejen život, ale i výchovu a slušné postavení. Ale nyní se o něho již nestarám. Jest to též jedno, uznávám-li ho za otce, ctím-li ho, anebo ho jen pozdravím.« Neodvrátí se kde kdo s opovržením od takového člověka? A jestliže chování syna takového jest špatné, oč horší je

chování se člověka, jenž neupírá a věří sice, že jest Bůh jeho Stvořitelem a Pánem, a přece hlásá, že jest jedno, uznává-li Ho jako Boha čili nic?

Jinou, nikoli řídkou frásí lhostejných jest: »Všecka náboženství jsou stejně dobrá«, čili, jak to vyjadřuje přísloví:

»Křesťan, žid, pohan i Hottentot
věří v Boha, všichni v tutéž bytost.«

Toť holý nesmysl! Toliko *jeden* jest Bůh a *poměr a vztah* člověka k Bohu může býti také jen *jediný*, t. j. jediné jen pravé náboženství. Různá náboženství hlásají různé nauky. O pohanství a jeho bláznovstvech a hrůzách ani nemluvíme. Žid, jenž ještě víru má, věří sice v Boha, nevěří však, že v Bohu jsou tři osoby, a upírá, že Kristus jest zaslíbený Vykupitel a druhá osoba Božská. Ale křesťan má je za základní články víry. Oba názory nemohou býti zároveň pravdivy. Toliko jeden jest pravý a proto i náboženství, jež se nepravého názoru zastává, nemůže býti tak dobrým, jako to, jež pravé učení o bytnosti Boží hlásá. Rovněž tak jest tomu s různými křesťanskými konfessemi (vyznáními). *Protestant* praví: »Večeře Páně« jest znamením, památkou Kristovou, *katolík* však tvrdí, opíraje se o slovo Kristovo: »Toto jest tělo mé«, že Kristus Ježíš jest pravdivé, skutečně a podstatně v Nejsvětější Svátosti Oltární přítomen. Oba názory nemohou býti zároveň pravdivy — *který* názor jest pravdivý a které jest náboženství pravé, nepotřebuje tuze důkazů: poukážeme pouze, že různá náboženství ne-

mohou býti zároveň pravdiva. Jedno musí býti pravdivo, neboť jest určitý vztah a poměr člověka k Bohu, jakž to již rozum sám dokazuje. Pozdější úvaha o zjevení a církvi objasní poměr ten důkladněji a ukáže, kde a jak lze pravé náboženství najíti.

„A přece náboženské přesvědčení i jiných musíme ctíti a vážiti si.“ — Ovšem; rozumí-li se větě té tak, že nemáme o jinak smýšlejících nelaskavě souditi. Bůh sám zná srdce lidská a nemůžeme posouditi, zda jinověrec v bludu se nalézá zaviněně neb nezaviněně. Ale přes to nemusíme přece bludu samého omlouvati a hájiti, se ho zastávati. Tu máme pravidlem: »Bludu nenávidme, ale bloudícího milujme.« Pozorujeme-li blbé dítě, milujeme je a — nad ním útrpnost jevíme; kdoby však blbost dítěte měl za rovněž tak dobrou jako učenost velikého umělce? Kdo by náboženského bludu stejně si vážil jako pravdy?

Z toho, co jsme řekli, vysvítá jasně, jak nepravé a nedůsledné jsou fráze indifferentistů, lhotejných lidí v náboženských věcech. Lhotejnost jest duševní polovičatost, nejasnost. Neomalená zloba, zjevná nenávisť Boha, očitvidné kacířství nejsou tak nečestny a škodlivy jako ona duševní zanedbanost a otupělost. Popírač Boha měj si své důvody neb domněnky, z nichž si posléze vytvoří jako vzdušný zámek — »své přesvědčení«; fanatický haeretik nebo schismatic (přemrštěný bludař nebo odštěpenec) buď si pro výchovu v nezaviněném bludu; ale jakou omluvu najdou pro lhotejného? Leč že bychom duševní lenost považovali za postači-

telnou omluvu. Proto zastihne lhotejně a vlašně slovo Páně: »Ó bys studený byl aneb horký: ale že jsi vlašný, počnu tě vyvrhovati z úst svých« (Zjev. 3, 15. 16).

Mimo to jest stav lhotejných *nadmíru nebezpečný*. Jest téměř nemožno lhotejného přesvědčiti, že stav jeho jest povážlivý, obzvláště, jest-li to »slušný člověk, pán, káznice ani žaláře nezakusivší a vůbec četnictvem neb strážnictvem nepoctěný.« Sám uštěpačný básník Heine uznává, že lhotejnost jest přímým opakem pravé zbožnosti. Praví: »Lhotejní a chytráci, jimž po Bohu nic není, s Bohem se obíratí nechtějí, jsou vlastně popírači Boha.«

Jest mimo to druh lhotejných, již ne tak v theorii, v zásadách, jako spíše ve svém jednání, v praktickém životě indifferentisty se jeví. Zabráni starostmi o peníze, nebo pachtíce se po vážnosti a mnohostranném vlivu společenském, náboženských povinností a potřeb si načisto nevšímají aneb, stýkají-li se zájmy hmotné s povinnostmi náboženskými, dávají padnouti těmto. Tak tomu jest na př. *ve smíšeném manželství*, v němž je vždy notná porce náboženské lhotejnosti. Katolík ví aneb má věděti, jak bolestně církev na sňatky takové pohlíží, protože obyčejně tu náboženství strany katolické vážné pohromy utrpí. V jiném případě, jak mnozí svěfují své dítky na učení do závodů a obchodů nevěreckých nebo jinověreckých, často pod záminkou, že odtud budou míti lepší »vyhlídky«. Zda náboženství dítek tím utrpí, ani jim nenapadá se tázati. Nepomyslí na slova Věčné Pravdy: »Co prospěje

člověku, kdyby celý svět získal, ale na své duši škodu trpěl?« — A jindy kolikráte slychají ve společnostech, na schůzích, v hostincích rostodivné pomluvy proti svému náboženství zcela klidně a chladně, jako by jim nic do toho nebylo! Kolik lidí čerpá svou veškeru »osvětu« a »vzdělanost« a denní »zábavu« z nevěreckých, náboženství nepřátelských neb bezbarvých *novin a listů*, ačkoli řádných a výborných novin a listů katolických v Rakousku samém není nedostatek. Odebírá a zamiluje si snad žid nebo protestant některý katolický list nebo noviny? A katolíci nejen čtou, ale i krvavě vydělanými penězi platí často na noviny víře i národu nepřátelské. Či snad katolické náboženství nezasluhuje úcty a vážnosti od vlastních dětí, katolíků? *Noviny v rodině jsou nepochybným kamenem zkušebním ducha náboženského v rodině.* Náboženský duch neměří se však dle toho, je-li kdo v matrice neb úředních registrech zaznamenán jakožto žid, protestant, katolík nebo bez vyznání, nýbrž dle toho, jak náboženství na jevo dává. Životem dokazuje. Tím přicházíme k poslední úvaze:

V. Náboženství musí se životem osvědčovati.

Ovocem pravého náboženství a zbožnosti jest, jak jsme ukázali, počestný, ctnostný život. »Ne každý, kdo mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského, ale kdo činí vůli Otce mého, který v nebesích jest.« (Mat. 7, 21). O tom, že náboženství třeba *prakticky zachovávat*, netřeba šířeji se zmiňovati. Běží o vlastní

náboženské *projevy a cvičení*, zejména o *modlitbu*.

Vím, že se o modlitbě rádo vtipkuje, obzvláště »osvícenými pány«; a vidím, jak leckterého mráz přechází, vzpomene-li si, že by jeho »vzdělaní« přátelé za nim pokřikovali: »Starší bratr«, »Zvoník od Matky Boží«! — Než buďte zcela klidni! Nedáme si strachu nahnati od své samolibosti a domýšlivosti, otázkeme se upřímně a otevřeně svého *vážného rozumu*. A rozum nám praví přede vším: *Modlitba jest nevyhnutelnou povinností člověka.* Náboženství, jak jsme nahoře pravili, jest poznávání a uznávání Boha a svobodné podrobení vůle vůli Boží. Poznávám: Jest Bůh. Volám k Němu: Ty's můj Stvořitel, »můj Pán a Bůh«. Já — Tvůj tvor, Tvé dítě — a pravím: *Otče náš!* Ty's mne stvořil, abych Tě chválil, Tebe ctíl! *Posvět se jméno Tvé!* Tys's můj Pán, já — Tvůj služebník, Tobě ať sloužím: *Bud vůle Tvá!* Ach, kolikráte jsem jednal proti vůli Tvé, Tvá přikázání přestoupil: *Odpust nám naše viny.* Nedopust, bych opět hřešil: *Neuvod nás v pokušení, ale zbav nás zlého.* To mi praví můj rozum — a co jsem učinil? *Modlil jsem se.* Vyslovil jsem nejkrásnější a nejvelebnější modlitbu, již Bůh sám své dítky byl naučil. Obsahuje veškery druhy modlitby: modlitbu chvály, díky, smíru a prosby. A *nemusím se modliti?* Nemusím míti náboženství, t. j. uznávati svou odvislost od Boha v nejrůznějších vztazích a poměrech? A prostý tento výkon, jímž Boha za nejvyššího Pána svého uznávám, jest modlitba, jest nejvelebnějším druhem modlitby —

klanění se. Jest pak modlitba nerozumnou? — Tvrdí-li anglický spisovatel *Ruskin*: »Ne v drmození modliteb a v odříkávání nábožných písní záleží bohoslužby, nýbrž v dobrých skutcích a hlavně v konání spravedlnosti«, odpovídáme: Jedno činme, ale jiného neopomíejme. Modlitba jest též povinností spravedlnosti k Bohu, Tvůrci našemu. A ten, jenž řekl: »Kdo má přikázání má a je zachovává, tenť jest, kterýž mne miluje«; řekl též: »Bděte a *modlete se*«, a sám šel příkladem napřed, modle se.

Jest povinností naší *modliti se*. Co jest modlitba? Pojmenovali ji zápravou, rozmluvou, rozhovorem s Bohem! Jsem povinen tak učiniti? Vyplnil by veškera službu svou sluha, jenž by sice konal povinnost svou, svědomitě vykával rozkazů pánových a je plnil, avšak nikdy by panstva svého nepozdravil, aneb přátelsky k němu ani slovíčkem nepromluvil? Bylo by to dobré dítě, jež by sice rozkazy rodičů plnilo, avšak pro ně ani slovíčka pozdravení nemělo? Zajisté nikoli. A vyplní člověk jakožto služebník a dítě Boží svoji povinnost, nedá-li na jevo chvály, díků, prosby t. j. nemodlí-li se? — »Aspoň *prosebná modlitba* jest zbytečna. Však Bůh ví, co mi chybí, a je-li dobrý, jak se nám o něm káže, dá mi sám od sebe, čeho potřebuji.« Námitka tato vychází z nesprávné domněnky. Nemodlím se, abych Bohu teprve pověděl, co mi chybí, nýbrž bych *pokorně uznal*, že zcela od Něho jsem odvislým, tudíž i v tomto případě. A Bůh žádá od nás takového pokorného smýšlení. I leckterá matka ví dobře, co by dítě mělo rádo, a přece čeká,

až skromně o to poprosí. Kdyby dítě bylo pyšné a nechtělo prositi, neprokázala by mu té ochoty.

»A není to směšné? Konají se prosebné průvody, veřejné pobožnosti za déšť nebo za příznivé počasí. Tím žádá se, by přirozený běh zákonů přírodních se porušil!« — Proč by to bylo směšné? *Nesmí* toho Bůh učiniti? Což není veškera příroda k vůli člověku? nemá býti k jeho službám? Proč by nezměnil Bůh na prosbu dítek svých běh přirozených zjevů, aby tak lidem dobrodiní prokázal, tudíž k vůli většímu dobru? Anebo snad obtížno se to býti zdá proto, že si myslí, že by *nemohl* Bůh toho učiniti, že by nemohl zákonů přírody zadržeti? Ovšem, kdo si myslí, že není Boha aneb že Bůh a vesmír jest totéž, ten nebude se tak modliti, ten vůbec modliti se neumí a nemůže! Ke komu by se také modlil? Kdo však věří v osobního Boha, jenž svět tento stvořil a zákony v přírodu vložil, ten může se modliti i za změnu počasí. Víť, že zákony přírodní za obyčejných poměrů určitým působem se jeví a působí. Ví však také, že Bůh, Tvůrce přírody, povždy potrvá *nad ní* jakožto neobmezený Pán a Mistr, a z rozumné příčiny může jejich působnost řídití. Nebyl by dobrým mistrem, kdo by řádný stroj dovedl zhotoviti, ale potom by nebyl s to, jej řídití a spravovati. Bůh velebný stroj vesmíru myslí pojal, stvořil a v pohyb uvedl a svrchovanou moc nad ním neodevzdal nikomu, podržel si sám. Tudíž ani u prosebné modlitby není pranic nerozumného, něco tak směšného.

Jest povinností naší modliti se! Každý člověk jest povinen se modliti, netoliko prostý a nevzdělaný, nýbrž i vzdělaný a učený. Náš rozum uznává modlitbu za *povinnost*. Což mají jen »prostý venkovan« nebo »stará babička«, která svůj Otčenášek odřikává za Otčenáškem, poznávají svou povinnost a ji též plniti? Neplatí to i pro učené a vzdělané? Ba ti by to měli tím spíše činiti. Čím více vědomostí kdo má, tím *lépe* by měl svůj vztah a poměr k *prazdroji veškeré moudrosti a pravdy poznávati a uznávati* a to jest — *modlitba*. Ovšem že i v tom se osvědčuje, že »maličkým a prostým jest to zjeveno, ale moudrým světa tohoto skryto.« Andělé, vznešení tvorové, obdaření podivuhodným rozumem, ustavičně před trůnem Božím se koří, a člověk, sotva že se domnívá, že o trošku více ví, již jest pyšný, aby hlavu k modlitbě před Bohem skláněl! Jest snad nečestno modliti se? Inu, při modlitbě sklání šiji svou pýcha lidská, mizí zbožňování sebe a samolibost lidská; člověk sklání hlavu svou a pokořuje se před Bohem; poznává, že není svým pánem, nýbrž že jest odvislou, pomoci potřebnou bytostí. To je ale *pravda* — vyznání pravdy nezneuctívá. »Čím jsi, také životem ukazuj!« praví vhodně Schiller v »Marii Stuartovně«. — Nepokládají si lidé za čest, že obcevali s velikými státníky, proslulými generály, vynikajícími učenci, ba i s panovníkem? A při modlitbě mluvíme s Pánem nebes i země, jehož velebnost jest neskonalá, povznešená nad veškerá knížata země. Zdaž není tudíž modlitba nadmíru *čestnou*? — Jak *přirozenou*

jest modlitba, vidíme opět z dějin. Jako do-
svědčují, že náboženství jest úkazem všeobecným, tak ukazují též, že se modlitba konala u všech národů a ve všech dobách. Uvedeme jen několik příkladů, jež sahají až do šedého starověku. V Homérových básních, jež složeny byly 700 až 800 let před Kristem, předstupuje před zrakoma našima velenadaný národ. Homérští hrdinové jeví se jakožto statní lidé přírody, již, jsouce si vědomi síly a schopnosti své, odvažují se činů přetěžkých. A přece, jak velký filolog Nägelsbach praví, neprokazují této své síle lidské — poety božské, nýbrž uctívají bohy důvěrou a majíce radost z vlastní chrabrosti skládají výsledek svých snah i na přispění s nebe.« — Bezděky napadá nám tu zásada, již křesťanští učitelé etnosti vyslovili: »Modli se tak, jako by vše pouze na Bohu záviselo, a přičiňuj se tak, jakoby záviselo vše pouze na tobě!« Slyšme Nägelsbacha ještě: »Homérský hrdina uznává slabost lidské bytosti a mocnost bohů. Toto přesvědčení o odvislosti lidstva od bohů, jakož i důvěra v jejich moc a ochotu nám pomáhati — pobádají k *modlitbě*.« A vskutku pozorujeme, jak srdnatí hrdinové ti za všelikých okolností bohy o pomoc vzývali. Modlitba považována za tak obvyklou, že Nestorův syn právě došlé hosty takto oslovuje:

»Nuž, pomodli se, cizinče, k Poseidonovi, moře vládci. — Ať přítel tvůj učiní podobně; zajisté že i on rád bohy vzývá; vždyť všichni smrtelníci mají bohů potřebi.«

Úzkou něžnou souvislost mezi náboženstvím a modlitbou vyjadřují některé jazyky významným způsobem. Ve »Védách«, posvátných knihách starých Indů, z nichž mnohé před 1500 lety před Kristem byly psány, nazývá se kněz netoliko »*vůdce na cestu*« t. j. ten, jenž má klíče od věčnosti v rukou, nýbrž též »*pán modlitby*«; tak i podnes některé kmeny indiánské kněze jmenují »mužem modlitby.« Z řečí samé vidíme tudíž, že od nejstarších dob v modlitbě uznává se význačný, důležitý projev náboženství. Chytrý Brahman, dle indického názoru, má bohy ve své moci, protože modlitba jest všemohoucí. I u starých Egyptanů, zkrátka u všech národů, považovala se modlitba potřebnou a nadmíru mocnou.

Vidíme tudíž, že modlitba jest *přirozeným* projevem náboženství. Protože náboženství máme míti vždy a všude, měli bychom se vlastně »ustavičně a bez přestání« modlití. Nemůžeme tak ovšem činiti ve smyslu doslovném. Náš život celý může však býti zrcadlem náboženství, velebnou modlitbou — zachováváme-li ustavičně příkázání Boží, podrobujeme-li svoji vůli vůli Boží. Nejdokonalěji jeví se toto podrobení — *sliby*, jak se skládají obzvláště v církvi katolické — v řeholních řádech. Člověk odevzdává sebe, uznáv svoji úplnou odvislost od Boha, zcela a nedílně službě Božské Velebnosti. Slibem *chudoby* zasvěcuje Bohu své vnější statky, slibem *čistoty* své tělo, slibem *poslušnosti* svou vůli a svobodu. Jak dokonalý a velebný to projev náboženství! Opravdu, Bohu zasvěcené osoby

zasluhují jména: *duchovní, zbožní*. A co řekneme o těch, kteří se ještě dosud dovolávají náboženství, snad se hlásí ke křesťanství, třeba i církvi katolické — avšak o řeholním životě a o slibech mluví uštěpačně, jakoby byly bez ceny, aneb aspoň nebyly »časovými«?! Může kdy pozbyti ceny a přestati býti časovým, co člověka učí zachovávatí skvělým způsobem nejpřednější povinnost — náboženství? Nikoli; dokud náboženství bude povinností lidstva, potud sliby budou váženy jakožto cosi vznešeného, velebného a velkolepého. A za dnů našich, kdy *duch beznáboženský* drzeji rádí *lhostejnost* pravou zbožnost se světa sprovoditi usiluje, jsou *sliby* a *řádové* časovějšími nežli kdykoli jindy. Mohou zahřmíti do duší sesvětačelých: »Hleďte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho«; neboť proto a za tím účelem jsou na světě.

Mimo *modlitbu* a *sliby* zmíníme se ještě o jiném projevu a výkonu náboženském — o *oběti*. Není náboženství, ať jest jakkoli chudobné a hrubé, bludy a zlozvyky znetvořené, jež by nemělo *kultu* čili *obřadů*, jež jsou zevnějškem náboženství. Jest v povaze a podstatě člověka, jenž netoliko duši, nýbrž i tělo má, že vnitřní city a poznatky projevuje zevnějškem. Středisko a vrchol kultu tvoří — *obět*. Obětí podává člověk Bohu viditelný majetek, jehož ceny sobě odepře a Bohu věnuje a zasvěťtí, častokráte zcela nebo z části zničí. Viditelný dar značí člověka samého a za člověka podává se Bohu náhrada, an člověk sám by se měl věnovati a býti ochoten, pro Boha i

život obětovati! Oběť jest nejdůležitější a nejvelebnější výkon náboženský, protože jest vznešenější než modlitba a sliby. Nebylo, jak dějiny učí, náboženství bez nějakého druhu obětí. A není divu. Oběť vyplývá přirozeně z náboženství, zrovna jako modlitba. Zcela vhodně pojmenoval *Grimm* oběť »modlitbou, jež s dary se vysílá«, a *Hettinger* praví: »Oběť jest vtělená modlitba a modlitba jest duševní oběť.« Jak *nerozumně* si proto počínají ti, kdož jsou proti oběti a vůbec proti zevnějším obřadům náboženským zaujati a »ceremonie«, jak je jmenují, zatracují a jimi zhrdají. Tvrdí, že uctívají Boha, ale ne v kostelích, ne v modlitebnách z kamene a dřeva, nýbrž »ve chrámu přírody«. Dušují se snad též, že se i modlí k Bohu, ale »tiše v komoře srdce svého, bez zevnějších trestek« a p. A při tom dovolávají se — samého Krista, an pravil: »Máme Bohu sloužiti v duchu a v pravdě.« Co na to řeknete? Především zapominají lidé takoví, že týž Kristus, jenž slova ona pronesl, zevnějších úkonů užíval: že »padl na tvář svou a modlil se«; »ruce k nebesům pozdvihl, žehnal a díky činil«; »že šel do sbornice« a to »dle zvyku svého«, že »na svátky ubíral se do chrámu Jerusalema«, atd. A proč to činil zakladatel křesťanského náboženství a proč musíme i my náboženství skutkem na jevo dávat? Protože odpovídá to zcela naší přirozenosti a povaze a rozum náš toho vyžaduje.

Člověk nemá pouze duše, nýbrž i tělo. Obě jsou od Boha stvořeny. Má to uznávati a vyznávati pouze jedna část? Jen jedna část

má Boha ctíti? — A jak zcela přirozeno jest, že vnitřní úcta k Bohu jeví se i zevně, jako by vyzářovala a pučela z vnitřku na venek! Kdo chová opravdový, hluboký cit v nitru, mimoděk jej dává na jevo. Pravá vniterná radost působí, že tvář naše září a že radostí si člověk povyskočí; zármutek vrývá se v tvář naši, bol i radost vyloudí kolikráte i slzy z očí našich. Což jen náboženství mělo by na nás tak nepatrný vliv, nechalo by nás tak chladnými, že by nikdy na venek neproniklo? Právem dí novější spisovatel: »Povznášim-li ducha svého, klesá tělo mé ke hroudě zemské.« Ve slušné společnosti dbá se zevnější slušnosti a způsobů, a na dvorech královských přísně se zachovává »ceremoniel«. A při obcování, zábavě s Bohem, při audienci u Boha, při modlitbě bylo by kdejaké chování lhotejné?

Mimo to nezapomínejme, že zevnější výkony výtečně přispívají k tomu, že vnitřní city se posilují a mohutnějí. Za pokorné, kající postavy těla spíše se myšlenky soustředí a k nebeským věcem povznesou. Kdybyste pozorovali člověka pohodlně v měkkých peřinách si hovícího neb na pohovce nataženého s doutníkem v ústech a na otázku: co dělá, dostali byste odpověď, že »se modlí«, zdaž byste se zdrželi úsměvu? *Hettinger* má pravdu, tvrdí-li: »Kdo zevně neukazuje vnitřní svou pobožnost, škrtí a rdousí duši a tělo brání, by se neposvěcovalo. Kdo schválně vnitřní pobožnost zdržuje a s ní na venek se ostýchá vytasiti se, nemá *teplého* srdce a náboženství jeho není opravdové.«

Co se týče toho, že Bohu máme »v duchu a v pravdě sloužiti«, jisto jest, že zevnější pobožnost musí vycházeti z upřímného náboženského přesvědčení. Zevnější výkony bez vnitřního ducha jsou »modlitby rtů«, jež nemohou býti Bohu ke cti, jsou pokrytectvím a sebeklamem.

Probrali jsme různé otázky, jež se náboženství týkají a zajisté jsou to otázky velmi důležité a časové.

Přirozenost a povaha člověka, jeho rozum — uvádějí jej nutně k náboženství. Žádné zvíře sebe vyvinutější nemá ani potuchy o náboženství. Člověk jediný má náboženství a musí náboženství mítí. Proto nemá vskutku příčiny nevěrec neb svobodomyšlný člověk »honositi se« svou nevěrou a beznáboženskostí. Prostá stařenka neb chudičký venkovan, jenž se rád svůj »otčenášek« modlí, jest mnohem moudřejší než nafoukaný pyšný »osvícenec« bez náboženství; neboť má hlubší, správnější a filosofičtější názor světový. Náboženství *zvyšuje* člověka. Povznáší ho z prachu pozemského, očišťuje ho od nízkosti a sprostoty a obrací zrak jeho k nebeským výšinám, volá k němu ustavičně: Sursum corda!« »Vzhůru srdce!« — Spojuje ho úzce s Bohem. A jako společenství se šlechtivými a slavnými lidmi působí milým a povznášejícím způsobem, tak působí i obcování s Bohem na modlitbách a jiných výkonech náboženských způsobem *zvyšujícím*. Člověk se více a více oduševňuje

a Bohu podobnějším stává. Proto spatřujeme leckdy u prostých, nevzdělaných, ale opravdu zbožných lidí podivuhodnou ušlechtilost ducha a krásu a sílu charakteru. Dějiny a denní zkušenost dokázaly s dostatek, že též pravá humanita (lidskost), pravá láska k lidstvu pučí a vzrůstá jen na půdě lásky Boží a pravé zbožnosti. Jen ten miluje lidi jako bratry své a oběti za ně přinese, kdo v nich vidí dítky téhož Otce nebeského a kdo od srdce se modlí: »Otče náš!«

Upřímná, opravdová zbožnost dodává člověku podivuhodné síly duševní, zmužilosti a útechy v utrpeních a strastech života vezdejšího. Země jest slzavým údolím a zůstane jím přes všeliký pokrok a snahy reform společenských. I kdybyste chudobu a nouzi odstranili, nemoc a smrt, jež »neuprosně stejně tluče na chýši chudasovu jako na paláce boháčů«, až do skonání světa kaliti budou jako posupný mrak nebe štěstí pozemského. Bez náboženství jsou lidé v ustavičném nebezpečení a což ty »dítky štěstěny« jsou opravdu spokojeny a šťastny? Jak leckterý chudas pohlíží okem závistivým na palác boháčův a netuší, kolik trampot a starostí skrývají nádherné ty zdi. Vůdce socialistů — *Bebel* — slibuje dělnictvu »nebe na zemi.« Ubozí dělníci! Oklamáni a připraveni o nebe na onom světě nedojdou ani nebe pozemského, nenajdou ho, protože ho není. Člověk byl vypuzen z ráje pozemského; nepotřebuje již vchodu jeho střežení anděl s ohnivým mečem, zmizel! A svět jest rozsáhlým bojištěm, ba kolikrátě obrovským

lazaretem (nemocnicí), z něhož do uší našich dere se ve dne v noci nářek a ston ubohého lidstva. Kde najdeme útěchy? Co zatím nevěra oddává člověka v tupou lhostejnost a v lahvi opojné hledá potěchu a zapomenutí aneb revolver tiskne do rukou — jest náboženství člověku po boku těšícím, záchranným andělem strážným. »Vzmuž se!« volá mu do duše. »Proč bys zoufal a malomyslněl? Není snad již Bůh? Nevíš, že všechny byly tvoje On dobře zná? V moudrosti a dobrotě Svě je dopouští. Milujícimu Boha všechno daří se k dobrému. A utrpení tohoto času nelze přirovnati ku slávě, jakou Bůh svým věrným služebníkům chystá.« Toť vydatná a mocná útěcha. Tak jest náboženství s to, aby člověka již i na zemi šťastným učinilo aneb aspoň lehčím a snesitelnějším učinilo jeho neštěstí. O kéž by opravdu lidu nebylo rváno náboženství ze srdce jeho! Žde na zemi povznáší a těší nás naději na lepší život na onom světě, tam však mění se ve věčné požívání neskonalého blaha a štěstí. Zde na zemi vkládá nám do rukou zbraň proti všelikým překážkám a obtížím naší spásy, potom však vsadí nám na hlavu »korunu věčné slávy«, jež jest všem uchystána, »kdož dobrý bojovali boj, víru zachovali, běh dokonali.«

Ročník VI.

1. Vyanání starého hříšníka. 2. Sociální demokracie ve světle pravdy.* 3. O sv. zpovědi. 4. Svěpomoc dělnictva 5. Víra jako víra. 6. Pryč s dogmaty. 7. Fara katolická a protestantská. 8. a 9. O úpadku náboženství mezi protestanty. 10., 11., 12. Zpráva o sjezdu českoslovan-ských katolíků v Hradci Králové

Ročník VII.

1. Veliký biskup. 2. a 3. Důležitost pravého náboženství. 4. Pokora a náboženství. 5. Zakládejte odborové spolky! 6., 7. a 8. Husité jindy a nyní. 9. Několik slov o papežství. 10. Katakomby. 11. a 12. České náboženství

Ročník VIII.

1. Klíč ku bohatství.* 2. O ústavním životě v Rakousku. 3. Pius VII. a Napoleon. 4. Sebevraždy studentů. 5., 6. a 7. Česká konfesse. 8. a 9. Účelnost v přírodě. 10. Pohřbívatí či spalování mrtvol? 11. Moderní náboženství Masarykovo. 12. Jubileum mariánské a Lurdy.

Ročník IX.

1. a 2. Otroctví zrušeno křesťanstvím. 3. Spojenci spiritistů. 4. a 5. Z domácnosti sociálních demokratů. 6. O manželství. 7. Braňme se tiskem. 8. a 9. O zázracích Kristových. 10. Jest účta Panny Marie oprávněna? 11. Návštěvou u Slovanů. 12. Volné kapitoly o spojitosti.

Ročník X.

1. Víra a věda.* 2. Zjevení, zázraky a újemství. 3. a 4. Sociální význam svěcení neděle. 5. Svobodná škola 6. a 7. Vzdělání dorostu kněžského. 8. Jesuité a jejich protivníci. 9. a 10. Z domácnosti sociálních demokratů. Rada II. 11. Svobodné zednářství. 12. Manželství přirozené a svátostné.

Ročník XI.

1. Slovo včas o právu volebním a jiných občanských právech ve státu. 2. a 3. Převaha protestantů nad

*) Rozebráno.